

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşegül ÖTEN

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ BİREYLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET
UZMANLARININ ALAN DENEYİMLERİ ÜZERİNE NİTELİKSEL ÇALIŞMA

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ayşegül ÖTEN

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ BİREYLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET
UZMANLARININ ALAN DENEYİMLERİ ÜZERİNE NİTELİKSEL ÇALIŞMA

Danışman

Doç. Dr. Arif AYTEKİN

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayşegül ÖTEN' in bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ayten KAYA KILIÇ

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Arif AYTEKİN

Üye : Doç. Dr. Ümmet ERKAN

Tez Başlığı:	GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ BİREYLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ALAN DENEYİMLERİ ÜZERİNE NİTELİKSEL ÇALIŞMA
--------------	---

Tez Savunma Tarihi : 15/02/2024

Mezuniyet Tarihi :14/03/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ BİREYLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ALAN DENEYİMLERİ ÜZERİNE NİTELİKSEL ÇALIŞMA” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Adı SOYADI

Ayşegül ÖTEN

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Ayşegül ÖTEN
Öğrenci Numarası	202052107008
Anabilim Dalı	Sosyal Hizmet
Programı	Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Arif AYTEKİN
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyeli Bireylerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Alan Deneyimleri Üzerine Niteliksel Çalışma
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2271923622
Rapor Tarihi	01.03.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %15 Alıntılar dahil: %15
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 105 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Doç. Dr. Arif AYTEKİN	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR.....	vi
ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	viii
TEŞEKKÜR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç ve Tanımları.....	3
1.1.1. Göç Kavramı.....	3
1.1.2. Göçmen.....	4
1.1.3. Sığınmacı.....	4
1.1.4. Mülteci.....	5
1.1.5. Şartlı Mülteci.....	5
1.1.6. Uluslararası Koruma.....	6
1.1.7. İkincil Koruma (Ek Koruma).....	6
1.1.8. Geçici Koruma.....	6
1.2. Göçün Nedenleri.....	7
1.2.1. Ekonomik Nedenler.....	8
1.2.2. Siyasi Nedenler.....	8
1.2.3. Çevresel ve Kültürel Nedenler.....	9
1.2.4. Doğal Nedenler.....	9
1.3. Göç Çeşitleri.....	10
1.3.1. Düzenli Göç.....	10
1.3.2. Düzensiz Göç.....	10
1.3.3. Zorunlu Göç.....	11
1.3.4. Gönüllü Göç.....	12
1.3.5. İç Göç.....	12
1.3.6. Dış Göç.....	13

1.3.7. Geçici Göç	13
1.3.8. Sürekli Göç	14
1.4. Göç Mevzuatı	14
1.4.1. Uluslararası Mevzuat	15
1.4.2. Ulusal Mevzuat	18
1.5. Suriye Krizi ve Türkiye.....	22
1.6. Sosyal Hizmet ve Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler	28
1.6.1. Geçici Koruma Altındaki Bireylerin Karşılaştıkları Sorunlar	28
1.6.2 Sosyal Hizmetin Tanımlanması	34
1.6.3 Göç ve Sosyal Hizmet.....	35
1.6.4 Geçici Koruma Statüsü ve Sosyal Hizmet Uygulamalarına Dair Roller	36
1.6.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar.....	38
1.6.5.1. Göç İdaresi Başkanlığı.....	38
1.6.5.2. Uluslararası Göç Örgütü (IOM).....	38
1.6.5.3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR).....	39
1.6.5.4. Türk Kızılay Toplum Merkezleri.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

2.1. Araştırmanın Konusu	44
2.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri	45
2.3. Araştırmanın Deseni	47
2.4. Araştırmanın Örneklem Seçimi	48
2.5. Verilerin Toplanması ve Veri Analizi.....	50
2.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	51
2.7. Araştırmanın Sayıltıları.....	52
2.8. Araştırmanın Önemi.....	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

3.1. Sosyal Hizmet Uzmanlarına Ait Demografik Özellikler	57
3.2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Hizmet Eğitiminde Müfredat Güncelleme İhtiyacına İlişkin Görüşleri	61

3.3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Teori ve Uygulamada Birlik Konusuna İlişkin Görüşleri	64
3.4. Sosyal Hizmet Uygulamalarında İş Birlikleri	67
3.5. Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Mesleki Roller.....	71
3.6. Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları	74
3.8. Geçici Koruma Statüsündeki Müracaatçı Grupları	81
3.9. Göç Alanında Yetkin SHU Olmak.....	86
3.10. Mesleki Doyum.....	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Sosyal Hizmet Eğitiminde Göç İçerikli Dersler	93
4.2. Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Mesleki Roller.....	94
4.3. Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları	96
4.4. Geçici Koruma Statüsündeki Müracaatçı Grupları	97
4.5. Kurum ve Kuruluşlar Arasındaki İş Birlikleri	99
SONUÇ	101
KAYNAKÇA	105
EKLER.....	112
EK-1: Görüşme Formu	112
ÖZGEÇMİŞ.....	114

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.5.1 Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler / 30.11.2023 itibariyle.....	23
Şekil 1.5.2 Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 ile Göre Dağılımı/30.11.2023 itibariyle	25
Şekil 3.1 Temalar / Anlam Birimleri (Nitel Karar Ağacı)	56

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.4.2.2.1 Geçici Koruma Yönetmeliği Kapsamında Sağlanan Hizmetler	20
Tablo 1.5.1 Ülkelere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı	24
Tablo 1.5.2 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı / 30.11.2023 itibarıyla	24
Tablo 1.5.3 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı (30.11.2023 itibarıyla)	27
Tablo 1.5.4 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (30.11.2023 itibarıyla)	28
Tablo 2.4.1 Araştırma Örnekleme İlişkin Bilgiler	49
Tablo 3.1 Sosyal Hizmet Uzmanlarına Ait Sosyodemografik Özellikler	59

KISALTMALAR

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

BMGK : Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

BMMYK/ UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees)

GGİM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

GKY : Geçici Koruma Kanunu

GSM: Göçmen Sağlığı Merkezi

IHEB : İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

IFSW : Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu

IOM: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NASW : Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği

SGDD - ASAM: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

SHU: Sosyal Hizmet Uzmanı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TDK: Türk Dil Kurumu

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı geçici koruma statüsünde bulunan bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmada alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları perspektifinden geçici koruma statüsünde olan Suriyeli bireylere sağlanan hizmetlere, gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarına, kullanılan rol ve yaklaşımlara odaklanılmıştır. Ayrıca sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda üstlendiği sorumluluk, diğer kurum ve kuruluşlar ile geliştirdiği ilişkiler, yürütülen faaliyetlerde sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumlulukları, karşılaştıkları kolaylık ve zorluklar gibi konulara da yer verilmiştir.

Araştırmada sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi amacı ile nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Geçici koruma altında bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerinden yola çıkarak sosyal hizmet uygulamalarını anlamak, kişisel deneyimlerini irdelemek için fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Araştırmaya geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerle çalışan, yeterli deneyime sahip 20 sosyal hizmet uzmanı katılmıştır. Araştırmanın katılımcıları belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış, bu form derinlemesine görüşme tekniğiyle uygulanmıştır. Veriler MAXQDA 2022 ile kodlanmış ve tematik analiz ile çözümlenmiştir.

Katılımcıların görüşleri “sosyal hizmet eğitiminde müfredat güncelleme ihtiyacı, teori ve uygulamada birlik, sosyal hizmet uygulamalarında iş birlikleri, geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarında mesleki roller, sosyal hizmete erişimde başvuru mekanizmaları, göç alanındaki mesleki uygulama, geçici koruma statüsündeki müracaatçı grupları, göç alanında yetkin SHU olmak ve mesleki doyum” şeklinde 9 ana tema ile değerlendirilmiştir.

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda sosyal hizmet eğitiminde alınan göç ve göç içerikli derslerin, geçici koruma ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat bilgisinin alanda çalışırken hızlı ve etkili bir müdahalede bulunmayı kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Mezzo düzeyde gerçekleştirilecek uygulamalarla geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerin çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik ve toplumsal cinsiyete dayalı konularında farkındalık kazanmaları sağlanabilir ve bu sorunların önlenmesi sağlanabileceği önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye krizi, geçici koruma, sosyal hizmet, sosyal hizmet uzmanı

SUMMARY

A QUALITATIVE STUDY ON THE FIELD EXPERIENCES OF SOCIAL WORKERS WORKING WITH SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION STATUS

The main purpose of this study is to reveal the field experiences of social workers working with individuals under temporary protection. The study focuses on the services provided to Syrian individuals under temporary protection, social work practices, roles and approaches used, from the perspective of social workers working in the field. In addition, issues such as the responsibilities undertaken by social workers in this field, the relations developed with other institutions and organizations, the duties and responsibilities of social workers in the activities carried out, and the facilities and difficulties they face were also included.

In the study, qualitative research method was used to examine the field experiences of social workers in depth. A phenomenological approach was used to understand the social work practices of social workers working with Syrian individuals under temporary protection based on their field experiences and to examine their personal experiences. Twenty social workers with sufficient experience working with Syrians under temporary protection status participated in the study. Purposive sampling method was used to determine the participants of the study. A semi-structured interview form was prepared and applied through in-depth interview technique. The data were coded with MAXQDA 2022 and analyzed with thematic analysis.

The opinions of the participants were evaluated with 9 main themes as "the need for curriculum update in social work education, unity in theory and practice, cooperation in social work practices, professional roles in social work practices for individuals under temporary protection status, application mechanisms in access to social services, professional practice in the field of migration, client groups under temporary protection status, being a competent SHU in the field of migration and professional satisfaction".

In line with the opinions of the participants, it was concluded that the migration and migration-related courses taken in social work education and the knowledge of national and international legislation on temporary protection facilitate rapid and effective intervention while working in the field. It was suggested that with the practices to be carried out at the mezzo level, Syrian individuals under temporary protection status can be made aware of child labor, child marriage and gender-based issues and these problems can be prevented.

Keywords: Migration, Syrian crisis, temporary protection, social work, social worker

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecinde desteklerini esirgemeyen, bilgi, birikim ve tecrübelerini içtenlikle paylaşarak yolumu aydınlatan değerli danışman hocam Doç. Dr. Arif AYTEKİN'e teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince desteklerini esirgemeyen ve bilgi ve deneyimleri ile her zaman yol gösteren değerli hocalarım Doç. Dr. Ayten Kaya KILIÇ ve Dr. Öğretim Üyesi Sinem Burcu UĞUR'a, araştırmaya katkı sunarak çalışmayı daha üst bir noktaya taşıyan ve yeni bakış açıları kazandıran Doç. Dr. Ümmet ERKAN'a;

Üniversiteden beri bu bilimi birlikte öğrendiğim, sonrasında mesleki ve kişisel olarak çok kıymetli paylaşımlarımızın olduğu, akademik bilgisine sıklıkla başvurduğum, fikir ve görüşleriyle tezime katkı sunan güzel meslektaşım ve dostum Ayşe Mine İŞLER'e;

Ekip arkadaşlığını dostluğa dönüştüren, zorlandığım her an yanımda olan, sevgilerini ve desteklerini eksik etmeyen, tez yazım sürecinde çeşitli etkinlik planlarıyla motivasyonumu artıran ve kalbimi her daim sıcacık yapan canım dostlarım Nesrin İBİŞ ve Eda SAYGILI'ya;

Mesafelere inat dolu şey paylaştığım, varlığı ve destekleriyle güçlü hissettiren, yüksek lisans yapmamda çok önemli bir paya sahip olan, her sorunuma farklı bir çözüm önerisi getiren, akademik bilgisiyle ufkumu genişleten sevgili meslektaşım ve dostum Kemal ÇİFTÇİ'ye;

Güven dolu bir omuz ve geniş bir kalp ile hayatımın en zor süreçlerinde yanımda olan, araştırmanın gerçekleşebilmesi için daha fazla sosyal hizmet uzmanına ulaşmama yardımcı olan, fikirlerini ve desteğini bir an olsun esirgemeyen sevgili meslektaşım ve yol arkadaşım Muhammet ÇELİK'e;

Bana sevmeyi, sevgiyi, şefkati ve iyi insan olmayı öğreten, evladı olduğum için kendimi daima şanslı saydığım, hayatımın her döneminde ciddi özveri gösterip fedakârlık yapan, sosyal hizmet bölümünü araştırarak tercih döneminde bunu da bir düşün istersen diyerek şu anda sevdiğim mesleği yapmamda önemli bir payı olan, şefkatli ellerini daima omzumda hissettiğim canım annem Evrim ÖTEN'e;

Özgüvenli, güçlü bir kadın ve duyarlı bir birey olmamı sağlayan, her başarımla gururlanan, bana daima güvenen, kızlarının mutlu ve ayakları yere sağlam basan bireyler olmasını amaçlayan, bizi daima özel ve önemli hissettiren, ölümünün aramızdaki sevgiyi ve bağı yok etmediği, sevgi dolu biricik babam Hamdi ÖTEN'e;

Gölücükleri ile hayatıma renk katan, yaşamın sert yamaçlarında güçlü ve umutlu kalmamı sağlayan, bu zorlu süreçte en önemli motivasyon kaynaklarımdan biri olan, varlığına daima şükrettiğim, canım kardeşim Gülce ÖTEN'e teşekkürü borç bilirim.

Son olarak çalışmama katılım sağlayarak sorularımı cevaplayan ve kıymetli zamanlarını ayıran değerli meslektaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayşegöl ÖTEN

GİRİŞ

Tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar göç hareketleri devam etmektedir. İnsanlar çatışma ve savaş ortamlarından kaçmak, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için tarih boyunca yaşadıkları bölgelerden farklı bölgelere doğru yer değiştirmişlerdir. Göçün beraberinde getirdiği kültürel çeşitlilik ve etnik köken farklılığı konuları insanların dikkati çekmiştir. Göç olgusu meydana gelen insani krizlerle beraber farklılaşmaya başlamıştır. Mevcut durumda politik sebeplerle gerçekleşen kitlesel göçlerde ciddi artış yaşanmıştır (Castles, de Haas and Miller, 2014).

Ortadoğu’da yönetim şekli diktatörlük olan ülkelerde demokrasi ile yönetilmek isteyen halk barışçıl protestolar düzenlemiştir. Kısa sürede geniş kitlelere yayılan bu protestolar birçok ülkede iç karışıklık yaşanmasına yol açmıştır (Şahin ve Şahin, 2014). 2011 yılı itibariyle Türkiye’nin sınır komşusu olan Suriye’de de etkileri ülke sınırlarını aşan iç savaş yaşanmaya başlamıştır.

Coğrafi konumu sebebiyle Türkiye önemli göç hareketlerine sahne olmaktadır. Türkiye, tarihin farklı dönemlerinde çeşitli ülkelere göç alan bir ülke olmuştur. Suriye krizi ile Türkiye açık kapı politikası uygulamış ve geçmiş tarihinde hiç almadığı kadar kitlesel göç almıştır. Sürecin başlarında Suriye krizi geçici bir durum olarak değerlendirilmiş olup iç savaşın kısa süre içinde sona ereceği Türkiye’ye sığınma talebinde bulunan Suriyelilerin geri döneceği düşünülmektedir. Ancak öngörülenin aksine mevcut şartlar dahilinde bu durumun uzun yıllar devam edeceği fark edildikten sonra Suriyeli bireyler için hukuki statüler ve sunulan hizmetlerden faydalanma durumlarını içeren yasal mevzuatlarda güncelleme yapılmıştır. İnsani diplomasi ve etik değerler Türkiye’nin Suriye krizine müdahil olmasını ve sığınmacıların kabulünü sağlamıştır. Türkiye uluslararası göç hususunda insani krizleri ve siyasi sorunları çözmede arabulucu rolü oynamış olup, insani yardım noktasında merkezi ana uygulayıcılardan olmuştur (İren, 2018).

Türkiye, uluslararası literatürde mülteci kavramının tanımlandığı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne “coğrafi çekince” şerhi ile taraf olmuştur. Böylece Avrupa’da gelişen olaylar neticesinde Türkiye’ye gelen kişiler “mülteci”, genelde az gelişmiş çevre ülkelerde gerçekleşen olaylar ve iç karışıklıklar sonucu Türkiye’ye gelen kişiler ise “şartlı mülteci” olarak tanımlanmıştır.

(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023). Suriye’den göç eden kişiler için ise Türkiye daha çok “geçici koruma statüsü” kavramını tercih etmektedir.

İnsan hakları ve sosyal adalet temelli profesyonel bir alan olan sosyal hizmet hak temelli bir sosyal yardım anlayışıyla ilerlemektedir. Sosyal hizmet mesleği bilgi, beceri ve değerlerine uygun olarak göçle birlikte meydana gelen sorunların çözümü, sosyal adaletin ve sosyal entegrasyonun sağlanması açısından son derece önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimleri incelenmiştir. Aynı zamanda alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları gözünden geçici koruma statüsünde olan Suriyeli bireylere sağlanan hizmetler, gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları, kullanılan rol ve yaklaşımlar, sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda çalışma motivasyonları araştırılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde “Göç ve Tanımları” kavramsal çerçevesinde uluslararası göç ile ilgili temel kavramlar incelenmiştir. Göçün nedenleri ve çeşitleri ele alınmıştır. Daha sonra mülteci ve sığınmacılarla ilgili uluslararası ve ulusal düzenlemeler aktarılmıştır. Bölümün sonunda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye’ye gerçekleştirdikleri göç, göç ve sosyal hizmet ilişkisi kapsamında Suriye krizi genel bir çerçeve içinde incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölüm tezin yöntem ve metodunu anlatan ayrıntılar içermektedir. Bu bölümde detaylıca araştırmanın konusu, amacı ve önemi, araştırmanın yöntemi, yöntemlerin kullanılma sebepleri, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizine yer verilmektedir.

Üçüncü bölümde araştırmanın verilerinin ortaya konulduğu bulgular yer almaktadır. Dördüncü bölümde gerçekleştirilen analizler sonucunda ortaya konan bulgular değerlendirilmiş ve literatürde yer alan çalışmalar kapsamında ele alınarak yorumlanmış, son bölümde ilgili değerlendirme ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Göç ve Tanımları

1.1.1. Göç Kavramı

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar devam eden ve yıllar boyunca da sürecek olan insanların ya da toplulukların geçici veya kalıcı olarak bulundukları yerlerden farklı yerlere gitmeleri ile ortaya çıkan bir yer değiştirme hareketidir. Göç tanımlarında iklim gibi doğal koşulların yanında siyasi, dini, ticari gibi toplumsal ve ekonomik sebeplerden kaynaklı yer değiştirmeler öne çıkmaktadır. Klasik Göç literatüründe doğal sebeplerden ötürü göç tanımları yaygındır. Modern dönemde özellikle küreselleşme literatürü çerçevesinde siyasi, ekonomik ve toplumsal sebeplerden göç daha fazla literatürde yer bulmaktadır. Sosyal bilimlerdeki diğer kavramlar gibi göç kavramı üzerine farklı ve zengin görüşler ortaya atılmıştır.

Uluslararası Göç Örgütü’ nün Göç Terimleri Sözlüğü (IOM,2013) bazı kavramları öne çıkararak göç tanımlaması yapmıştır. Dış göç açısından “mevcut ülke sınırının” aşılması iç göç için ise ulus devlet sınırları içinde süre ve sebep şartı aranmaksızın yapılan yer değiştirmelerdir. Tanımlamadaki ortak yargı göçün yer değişikliği hareketi olarak kabul edilmesidir.

Türk Dil Kurumu (TDK)’nda, göç “Sosyo-ekonomik ve siyasi sebeplere” vurgu yaparak bireylerin, grupların veya toplulukların mevcut, alışıla gelen yaşam yerinden farklı, yeni bir alana geçişi şeklinde tanımlanmaktadır.

Bir kişinin veya grubun belli sebeplere bağlı olarak köken ülkeden ayrılıp hedef ülkeye doğru yerleşmek üzere hareket etmesine göç denir. Başka bir deyişle göç, ülke sınırları içerisinde veya ülke sınırlarını dışında sebebi, süresi ve yapısına bakılmaksızın kişilerin gerçekleştirdikleri hareketlilikler (Perruchoud, 2009).

Göç beraberinde getirdiği konular bakımından birçok insanın dikkatini çekmekte, birçok araştırmaya konu olmakta ve üzerinde politikalar üretilmektedir. Göç ve hukuki statüler ile ilgili birçok tanım yapılmış olmasına rağmen yanlış kullanımlar söz konusu olabilmektedir. Temel kavramlarda görüş birliğine varılması göç konusu ile ilgili ortak bir anlayış geliştirilmesine destek sağlayacaktır. Bu konu sosyal hizmet disiplini açısından da önem arz etmektedir. Çalışma alanına giren bireylerin hukuki statüleri, göç sürecindeki konumları hakkında sosyal hizmet uzmanları yeterli ve doğru bilgiye sahip olmalıdır (Sirkeci ve Yaylacı, 2019).

1.1.2. Göçmen

Uluslararası göç literatüründe göçmen kavramı, bir ülkede bulunan tüm yabancılar için kullanılmakta ve genel manada göç eden kişileri ifade etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)' nün yayımlamış olduğu Göç Terimleri Sözlüğü (2013: s.37)'nde göçmen terimi “genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel uygunluk’ sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar” şeklinde ifade edilmiştir.

Sosyo-ekonomik sebeplere bağlı olarak yaşadığı yeri terk eden kişiler göçmen olarak ifade edilir. Göç bazen ülke sınırları içerisinde gerçekleşirken bazen de ülke sınırlarını aşarak diğer yerlere doğru gerçekleşmektedir. Ayrıca göçmenler yerleştikleri yerlerde belli aralıklarda uzun veya mevsimlik işlerin durumuna bağlı olarak kısa bir süre kalabilirler. Gidilen ülkenin veya yerleşkenin yetkili mercilerinin izni dâhilinde giden kişilere göçmen denilmektedir (Kara ve Korkut 2010).

1.1.3. Sığınmacı

IOM (2013) sığınmacıyı; “zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, köken ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi” olarak tanımlanmıştır.

Kişinin yaşadığı ülkede meydana gelen olaylar sebebiyle farklı bir ülkeye sığınma talebinde bulunmuş, ancak başvuru yapılan ülke tarafından talebi işleme alınmamış, statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişiler sığınmacı olarak ele alınmaktadır. Bu bakımdan sığınmacı statüsü geçici bir durum ya da geçiş dönemi olarak değerlendirilmektedir.

Hukuki bir kavram olarak sığınmacı statüsünün kazanılabilmesi için dört temel şartın yerine getirilmesi gerekir.

- 1- Sığınma talebinde bulunan kişinin köken ülkenin sınırları dışında olması gerekir.
- 2- Sığınma talebinde bulunan kişinin söz konusu ülkeden koruma isteyecek durumda olması veya yardım istemesi gerekir.
- 3- İlgili kişinin köken ülkede can güvenliği riskinin olması, şiddet görmek ve özgürce yaşayamamak gibi endişeleri taşıyor olması gerekir. Sığınmacının değerlendirmesi köken ülkeyi terk etmesinin nedenine ve içinde bulunduğu koşullar dikkate alınarak yapılmalıdır.

- 4- İlgili kişilerin sözleşmede belirtilen ırk, din, milliyet, belli bir sosyal gruba ve siyasi düşünceye sahip olma konularından korkuyor olması gerekir. (Sylvie, 2004).

1.1.4. Mülteci

1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi ile mülteci kavramının statüsü uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Cenevre Sözleşmesinde mülteci kavramı görece kapsamlı bir tanıma kavuşturulmuştur. 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylara atıf yapılarak II. Dünya savaşı şartlarında mağdur olmuş ve başka ülkeye sığınmacı talebinde bulunmuş geniş kesimleri kapsar niteliktedir. Sözleşmede de belirtildiği gibi din, ırk siyasi görüş vs. gibi sıralanan birçok sebepten dolayı mağdur olmuş veya mağdur olma ihtimali yüksek olan birey ve grupları merkeze alan tanımlamalar yapılmıştır. Türkiye de belli bazı şartlarla 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni kabul etmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023).

1967 ek protokol ile tarih ve coğrafi kısıtlama ibaresi çıkarılarak 1 Ocak 1951'den önceki mağduriyetleri öne çıkaran kısıtlamalar kaldırılmıştır. Türkiye her iki sözleşmeye de imza atmakla beraber coğrafi sınırlamayı devam ettirerek sadece Avrupa'da gerçekleşen olaylar nedeniyle ülkeye giriş yapanlara mülteci statüsü vermektedir. Türkiye'nin coğrafi sınırlamayı devam ettirmesindeki temel neden, konumu gereği ana göç güzergâhı üzerinde olması, kuzey ve batısındaki refah seviyesi yüksek ülkeler ile doğu ve güneyindeki az gelişmiş, fakir ülkeler arasında bir köprü görevi görmesidir (Kaya ve Eren, 2015).

1.1.5. Şartlı Mülteci

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde koymuş olduğu şartı - coğrafi kısıtı- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda da tutarlı bir şekilde korumuştur. Daha sonra da şarta bağlı "Şartlı Mülteci" kavramı ortaya çıkmıştır. YUKK'da şartlı mülteci statüsü ile ilgili "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir" şeklinde açıklamaya yer verilmiştir. Ayrıca bu kanunda, şartlı mültecinin belli bir müddet

Türkiye’de kalmasına izin verilir”, “Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar bu süre uzatılabilir (YUKK Mad. 62, 2013).

Şartlı mülteci ile mülteci kavramları arasındaki tek fark coğrafi kıstas, başka bir deyişle olayların meydana geldiği yerdir (Çelikel ve Gelgel, 2014: 23).

1.1.6. Uluslararası Koruma

Uluslararası koruma, kendi ülkesi dışında yaşayan bir bireyin yaşadığı yerde risk altında olması ve ülkesinin bu bireyi koruyamaması veya korumak istememesi sonucunda ihtiyaç duyulan koruma statüsüdür. Aynı zamanda uluslararası koruma savaş durumunda, bozulan kamu düzeni, çeşitli şiddet olaylarından kaynaklanan zulüm, baskı ve hayati riskler bireyin onurunu ve haysiyetini zedeleyen, özgürlüklerini ve fiziksel bütünlüğüne yönelik birçok hayati riskler barındırmaktadır (Selçuk, 2021).

Mülteci, ek koruma ve geçici koruma kapsamına giren kişi veya grupların hukuki statülerinin belirlenmesi için yapılan işlemler uluslararası koruma olarak tanımlanmaktadır. Birey veya grupların durumları değerlendirilerek hangi uluslararası koruma kapsamına alınacağı belirlenir (Demir, 2018).

1.1.7. İkincil Koruma (Ek Koruma)

YUKK’nın 63. maddesinde ikincil koruma konusuna yer verilmiş “şartlı mülteci veya mülteci statüsünde olmayan, ülkesine geri gönderildiği takdirde hayati tehlikesinin bulunacağı (ölüm cezası vs) korkusu, zulüm, baskı veya şahsına yönelik ciddi bir tehlikenin varılacağı düşüncesi olan vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verileceği” belirtilmiştir (YUKK, Mad. 63 2013).

Kişinin ikincil koruma (ek koruma) statüsü alabilmesi için iki şarttan söz edilmektedir. Birinci şart kişinin mülteci ve şartlı mülteci olarak değerlendirilmemesi, herhangi bir statüye sahip olmaması gerekmektedir. İkinci şart ise kişinin kendi ikamet ülkesine dönmesi durumunda ölüm, infaz gibi olumsuz durumlarla karşılaşmış olması gerekmektedir.

1.1.8. Geçici Koruma

Ulus devletler karşılaştıkları sorunları aşmak için uluslararası hukuk literatürünü kendilerine uyarlayabilmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Suriye’den göç eden kişiler için göçmen, sığınmacı,

mülteci gibi kavramlarının yerine “geçici koruma statüsü” kavramını tercih etmektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 3. kısım 4. bölümünde Suriyelilerin tabi oldukları “Geçici Koruma” statüsü açıklanmıştır; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye’nin sınırlarına gelen veya sınırları geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” (YUKK, Mad 91 2013) şeklinde belirtilmiştir.

Kitlesel göç köken ülkeden hedef ülkeye doğru çok sayıda kişi tarafından gerçekleşen göç hareketi olarak tanımlanabilir. Kitlesel göç hareketlerinde sığınma talebinde bulunan bireylerin statülendirme işlemlerinin yapılması güçleşmektedir. Devlet kitlesel olarak sığınma talebinde bulunan kişiler için geçici koruma statüsü sağlamaktadır (Dost, 2014).

Geçici koruma statüsünün kazanılabilmesi için zorunlu göç sonucunda köken ülkeye geri dönüşünün olmaması, gruplar halinde sınıra gelmiş ve sınırı geçmiş olması gibi şartlar gereklidir. Bireysel olarak gelen yabancılar bu kapsamda değerlendirilmez.

1.2. Göçün Nedenleri

Göç etmek için insanların birden çok sebebi bulunmaktadır. Göçün yönü çoğunlukla gelişmemiş ülkelere gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere olabildiği gibi gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru da olabilmektedir (Harris ve Micheal, 1970, s.131).

Göç karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur. Tarihsel süreç incelendiğinde insanların ekonomik sorunlar, istihdam olanaklarının yetersizliği, doğal afetler ve savaş gibi sebeplere bağlı olarak yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Göç eylemi itici ve çekici sebeplere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Daha iyi yaşam koşulları, eğitim, iş imkânları faktörler isteğe bağlı göçün nedenleri arasında yer almakta iken, savaş/iç çatışma, doğal afetler, etnik/kültürel ve siyasi baskıdan kurtulma gibi durumlar ise zorunlu sebepler arasında değerlendirilmektedir.

1.2.1. Ekonomik Nedenler

Bir yerden veya ülkeden başka bir yere veya ülkeye doğru yapılan göç hareketliliğinin en temel sebebi ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Ekonomik nedenler göç hareketlerinde en büyük paya sahiptir. Ekonomik nedenlerle gerçekleşen göçler az gelişmiş, refah seviyesi düşük, istihdam oranı düşük köken ülkeden istihdam oranı, refah ve gelişim seviyesinin yüksek olduğu hedef ülkelere doğru gerçekleşmektedir. (Karpas, 2016). İstihdam olanaklarının azlığı, tarım arazilerinden yeterli gelirin elde edilememesi gibi sebeplerden ötürü ekonomik olarak yetersiz hisseden bireyler ve gruplar daha iyi yaşam koşullarında hayat sürdürebilmek için arayışa girerler.

Sanayileşme, teknolojinin gelişmesi, tarımda makineleşmenin artmasıyla birlikte kırsal alandan kentsel alanlara doğru göçler gerçekleşmeye başlamıştır (Kartal, 1978, s.7). Ekonomik sebepli göçler her zaman kırdan kente olmamaktadır. Zaman zaman istihdamın az olduğu bir kentten istihdam olanaklarının daha fazla olduğu bir kente veya ülkeye de ekonomik nedenlerle göçler yapılabilmektedir.

Ekonomik nedenlerin itici ve çekici faktörleri;

İtici Faktörler:

- İstihdam olanaklarının düşük olması
- Geçim kaynaklarında devamlılığın sağlanamaması
- Yoksulluk

Çekici Faktörler:

- İstihdam olanaklarının yüksek olması
- Eğitim imkanları
- Daha iyi yaşam şartlarına sahip olma isteği

şeklinde sıralanabilir (World Economic Forum, 2017, s.15).

1.2.2. Siyasi Nedenler

Göçün nedenlerinden biri olarak siyasi olay ve gelişmeler, insanların yaşadıkları yerlerden, topraklarından başka yerlere doğru göç etmelerine zorlamaktadır. Zorunlu göç olarak da belirtilen bu unsurların başında terör olayları gelmektedir. Terör olayları bir ülke sınırları içerisinde meydana gelen güvenlik zafiyetinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca diğer unsurlar olarak da ihtilaller, diktatör yönetimler ve sürgünler yer almaktadır (Taşçı, 2009).

Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen savaş, iç karışıklıklar, rejim değişiklikleri, zulüm ve baskılar gibi genel olarak siyasal sorunlarla insanlar isteklerin dışında zorunlu olarak göç etmeye maruz bırakılabilmektedirler. Zorunlu olarak gerçekleşen göçler önemli bir unsurdur. Çünkü insanlar yaşam alanlarında kültürlerini, dinlerini yaşamak, dillerinin serbestçe konuşmak, zulüm ve baskıdan kurtulmak amacıyla göç etmektedirler (Başel, 2003).

Siyasi dengesizlikler, güvenlik endişesi, çatışma ve çatışma tehdidi, kölelik ve emek sömürüsü siyasi nedenler arasında yer almaktadır. Dünyanın birçok yerinde insanlar savaş, zulüm, işkence gibi nedenlerden ötürü yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kalmışlardır. Siyasi nedenlerle yaşanan göçler neticesinde ülkenin ve halkın ekonomisi de etkilenmektedir.

1.2.3. Çevresel ve Kültürel Nedenler

Ekonomik ve siyasal nedenler dışında çevresel ve kültürel faktörler de göçe neden olmaktadır. Kırdan kente geçiş istekleri, sağlık koşulları, istihdam olanakları, eğitim hizmetleri, çevresel ortamların bozulması gibi nedenlerden ötürü toplum ile uyum sağlama sorunu yaşayan kişiler toplumsal çevrelerinden uzaklaşıp göç etmektedirler (Dönmez Kara, 2015).

Göç eden insanlar dil, din, ırk, etnisite, örf, adet, kültür vb. birçok unsur açısından kendilerine benzer olan yerlere göç etmeyi tercih etmektedirler. Farklı dile, kültüre ve kökene sahip insanların bir arada yaşaması entegrasyon ve dışlanma sorununu yaşanmasına sebep olabilmektedir.

İnsanlar daha iyi eğitim şartlarına erişebilmek amacıyla da göç edebilmektedir. Dünya’da ve Türkiye’de eğitim nedeniyle yapılan göçler önemli bir yere sahiptir. Özellikle üniversite çağındaki insanlar eğitim imkanlarının daha iyi olduğunu düşündükleri büyükşehirlere ya da yabancı ülkelere göç edebilmektedir. Türkiye’deki büyükşehirlerden olan İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirler de eğitim temelli göçlerden etkilenmiştir (Işık, 2009).

1.2.4. Doğal Nedenler

Doğal nedenler de insanların yaşam alanlarını terk etmesine sebep olan önemli durumlardan biridir. Sel felaketleri, çığ, deprem, iklim değişiklikleri gibi doğal afetler nedeniyle insanlar kitlesel olarak göç etmektedir. Göçün doğal afetler sebebiyle gerçekleşmesi üzerinde iki temel görüş ortaya atılmıştır. Bunlardan biri olan minimalist görüşün çevresel bozulmalar üzerine iken maksimalist görüşüne göre ise göç etmenin etkisiyle ekolojik düzensizlikler ve aksaklıklara neden olmaktadır

(Dönmez Kara, 2015). Doğal çevrenin tahribi, tarım alanlarının azalması, ormanlaşmasının bozulmasına yol açan toprak kayıpları da doğal nedenler arasında sayılmaktadır.

1.3. Göç Çeşitleri

Göçün nedenlerine, gerçekleştiriliş şekillerine, göç eden kişilerin özelliklerine, amaçlarına, göç edilen hedef bölgenin özelliklerine göre göç sınıflamaları yapılmaktadır. Genel olarak yapılan sınıflamalar iç ve dış göç, zorunlu ve gönüllü göç, düzenli ve düzensiz göç ile kalıcı ve geçici göç şeklindedir. Aşağıda göç çeşitleri açıklanmaktadır.

1.3.1. Düzenli Göç

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)' nün yayımlamış olduğu Göç Terimleri Sözlüğü (2013: s.26)'nde düzenli göç “menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bir kişi ya da bir grup insanın yasal kanalları kullanarak göç etmesi düzenli göç olarak kabul edilir. Herhangi bir kişinin kendi ülkesi dışındaki bir ülkeye, o ülkenin göç mevzuatına uygun olarak giriş yapması, o ülkenin izin verdiği şekilde konaklaması veya yaşaması düzenli göç olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'ye bulunduğu konum itibariyle birçok göç hareketi olmuştur. Düzenli göçler Türkiye'ye gerçekleşen dış göçlerin bir kısmını oluşturmaktadır. Son yıllarda iş imkanları ve eğitim sebebiyle göç eden bireylerin ülkede kalış süreleri ve kalış şekilleri kanunlar aracılığıyla düzenlenmektedir. Emekliler ve öğrenciler tarafından gerçekleşen göçler düzenli göçlere örnek olarak gösterilmektedir (Koç, 2021).

1.3.2. Düzensiz Göç

Düzensiz göç; bir ülkeye yasal olmayan şekillerle giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi bitmesi halinde ülke sınırları içerisinde çıkmamak anlamına gelmektedir. Yasadışı göç hukuki olarak sakıncalı bir durum olarak değerlendirilmekte olup bu ifade yerine “belgesiz göç”, “gizli göç”, “yetkisiz göç” gibi farklı adlandırmalar da yapılabilmektedir. Düzensiz göç köken, transit ve hedef ülkeler açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Düzensiz göç; hedef ülkeler için ülkelere yasal olmayan

yollardan gelen veya yasal yollarla gelip kalış sürelerinin yasal olarak çıkış süreleri bitimi içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; köken ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; köken ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırını terk eden kişilerdir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,2023).

Türkiye coğrafi konumu dolayısıyla geçmişten günümüze her türlü göçe maruz kalmıştır. Göçmenler tarafından düzensiz göç hareketliliği içinde Türkiye geçiş ülkesi olarak kullanılmaktadır. Türkiye'ye gerçekleşen düzensiz göç hareketleri dört temel unsuru barındırmaktadır. Bunlar;

1. Komşu ülkelerdeki çatışma ortamları sebebiyle bireyler yaşam koşullarının daha iyi olduğunu düşündüğü ülkelere göç etmek istemiştir.
2. Türkiye'nin mevcut coğrafi konumundan ötürü Batı'ya gitmek isteyen bireyler tarafından geçiş ülkesi olarak görülmesi göç almasına sebep olmaktadır.
3. Avrupa'ya gitmek isteyen göçmenler Türkiye gibi Avrupa'nın çevre ülkelerine yönelmektedir.
4. Türkiye ekonomik açıdan komşu ülkelerden daha iyi durumda olması sebebiyle çalışmak isteyen bireyler tarafından tercih edilmektedir (Deniz, 2014).

1.3.3. Zorunlu Göç

Bireyler ve topluluklar siyasal, toplumsal, ekonomik vb. nedenlerle kendi istekleri doğrultusunda göç kararı alabilirler. Kişilerin doğal afetler, siyasi ve dini baskılar, güvenlik gereksinimleri ve sosyal hizmetlerin yetersizliği gibi itici sebeplerden dolayı yaşadıkları yerleri kendi iradeleri dışında terk etmek zorunda kalmaları durumu zorunlu göç olarak kabul edilmektedir (Doğan, 2002).

Zorunlu göçler için, Birleşmiş Milletler 'yerinden edilme' ifadesini kullanmaktadır. Uluslararası tanımda "zorla ya da mecbur kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların etkilerinden, genel olarak şiddet içeren durumlardan, insan hakları ihlallerinden veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerden korunmak için, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişi veya gruplar" ülke içinde yerinden edilmiş kişiler olarak tanımlanmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006).

Zorunlu göçler bir tehlikeden kaçma düşüncesiyle yapılmaktadır. Bu göç türünde bireyler yer değiştirmeyi istememelerine rağmen yaşam alanlarını terk etmek ve sahip oldukları yaşam koşullarından daha kötü yaşam şartlarına sahip olacakları yerlere göç etmek zorunda kalmaktadır (Keser, 2011).

1.3.4. Gönüllü Göç

Gönüllü göç zorunlu göçten farklı olarak bireylerin ya da toplulukların yaşadıkları yerleri herhangi bir baskı veya zorlama olmadan kendi hür iradeleri ile serbest bir şekilde terk etmeleridir. Kariyer yapma isteği, kişilerin mevcut standartlarını iyileştirme arzusu, iş olanaklarının fazla olması ve daha yüksek gelirli iş imkanları, daha kaliteli eğitim alma arzusu ve sosyal hizmetlerden faydalanma beklentisi gibi çekici faktörlerin etkisi ile gönüllü göçler gerçekleşebilmektedir (Dönmez Kara, 2015).

Gönüllü göçler genel olarak aile üyelerinden birinin veya birkaçının farklı bir ülkede iş bulması, yaşam kurarak diğer aile üyelerini de göçe teşvik etmesi üzerine gerçekleşmektedir. Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşından sonra yetersiz iş gücünden ötürü gelişmiş veya az gelişmiş ülkelere göç almıştır. 1970’lerde Yunanistan ve Türkiye’den Almanya’ya gerçekleşen göçler de gönüllü göçe örnek oluşturabilir (Dönmez Kara, 2015).

Kişilerin iç dünyaları ve kendi iradeleri gönüllü göçte belirleyici faktör olmaktadır. Gönüllü göç türünde, bireyler göç etme kararlarını kendileri almakta ve süreç bireylerin yaşadığı ortamı değiştirmesi ile sonuçlanmaktadır.

1.3.5. İç Göç

Bir ülkede meydana gelen doğal afet, işsizlik, siyasi baskılar ve iç karışıklık sonucunda bölge nüfusun yine aynı ülke içerisinde yer değiştirmesi iç göç olarak tanımlanmaktadır. Bir bölgenin diğer bölgeye göre gelişmişlik düzeyinin fazla olması da iç göçlerin yaşanmasına sebep olabilmektedir (Sağlam, 2006).

Göç Terimleri Sözlüğü (2013: s.43)’nde iç göç “yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri” şeklinde ifade edilmiştir. İç göçler işsizlik sorunu, gelir seviyesinin düşük olması ve tarımsal yetersizlikler, gelir seviyesinin yüksekliği, iş imkânlarının fazla olması ve kentte olan akrabalık ilişkileri gibi nedenlere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir.

Özdemir'e göre iç göç;

1. Kırsal alanlardan, kentsel alanlara gerçekleşen göçler
2. Kırsal alanlardan, kırsal alanlara gerçekleşen göçler
3. Kentsel alanlardan, kentsel alanlara gerçekleşen göçler
4. Kentsel alanlardan, kırsal alanlara gerçekleşen göçler

şeklinde dört farklı şekilde gerçekleşmektedir (Özdemir, 2008).

İç göç genellikle insanların daha iyi bir yaşama sahip olmak arzusu ile yapılmaktadır. Ancak iç göçler neticesinde kırdan kente göç eden erkek nüfus üzerinde işsizlik sorununu, diğer aile bireylerinin de iş arayışına yönelmesi, çocuk işçiliğinin artması gibi sorunlara da yol açabilmektedir.

1.3.6. Dış Göç

Dış göç en genel haliyle bir ülkedeki toplumsal grupların ya da bireylerin farklı bir ülkeye göç etmeleri olarak ifade edilmektedir. Dış göç, çalışmak veya kalmak amacıyla insanların bulundukları ülkelerin sınırlarını aşarak başka bir ülkeye doğru kalıcı ya da belirli süreli olarak gerçekleştirdikleri nüfus hareketliliği şeklinde tanımlanmaktadır

Herhangi bir sebeple bir devletin sınırlarından başka bir devletin sınırlarına yapılan göç hareketi dış göçtür. Bir ülke vatandaşının başka bir ülkeye yerleşmesi olan bu göç tipinde gelişmişlik düzeyi az olan ülkeden gelişmişlik düzeyi daha yüksek ülkeye doğru gerçekleşen beyin göçü, iktisadi olarak daha gelişmiş ülkelere yapılan işçi göçü, devletlerarası mübadeleyle yapılan göçler veya sırf daha iyi yaşam koşulları için yapılan göçler sayılabilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012).

Dış göç uluslararası göç şeklinde de ifade edilmekte olup ülkeler için önemli bir yere sahiptir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak ulaşımın hızlanmasını, insanların ve kaynakların ülkelerin sınırlarını aşarak dolaşımını sağlamıştır. Dış göç sadece az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru olmayıp gelişmiş ülkelere farklı ülkelere hammadde kaynaklı da gerçekleşebilmektedir (Aksoy, 2012).

1.3.7. Geçici Göç

İnsanların daha iyi koşullarda bir yaşam sürdürmek için, çalışmak amacıyla yaşadıkları bölgelerden ayrılarak farklı bölgelere göç etmeleri ve belli bir süre sonra yine ikamet ettikleri

bölgeye geri dönmeleri geçici göç olarak adlandırılmaktadır. Geçici göç belli bir periyot dahilinde belli amaçlar için yapılmaktadır (Mutluer, 2003).

Geçici, dönemsel ya da mevsimlik göç olarak adlandırabileceğimiz bu göç tipinin genel özelliği yılın belirli zamanlarında belirli kitle hareketlerini içermesidir. Diğer bir özelliği de ister iş amaçlı ister başka amaçlı olsun bu göç tipini yaşayan insanların kısa süreli olmakla birlikte farklı kültürlerle etkileşime geçmesidir (Sağlam, 2006, s.34).

Çoğunlukla çalışmak için bulundukları yerden istihdam olanaklarının daha fazla olduğu yerlere göç eden, eğitim amacıyla yer değiştiren, yaz aylarında sıcaklardan dolayı yaylalara giden ve daha sonra tekrar kendi yaşadıkları bölgelere dönen insanlar, tarım ve turizm işçileri geçici göç tipi içerisinde değerlendirilmektedir.

1.3.8. Sürekli Göç

İnsanların süre sınırlaması olmaksızın ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel ya da herhangi bir sebebe bağlı olarak bulundukları yerlerden kalabilecekleri farklı yerlere göç etmeleri sürekli göç olarak tanımlanmaktadır. Sürekli göçler, gönüllü ve zorunlu olarak gerçekleşebilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012). Belirli bir periyot sınırlaması olmadan kişilerin ülke içinde veya dışında yapmış oldukları yer değişikliği sürekli (kalıcı) göç olarak tanımlanmaktadır.

Sürekli göçler hem göç edilen bölgede yaşayan insanlar açısından hem de göç eden bireyler açısından farklı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Göç eden bireyler göç ettikleri toplumun kültürüne ve yaşam şekillerine uyum sağlamakta güçlük yaşayabilir. Bununla birlikte göç edilen bölgede yaşayan insanlar göç eden bireylerin yaşam şekillerinden, alışkanlıklarından, gelenek ve göreneklerinden etkilenebilir. Dolayısıyla sürekli göçler farklı bölgede yaşayan ve farklı kültürlerle sahip bireylerin uyum içinde yaşamalarını sağlar (Akman, 2019). Göç alan ve göç veren yer açısından önemli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Her iki yerin de demografik özellikleri değişmesi, düzensiz göçlerle yapılaşmanın bozulması (gecekondulaşmanın artması) ve suç oranlarının artması gibi birçok alanda farklı sorunlar ortaya çıkmaktadır.

1.4. Göç Mevzuatı

Tarihsel sürece bakıldığında insanların çatışma ve savaş ortamlarından kaçmak istemeleri ve daha iyi yaşam şartlarına kavuşma arzusu ile farklı ülkelere sığınmaya çalıştıkları görülmektedir. Zorunlu sebeplerle köken ülkelerinden ayrılan hem menşe hem de varış ülkesinde pek çok insan

hakları ihlaline maruz kalan bireylerin, ulusal ve uluslararası düzeyde korunması, ahlaki ve hukuki bir yükümlülük anlamına gelmektedir (Ergüven ve Özturanlı, 2013).

İnsan haklarının uluslararası düzeyde korunmasının gerekliliği, uluslararası hukukun etki alanının genişlemesine ve uluslararası örgülerin öneminin arttırmasına sebep olmaktadır. Özellikle mülteci, sığınmacı, azınlık ve vatansız statüsüne sahip bireylere dair hak düzenlemeleri, uluslararası hukukta geniş bir alana sahiptir (Poyraz, 2012).

Türkiye, geçmişten günümüze kadar jeopolitik konumu itibari ile her türlü göçe maruz kalmıştır. Türkiye tarihi boyunca tanıklık ettiği göçlerde kaynak, hedef ya da transit ülke özelliklerine sahip olmuştur. Transit ülke konumundan ötürü son yıllarda yaşanan savaş ve iç karışıklıklardan da oldukça etkilenmiştir. Göç hareketleri Türkiye'nin bulunduğu konum itibariyle sosyal, siyasal ve toplumsal açıdan çeşitli sorunlarla karşılaşmasına yol açmıştır. Türkiye çeşitli uluslararası anlaşmaları kabul ederek ve bu anlaşmaları yürürlüğe koyarak yaşanan sorunları çözmeye çalışmıştır (Güner, 2007).

1.4.1. Uluslararası Mevzuat

1.4.1.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi insan hak ve özgürlüklerinin tanımlandığı temel yasal metindir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilmiş ve Türkiye tarafından 27 Mayıs 1949 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İltica ve mülteci kavramları ilk olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile hukuki boyut kazanmıştır. İHEB, II. Dünya Savaşında yaşanan insanlık dramlarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da 20 milyondan fazla insanın ulusal veya uluslararası sınırlar arasında iltica etmek zorunda kalması, sonrasında yaşanan insanlık dramları bu bildirgenin Avrupa devletlerinin ortak kararıyla ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Birinci, 2017).

Bildirgenin birinci maddesinde tüm insanların özgür olduğu, onur ile haklar açısından eşit olduğu ifade edilmiş devam eden maddelerde de insanların temel hakları sıralanmıştır.

Türkiye'nin de taraf olduğu bu bildirgede göç ile ilgili olarak:

- On üçüncü maddesinde “kişilerin herhangi bir devletin sınırları içerisinde serbestçe dolaşma ve oturma haklarının olduğu, kişinin kendi ülkesi de dâhil olmak üzere herhangi bir ülkeden ayrılma ve ülkesine geri dönme hakkına sahip olduğu”,

- On dördüncü maddesinde “bir ülkede zulüm altında olan bir kişinin başka ülkelere bu zulümden kurtulmak için sığınabileceği, gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ülkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamayacağı”,
- On beşinci maddesinde “yurttaşlığın herkesin hakkı olduğu ve keyfi olarak hiç kimsenin yurttaşlıktan çıkartılamayacağı, hiç kimsenin yurttaşlık değiştirme hakkından yoksun bırakılamayacağı” konuları belirtilmiştir (İHEB, 1948).

1.4.1.2. 1951 Cenevre Sözleşmesi (BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme)

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, BM Antlaşması, ayrımcılık yapmama ilkeleri Cenevre Sözleşmesinin temel dayanağını oluşturmaktadır. Cenevre Sözleşmesi II. Dünya Savaşında yaşanan insan hakları ihlalleri neticesinde mülteci sorunlarına ilişkin hazırlanmış uluslararası bir hukuk belgesidir. Sözleşme ile “mülteci kavramı” ve “mülteci hukuku” konuları uluslararası bir boyut kazanmış, mültecilik statüsüne de genel kabul gören asgari bir ölçüt getirilmiş olup uluslararası toplumun mültecilere karşı sorumlulukları ve mültecilerin hakları düzenlenmiştir. Sözleşme 14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951’de imzalanarak, 22 Nisan 1954’te ise yürürlüğe girmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne Eylül 2019 itibarıyla 146 ülke taraftır.

Mültecilerin haklarına ve korunmasına yönelik düzenlemeler içermesi, uluslararası hukukta mültecilere ilişkin standartlar ve mültecilerin ihtiyaçlarına karşılamaya yönelik kurumsal yapılar oluşturması açısından Cenevre Sözleşmesi son derece önemlidir (Çiçekli, 2009).

1951 Cenevre Sözleşmesinin kapsamına sadece 1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda mülteci olan kişiler girmektedir. Cenevre Sözleşmesinin kabul edildiği tarihten sonra yeni mülteci ortamlarının ortaya çıkması ve söz konusu mültecilerin bu sözleşmenin kapsamına girememesi durumlarından ötürü 1967’de yeni protokolle sözleşme tekrar düzenlenmiştir. Sözleşmedeki tanımın kapsamına giren bütün mültecilerin, tarih sınırlaması ve coğrafi konum engeline takılmadan eşit hukuki statüden faydalanmaları amacıyla “Mültecilerin hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü” kabul edilmiştir.

Türkiye tarafından 24 Ağustos 1951 tarihinde 1951 Cenevre Sözleşmesi imzalanmış olup bu sözleşme 29 Ağustos 1961 tarihinde onaylanmıştır. "Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle"

ibaresinden ötürü Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesini çekince doğrultusunda onaylayarak yürürlüğe koymuştur.

1.4.1.3. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü

1960'lı yıllara doğru Cenevre sözleşmesi toplu sığınma hareketlerinden kaynaklanan ve ani gelişen sorunlardan doğan ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir. Yeni toplu sığınma hareketliliğinin getirmiş olduğu sorunların çözümlenebilmesi amacıyla Cenevre Sözleşmesi' ne ek niteliğinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü hazırlanmıştır (Jaeger, 2003).

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü BMMYK tarafından hazırlanmış ve BM Genel Kurulu tarafından 16 Aralık 1966 tarihinde kabul edilmiştir. Bu protokol 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise 1967 Protokolünü ise 1968 yılında “coğrafi sınırlama” çekincesiyle birlikte kabul etmiştir. Türkiye ana göç güzergâhı üzerinde bulunması, kuzey ve batısındaki refah seviyesi yüksek ülkeler ile doğu ve güneyindeki az gelişmiş, fakir ülkeler arasında bir köprü vazifesi görmesi sebebiyle coğrafi sınırlamayı sürdürmektedir.

1967 Protokolünün 1. maddesinin ikinci fıkrasıyla; “2. İş bu Protokol bakımından, bu maddenin 3. fıkrasının uygulanması hali dışında, "mülteci" terimi, Sözleşme'nin 1. maddesinin A 2 kısmında mevcut "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve " ve "söz konusu olaylar sonucunda" ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, Sözleşme'nin 1. maddesinde yer alan tanıma giren her şahıs anlamına gelecektir.” ifadeleriyle 1951 Cenevre Sözleşmesindeki tarih kısıtlaması ortadan kaldırılmıştır (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1966).

1967 Protokolünün birinci maddesinin üçüncü fıkrasıyla; “3. İş bu Protokol, Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, Sözleşme'nin madde 1 B (1) (a) hükmüne göre yapılanı mevcut duyuruların, madde 1 B (2) çerçevesinde genişletilmedikçe, bu Protokol bakımından da geçerli olması koşuluyla, Taraf Devletler, işbu Protokolü, hiçbir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulayacaklardır.” ifadesiyle 1951 Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi kısıtlama ortadan kaldırılmıştır (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1966).

1967 protokolü, 1951 sözleşmesindeki zaman kıstasının kaldırılması ve sadece Avrupa'dan gelenlerin mülteci sayıldığı coğrafi çekincenin üye ülkelerden birçoğu tarafından kaldırılması açısından önemli olmuştur.

1.4.2. Ulusal Mevzuat

Uluslararası göç güzergâhı üzerindeki kilit konumu dolayısıyla Türkiye yıllar boyunca birçok sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen sürede Türkiye tarafından mülteciler konusunda birçok yasal düzenleme yapılmış ve güvenlikçi bir göç politikası izlenmiştir. Türkiye'nin göç alanındaki ulusal mevzuatı kanunlar, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri, Bakanlar Kurulu Kararları ve yönetmeliklerden oluşmaktadır.

1.4.2.1. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Suriye’de meydana gelen iç savaş ile Suriye tarafından Türkiye’ye büyük göç dalgası olmuş ve ciddi bir mülteci akını yaşanmıştır. Bu durum karşısında Türkiye ülkeye gelen göçmen ve mültecilerin durumlarını daha somut biçimde değerlendirmeye ve yasal anlamdaki düzenlemeleri güncellenmeye ihtiyaç duymuştur. Hem Türk göç mevzuatındaki boşluğun doldurulması için hem de AB başta olmak üzere uluslararası kurumların taleplerine cevap verebilmek için mülteci ve sığınmacılar konusundaki ilk yasal düzenleme olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu oluşturulmuştur. YUKK Türkiye’nin ihtiyaçları ve uluslararası düzenlemeler doğrultusunda hazırlanmıştır (Erdoğan, 2018).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun amacının “yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek” olduğu belirtilmiştir. Bu kanun 11.04.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. YUKK’nın kapsamı “yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye’ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı kapsar” şeklinde açıklanmıştır (YUKK, 2013).

Kanunun 2. bölüm 4. maddesinde geri gönderme yasağı “hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez” şeklindeki açıklamayla vurgulanmıştır. Kanunda yer alan geri göndermeme yasağı ile kişilerin yaşamı ve hürriyetine verilen önem gösterilmektedir. Kanunun ikinci bölümünde yabancıların Türkiye’ye giriş ve çıkışı, vize işlemleri, ikamet izinleri, vatansız

kişilere yönelik düzenlemeler ve sınır dışı edilmelerine yönelik uygulamalar hakkında bilgilere yer verilmiştir. Kanun'un 55. maddesinde sınır dışı etme kararı alınamayacak kişiler “sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar , ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler” ve “hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar, mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları, tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları” şeklinde ifade edilmiştir (YUKK, 2013).

Uluslararası koruma başvuruları YUKK'a ya dayanılarak valilikler tarafından kaydedilmektedir. Başvuruda bulunan kişiler randevu verilerek görüşmeler 30 gün içerisinde gerçekleştirilmekte olup gerek görülmesi durumunda kişilerle ek mülakatlar da yapılabilmektedir.

YUKK ile Türk göç mevzuatındaki önemli bir boşluk doldurulmuş ve uluslararası göç süreçlerinin takip edilmesi için sistemli bir mekanizma kazandırılmıştır (Coşkun, 2019).

1.4.2.2. Geçici Koruma Yönetmeliği

Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY)'nin alt yapısını 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) oluşturmaktadır. Bu yönetmelik Bakanlar Kurulu kararı ile 13 Ekim 2014 tarihinde kabul edilmiş olup 22 Ekim 2014 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliğinin amacının ve kapsamının “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemek” olduğu belirtilmiştir (GKY, 2014: Madde 1).

Geçici Koruma Yönetmeliğinde geçici korunma kararının alınması ve durdurulması “ilgili bakanlığın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından alınacağı, geçici korumanın yöntemi ve uygulanmasına dair usul ve esasların Göç Kurulu tarafından belirleneceği ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygulanacağı; Cumhurbaşkanının, milli güvenliği, kamu düzenini, kamu

güvenliğini veya kamu sağlığını tehdit edebilecek şartların oluşması durumunda, uygulanmakta olan geçici koruma tedbirlerinin sınırlandırılmasına ya da süreli veya süresiz durdurulmasına karar verilebilir” şeklinde belirtilmiştir (GKY, 2014: Madde 9-15).

Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki yabancılara yönelik sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık hizmetleri verilebilir. Söz konusu hizmetler Genel Müdürlük koordinasyonunda yürütülen bu hizmetler ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından sağlanır (GKY, 2014: Madde 26). Yönetmelik kapsamında sağlanan hizmetler Tablo 1.4.2.2.1’de verilmiştir.

Tablo 1.4.2.2.1 Geçici Koruma Yönetmeliği Kapsamında Sağlanan Hizmetler

Sağlık Hizmetleri (GKY, 2014: Madde 27)	➤ Geçici Koruma (GK) sahibi bireylere yönelik sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı bünyesinde ve sorumluluğu altında olacaktır. ➤ GK sahibi bireylere yönelik sağlık hizmetlerini yürütmek üzere sürekli hizmet verecek sağlık merkezleri kurulabilecek ve bu merkezlerde yeteri kadar sağlık personeli ve ambulans bulundurulacaktır. ➤ GK sahibi bireylerin temel ve acil sağlık hizmetleri kapsamındaki tedavi ve ilaçlarından Bakanlık tarafından belirlenen tutar doğrultusunda katılım payı alınabilecektir. ➤ Sağlık hizmetleri bedeli Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığınca genel sağlık sigortasından faydalanan kişiler için belirlenen sağlık uygulama tebliğindeki bedeli geçmeyecektir. ➤ Sağlık taramaları ve aşı uygulamalarıyla bulaşıcı hastalıklara karşı önlemler alınacaktır. ➤ Sağlık personelleri tarafından üreme sağlığı hakkında bilgilendirme yapılacaktır. ➤ Geçici barınma merkezleri sağlık açısından kontrol edilecek ve sağlığa uygun hale getirilecektir. ➤ Çocuklara yönelik sağlık uygulamaları ve aşı yapılacaktır.
---	---

Eğitim Hizmetleri (GKY, 2014: Madde 28)	➤ Milli Eğitim Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğunda geçici koruma altındaki kişiler için eğitim hizmetleri yürütülecektir. ➤ Geçici koruma statüsündeki çocuklara okul öncesi eğitim hizmeti verilebilecektir. ➤ Yaygın eğitim kapsamında kişisel gelişim, sosyal-kültürel, mesleki ve teknik, sanatsal ve sportif alanlarda talebe bağlı olarak kurslar düzenlenebilecektir. ➤ Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından geçici koruma altındaki bireylerin ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitimlerine dair usul ve esaslar belirlenecektir. ➤ Türkiye’de eğitim alan yabancıların almış oldukları eğitimin içerik ve süresine dair bilgilerin yer aldığı belge verilecektir. Milli Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından farklı müfredatta alınan eğitimlerin ve belgelerin değerlendirmesi yapılarak uygun bulunan seviyelere denklik işlemleri yapılacaktır.
İş Piyasasına Erişim Hizmetleri (GKY, 2014: Madde 29)	➤ Geçici koruma altındaki kişilerin çalışmalarına dair usul ve esaslar, ilgili Bakanlığın görüşü doğrultusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının teklifiyle Cumhurbaşkanınca belirlenecektir. ➤ Cumhurbaşkanınca belirlenecek sektörlerde ve iş kollarında çalışmak isteyenler çalışma izni almak için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurabilecektir. ➤ Verilen çalışma izinleri geçici koruma süresi sonlandığında sona erecektir.
Sosyal Hizmetler ve Yardımlar (GKY, 2014: Madde 30)	➤ Sosyal yardım ve hizmetler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslara uygun olarak yürütülecek

	➤ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ihtiyaç sahiplerine gerekli yardımlar yapılacaktır
Tercümanlık hizmetleri (GKY,2014: Madde 31)	➤ Geçici koruma sağlananların iş ve işlemlerinde, tercümana ihtiyaç duyulduğunda ve yeterli düzeyde iletişim kurulamadığında ücretsiz tercümanlık hizmetleri sağlanacaktır.

Kaynak: (GKY, 2014).

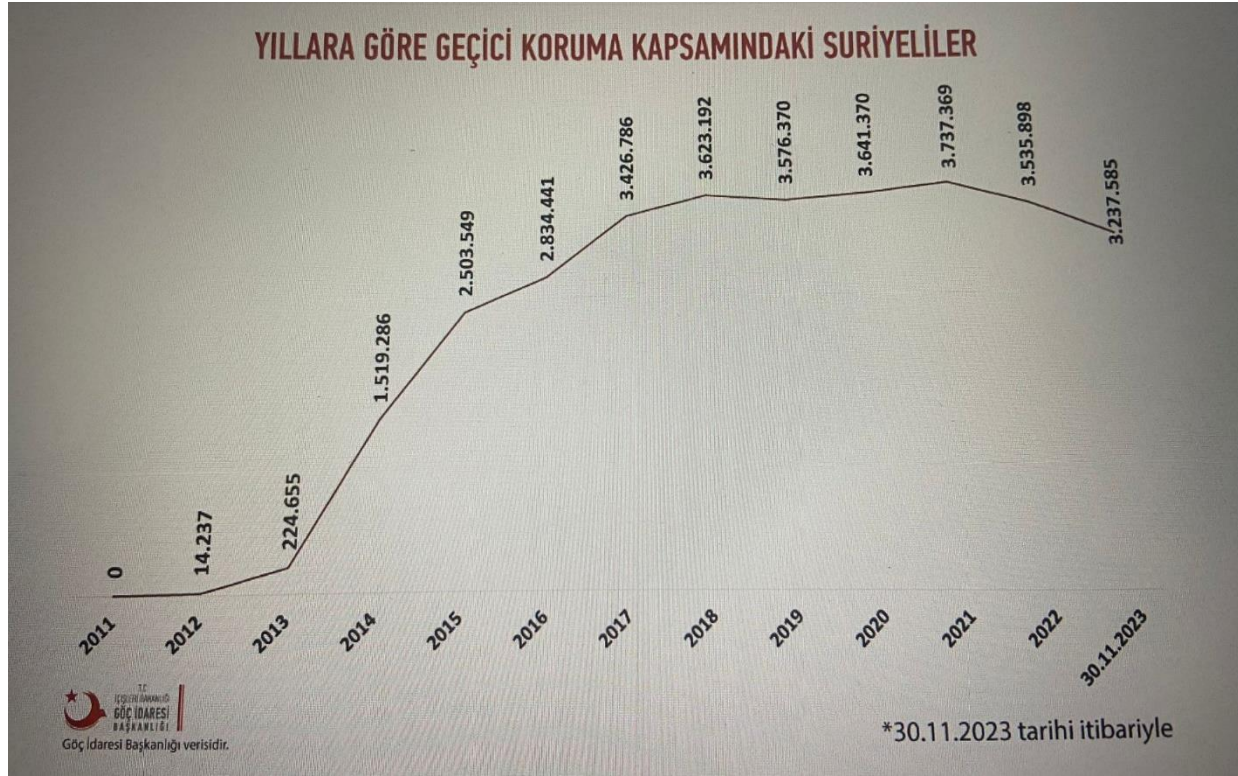
1.5. Suriye Krizi ve Türkiye

Arap Baharı süreci 2010 yılında Tunus'ta başlamış olup kısa zamanda Orta Doğu'nun tamamına yayılarak uluslararası bir krize dönüşmüştür. 2011 yılı ile birlikte Arap Baharı Suriye'ye sıçramış olup Suriye rejiminin halka karşı sert bir tutum göstermesi ve silah kullanmasıyla iç savaşa dönüşmüş olup büyük bir göç hareketinin fitilini ateşlemiştir (Özdemir, 2017).

Suriye'de 2011'in Mart ayında yaşanan olaylar ve iç çatışmalar nedeniyle başlayan gösteriler büyüyerek tüm ülkeye yayılmıştır. Yayılan gösteriler milyonlarca insanın ülkesini, yaşadığı coğrafyayı terk etmesine sebep olmuş ve bu olay dünyada ciddi bir insani kriz olarak ele alınmıştır. Suriye'nin, sınır komşuları arasında yer alan Türkiye, önemli bir sorumluluk almış ve "açık kapı politikası" uygulayacağını belirterek söz konusu sorunun yönetiminde üstüne düşeni yapmıştır. 29 Nisan 2011 tarihinde Suriye'den Türkiye'ye Cilvegözü sınır kapısından ilk göç hareketi gerçekleşmiştir. Yaklaşık 12 yıldır devam eden ve kitlesel şekilde gerçekleşen nüfus hareketinin ilk kabulünden 2018 yılına kadar sürekli artış gösterdiği görülmektedir (Poyraz, 2012).

Suriyeliler Türkiye'ye ilk giriş yaptıklarında herhangi bir yasal mevzuata tabi tutulmamış ve misafir olarak kabul edilmişlerdir (Aktaş, 2018). Suriye krizinin ilk gününden itibaren Türkiye yaşanan insanlık dramına kayıtsız kalmayarak uygulamış olduğu açık kapı politikasının etkisiyle dünya üzerinde en çok Suriyeli mültecinin yaşadığı ülke haline gelmiştir. Türkiye Suriye krizine hem yasal mevzuat hem de imkânlar bağlamında hazırlıksız yakalanmıştır. Sürecin başlarında Türkiye tarafından bu durum geçici olarak yorumlanmış ve Suriye'den Türkiye'ye giriş yapmak isteyen herkes misafir olarak kabul edilmiştir. Ancak ilerleyen süreç içerisinde Suriye Arap Cumhuriyetinde iç karışıklığın sona ermemesi sebebiyle güven ortamı sağlanamamıştır. Suriyeli bireylerin Türkiye'de kalış sürelerinin uzaması öngörülenin aksine durumun kalıcı olduğunu göstermiş olup çalışmalar yeniden tasarlanmıştır. Bu çalışmalar kapsamında sınıra yakın

bölgelerde geçici barınma merkezleri, çadır kent ve konteynır kentler kurulmuş ve göç mevzuatı güncellenmiştir (Çetinkaya vd., 2016).

Şekil 1.5.1 Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler / 30.11.2023 itibarıyla

Yukarıda yer alan grafikte yıllara göre geçici koruma altında bulunan Suriyeli bireylerin sayıları görülmektedir. Grafikte yer alan bilgiler doğrultusunda göç akımının başladığı yıllarda 14.237 olan Suriyeli birey sayısı mevcut durumda 3 milyonu aşan rakamlara ulaşmıştır. Grafikte ulaşılan bilgilere istinaden 2011 yılından itibaren milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapan ülkemizin “Suriye Krizine” ilişkin olarak uluslararası göç yönetiminde kritik bir noktada yer aldığını söylemek mümkündür.

Suriye halkı, Suriye’de yaşanan iç savaş ve çatışma ortamı nedeniyle asgari yaşam şartlarının sona ermesi ve ölüm korkusu yaşamalarından ötürü ülkelerini terk etmek ve farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Suriyeli bireyler Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak gibi Suriye’nin sınır komşusu olan ülkelere göç etmişlerdir. Türkiye sınıra yakın olmasından ve uygulamış olduğu politikalar dolayısıyla göç alan ülkeler arasında ilk sırada yer almıştır (Uzman ve Tösten, 2016).

Tablo 1.5.1 Ülkelere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı

Ülkeler	Kaynak	Veri Tarihi	Mülteci Sayısı
Türkiye	Türkiye Hükümeti	5 Ekim 2023	3.274.059
Lübnan	BMMYK	30 Eylül 2023	789.842
Ürdün	BMMYK	30 Kasım 2023	651.329
Irak	BMMYK	30 Kasım 2023	271.732
Mısır	BMMYK	30 Kasım 2023	152.973
Diğer (Kuzey Afrika)	BMMYK	31 Aralık 2022	45.003

Kaynak: UNHCR, 2023 İstatistikleri

Tablo 1.5.1’de ülkesinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilerin çok büyük bir kısmına Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Türkiye’nin kendisini takip eden Lübnan ile arasında 2.484.217 gibi ciddi bir fark bulunmaktadır.

Tablo 1.5.2 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı / 30.11.2023 itibariyle

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI (7 İLDE 9 BARINMA MERKEZİ)**

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sançam	16.637	16.637
HATAY (3)	Altınözü	7.714	15.156
	Yayladağı	3.403	
	Apaydın	4.039	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	14.922	14.922
KİLİS (1)	Elbeyli	2.154	2.154
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	8.683	8.683
GAZİANTEP	Nizip	0	0
MALATYA	Beydağı	11.521	11.521
TOPLAM		69.073	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI			3.168.512

30.11.2023 tarihi itibarıyla Suriyeli bireylerin 69.073'ü geçici barınma merkezlerinde kalırken, 3.168.512'si yani %97.7'si geçici barınma merkezlerinin dışında yerel halka birlikte yaşamını sürdürmektedir. Geçici barınma merkezlerinin Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Osmaniye, Gaziantep ve Malatya illerinde bulunduğu ve toplamda 9 merkez ile hizmet verdiği bilinmektedir. Bu konuya ilişkin veriler Tablo 1.5.2'de detaylı olarak belirtilmiştir.

Geçici barınma merkezlerinde kalış süresi bireylerin isteğine bağlıdır. Suriye krizinin ilk başladığı zamandan bu zamana kadar bu merkezlerde kalan bireyler olduğu gibi, kısa süreli bu merkezlerde kalan bireyler de bulunmaktadır. Merkezlerin genel olarak Suriyelilerin beğenisini kazanmış olup, uluslararası standartlarda hizmet verilmektedir (Üçer, vd., 2018).

Şekil 1.5.1 Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 ile Göre Dağılımı/30.11.2023 itibarıyla

Suriyelilerin büyük çoğunluğu İstanbul, Gaziantep, Hatay, Adana ve Şanlıurfa'da yaşamaktadır. Geçici koruma statüsünde Türkiye'de bulunan Suriyeli bireylerin nüfusları

kapsamında ilk 10 ile göre dağılımına ilişkin veriler Şekil 1.5.2’de yer almaktadır. Bu sıralamaya göre İstanbul’un 529.383, Gaziantep’in 424.780, Şanlıurfa’nın 304.372, Hatay’ın 286.931, Adana’nın 237.344, Mersin’in 226.057, Bursa’nın 169.633, İzmir’in 126.750, Konya’nın 119.108 ve Kahramanmaraş’ın 89.623 Suriyeli bireye ev sahipliği yaptığı görülmektedir.

Yabancılar yoğun olarak Ankara, Antalya, Aydın, Bursa, Çanakkale, Düzce, Edirne, Hatay, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Kocaeli, Muğla, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova’da yaşamaktadır. Yabancı yoğunluğunun Türk nüfusa oranla %20’yi aştığı 63 şehirdeki toplam 1.169 mahalle her türlü statüden tüm yabancıların başvurularına kapatılmıştır.

Kilis %33,9 ile oran olarak Suriyelilerin en yoğun olduğu şehir olarak Suriyeli bulunmaktadır. Kilis ili bu iller arasında ayrı bir öneme sahiptir. Kentte yaşayan kayıtlı Suriyeli sayısı hemen hemen yerel halk kadardır. Bununla birlikte, diğer kentlere geçişte Kilis ilinin kullanılması ve kentte birçok kayıt dışı Suriyeli olması sebebiyle Suriyeli sayısı gerçekte yerel halktan fazladır (Harunoğulları ve Çelik, 2019). Suriyeli bireylerin yoğun olduğu şehirler sıralamasında %16,5 oran ile Kilis’i Gaziantep takip etmektedir. Hakkari’nin ise %0,018 oran ile Suriyelilerin oran olarak en seyrek olduğu şehir olduğu bilinmektedir. En az Suriyeli bireyin Bayburt’ta bulunduğu ve burada 27 kişinin yaşadığı belirtilmiştir. Bayburt’tan sonra 39 kişinin yaşadığı Tunceli ve sonrasında 46 kişinin yaşadığı Hakkari’nin yer aldığı açıklanmıştır. Türkiye’deki her şehirde Suriyeli birey bulunmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaş ortalaması ise 22,04 olarak hesaplanmıştır. Geçici koruma statüsünde bulunan kayıtlı Suriyelilerin Türk nüfusuna oranı ise ülke genelinde %3,71 olarak açıklanmıştır. 31 Aralık 2022 tarihine göre TÜİK tarafından Türkiye’nin nüfusu 85 milyon 279 bin 553 olarak açıklanmıştır (Mülteciler Derneği, 2023).

Tablo 1.5.3 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı (30.11.2023 itibariyle)

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI	İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI
1	ADANA	237.344	2.274.106	2.511.450	9,45%	42	KAHRAMANMARAŞ	89.623	1.177.436	1.267.059	7,07%
2	ADİYAMAN	21.375	635.169	656.544	3,26%	43	KARABÜK	1.331	252.058	253.389	0,53%
3	AFYONKARAHİSAR	10.634	747.555	758.189	1,40%	44	KARAMAN	844	260.838	261.682	0,32%
4	AĞRI	1.110	510.626	511.736	0,22%	45	KARS	154	274.829	274.983	0,06%
5	AKSARAY	3.476	433.055	436.531	0,80%	46	KASTAMONU	1.366	378.115	379.481	0,36%
6	AMASYA	1.276	338.267	339.543	0,38%	47	KAYSERİ	81.520	1.441.523	1.523.043	5,35%
7	ANKARA	89.132	5.782.285	5.871.417	1,52%	48	KIRIKKALE	1.659	277.046	278.705	0,60%
8	ANTALYA	5.020	2.688.004	2.693.024	0,19%	49	KIRKLARELİ	931	369.347	370.278	0,25%
9	ARDAHAN	105	92.481	92.586	0,11%	50	KIŞEHİR	1.373	244.519	245.892	0,56%
10	ARTVİN	63	169.403	169.466	0,04%	51	KİLİS	71.940	147.919	219.859	32,72%
11	AYDIN	8.426	1.148.241	1.156.667	0,73%	52	KOCAELİ	52.542	2.079.072	2.131.614	2,46%
12	BALIKESİR	4.266	1.257.590	1.261.856	0,34%	53	KONYA	119.108	2.296.347	2.415.455	4,93%
13	BARTIN	404	203.351	203.755	0,20%	54	KÜTAHYA	1.442	580.701	582.143	0,25%
14	BATMAN	12.108	634.491	646.599	1,87%	55	MALATYA	30.891	812.580	843.471	3,66%
15	BAYBURT	27	84.241	84.268	0,03%	56	MANİSA	12.758	1.468.279	1.481.037	0,86%
16	BİLECİK	710	228.673	229.383	0,31%	57	MARDİN	81.141	870.374	951.515	8,53%
17	BİNGÖL	1.203	282.556	283.759	0,42%	58	MERSİN	226.057	1.916.432	2.142.489	10,55%
18	BİTLİS	1.013	353.988	355.001	0,29%	59	MUĞLA	10.343	1.048.185	1.058.528	0,98%
19	BOLU	4.014	320.824	324.838	1,24%	60	MUŞ	1.469	399.202	400.671	0,37%
20	BURDUR	8.525	273.799	282.324	3,02%	61	NEVŞEHİR	12.802	310.011	322.813	3,97%
21	BURSA	169.633	3.194.720	3.364.353	5,04%	62	NİĞDE	6.423	365.419	371.842	1,73%
22	ÇANAKKALE	4.064	559.383	563.447	0,72%	63	ORDU	844	763.190	764.034	0,11%
23	ÇANKIRI	627	195.766	196.393	0,32%	64	OSMANİYE	37.531	559.405	596.936	6,29%
24	ÇORUM	3.078	524.130	527.208	0,58%	65	RİZE	1.278	344.016	345.294	0,37%
25	DENİZLİ	13.534	1.056.332	1.069.866	1,27%	66	SAKARYA	14.921	1.080.080	1.095.001	1,36%
26	DIYARBAKIR	21.462	1.804.880	1.826.342	1,18%	67	SAMSUN	8.694	1.368.488	1.377.182	0,63%
27	DÜZCE	1.381	405.131	406.512	0,34%	68	ŞİRT	4.021	331.311	335.332	1,20%
28	EDİRNE	590	414.714	415.304	0,14%	69	SİNOP	177	220.799	220.976	0,08%
29	ELAZĞ	11.563	591.497	603.060	1,92%	70	SİVAS	3.250	634.924	638.174	0,51%
30	ERZİNCAN	118	239.223	239.341	0,05%	71	ŞANLIURFA	304.372	2.170.110	2.474.482	12,30%
31	ERZURUM	926	749.754	750.680	0,12%	72	ŞİRİNAK	2.100	557.605	559.705	0,38%
32	ESKİŞEHİR	6.744	906.617	913.361	0,74%	73	TEKİRDAĞ	11.967	1.142.451	1.154.418	1,04%
33	GAZİANTEP	424.780	2.154.051	2.578.831	16,47%	74	TOKAT	1.126	596.454	597.580	0,19%
34	GİRESUN	281	450.862	451.143	0,06%	75	TRABZON	3.320	818.023	821.343	0,40%
35	GÜMÜŞHANE	94	144.544	144.638	0,06%	76	TUNCELİ	39	84.366	84.405	0,05%
36	HAKKARİ	46	275.333	275.379	0,02%	77	UŞAK	2.997	375.454	378.451	0,79%
37	HATAY	286.931	1.686.043	1.972.974	14,54%	78	VAN	1.589	1.128.749	1.130.338	0,14%
38	İĞDIR	63	203.594	203.657	0,03%	79	YALOVA	3.488	296.333	299.821	1,16%
39	İSPARTA	7.265	445.325	452.590	1,61%	80	YOZGAT	5.107	418.442	423.549	1,21%
40	İSTANBUL	529.383	15.907.951	16.437.334	3,22%	81	ZONGULDAK	624	588.510	589.134	0,11%
41	İZMİR	126.750	4.462.056	4.588.806	2,76%						

Tablo 1.5.4 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (30.11.2023 itibariyle)

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.689.249	1.543.457	3.232.706
0-4	257.063	240.483	497.546
5-9	261.759	247.123	508.882
10-14	182.994	173.397	356.391
15-18	124.437	113.262	237.699
19-24	197.437	169.853	367.290
25-29	176.516	144.524	321.040
30-34	128.579	105.960	234.539
35-39	107.667	90.572	198.239
40-44	75.975	69.149	145.124
45-49	52.450	54.517	106.967
50-54	40.467	42.150	82.617
55-59	31.940	33.716	65.656
60-64	20.927	22.756	43.683
65-69	14.466	15.987	30.453
70-74	8.539	9.489	18.028
75-79	4.244	5.180	9.424
80-84	2.101	2.862	4.963
85-89	1.015	1.466	2.481
90 ve üstü	673	1.011	1.684

Göç İdaresi Başkanlığı'nın yayınlamış olduğu yaş aralığı tablosuna göre geçici koruma atındaki Suriyelilerin %52,2'sini erkekler %47,8'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Suriyeli erkeklerin sayısının Suriyeli kadınların sayısından 145 bin 267 kişi fazla olduğu görülmektedir. 25-29 yaş aralığında kadın – erkek sayısı arasındaki fark 31 bin 947 kişi ile en yüksek fark olarak hesaplanmıştır. 15-24 yaş aralığı genç nüfus olarak tanımlanmış olup bu grupta 606 bin 266 kişinin bulunduğu ve Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli sayısına oranı %18,7 olarak hesaplanmıştır. Yaş aralığı tablosuna göre Suriyelilerin yaş ortalamasının 22,04 olduğu görülmektedir (Mülteciler Derneği, 2023).

1.6. Sosyal Hizmet ve Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

1.6.1. Geçici Koruma Altındaki Bireylerin Karşılaştıkları Sorunlar

Göç hareketinin ilk başladığı yıllarda kısa süreceği düşünülen bu süreç beklenenin aksine uzun sürmüş ve beklenenden çok daha büyük bir göç dalgası ile karşı karşıya kalınmıştır. Türkiye'de kalma süreleri artan Suriyeli bireylerin, ekonomik, sosyal, kültürel ve güvenlik problemleri gibi

birçok soruna yol açarak Türkiye’de bu göç hareketinin bir sosyal sorun olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Türkiye’ye kabul edilen Suriyeli bireyler kayıt altına alınarak Geçici Barınma Merkezlerine yerleştirilmiştir. Ancak yaşanan yoğun göç dalgası sebebiyle Geçici Barınma Merkezlerinin kapasitesinin yetersiz kalması nedeniyle gelen sığınmacıların birçoğu kayıt altına alınarak kamp dışında çeşitli illere yerleşmiştir. Geçici Barınma Merkezi dışına yerleşen Suriyeli bireyler ağırlıklı olarak Kilis, Gaziantep, Mersin, Ankara, İzmir, Şanlıurfa, Bursa ve İstanbul gibi illere yerleşmişlerdir.

Geçici Barınma Merkezleri dışında yaşayan bireyler, yerleştikleri illerde ekonomik, kültürel, sosyal ve bulundukları ilin alt yapı ve demografik yapısında ciddi sorunlar yaratmıştır ancak aynı şekilde o illerde yaşayan sığınmacılar da yine aynı sorunlar sebebiyle olumsuz etkilenmiştir. Sığınmacıların en çok karşılaştıkları sorunlar eğitim, sağlık ve istihdam alanında yaşanmıştır (Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, 2014).

1.6.1.1. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Alanında Karşılaştıkları Sorunlar

2011 yılından bu yana Türkiye’ye doğru yaşanan Suriyeli sığınmacı akını beraberinde çeşitli sorunları da getirmiştir. Yaşanan göç hareketinin ardından sığınmacılar, ikamet etmek için yerleştikleri illerde çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunların en önemli olanı eğitim ile ilgili yaşanan sorunlardır.

Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli bireylere, savaşın ilk yıllarında Türkiye’de bulundukları illerde çeşitli sivil toplum kuruluşlarında, gönüllü derneklerde ve Geçici Eğitim Merkezlerinde Suriye müfredatına göre eğitimler verilmiştir. Süreç içerisinde Suriye’de yaşanan iç çatışmanın uzun sürmesi ve gelen sığınmacı nüfusun eğitim öğretim sürecinin daha sağlıklı ilerlemesi için Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2014 yılında bir genelge yayınlanmıştır. Suriyeli öğrenciler 2016-2017 yılları itibarıyla örgün eğitime dahil edilmiştir. 2019 yılından itibaren Geçici Eğitim Merkezlerinin kapatılacağına dair bir genelge yayınlanmıştır. Yayımlanan genelgenin ardından 2019 da Geçici Eğitim Merkezleri tamamen kapatılarak tüm öğrenciler örgün eğitime dahil edilmesi ve Türk Milli Eğitim Müfredatına uygun eğitim görmesi sağlanmıştır.

Bu süreçte öğrencilerin eğitim öğretimden uzaklaşmasına sebep olabilecek birçok problem ile karşı karşıya kalınmıştır. Bunlar ;

- Suriye’de savaş ortamından çıkıp gelen aileler, bulundukları bölgelerden kaçarken hiçbir belge ve evrak almadıkları için Türkiye’de okula ilk kayıt esnasında denklik

problemi ile karşı karşıya kalmış ve bu sorunun aşamayan bazı öğrenciler eğitim öğretime dahil olamamıştır.

- Türkiye'ye gelip kayıt işlemini tamamladıktan sonra eğitim öğretim sürecine dahil olabilen çocuklar, özellikle Geçici Eğitim Merkezlerinin kapatılması ve öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi ile birlikte ciddi bir dil bariyeri ile karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Suriyeli nüfusun yoğun bir şekilde bir arada yaşadığı Kilis, Şanlıurfa, Mardin ve Hatay gibi illerde yerel halkın da Arapça dilini yoğun bir şekilde kullanması nedeniyle bu illerde öğrencilerin dil öğrenme süreci çok daha zor hale gelmiştir.
- Ailelerin Türkiye'deki varlıklarını geçici olarak görmeleri ve 3.ülkeye geçileceği düşüncesi çocukların okula kaydedilmesinde direnç göstermelerine sebep olmuştur.
- Türkiye'ye göç eden ailelerin göç öncesi ve sonrasında çocukları okula kaydetmekte gösterdiği ihmalkarlık nedeniyle çocukların uzun süre eğitim öğretimden uzak kalması okula yönelik motivasyon kaybı yaşanmasına sebep olmuştur.
- Suriyeli bireyler göç ettikleri illerde aynı mahallelerde yaşamaya ve bu mahallelerde ciddi bir şekilde birikmeye başlamışlardır. Yaşanan bu nüfus birikmesi sonucunda bulunan mahallelerde ciddi alt yapı sorununa neden olmuştur. Buna bağlı olarak Suriyeli bireylerin yoğunlukla bulunduğu mahallelerde derslik yetersizliği ortaya çıkmış ve buna bağlı olarak öğrenciler bulundukları adresten çok daha uzak lokasyondaki okullara yönlendirilmek zorunda kalınmıştır. Uzak okullara yönlendirilen öğrenciler çeşitli güvenlik ve ekonomik kaygılar nedeniyle okula kayıt yaptıramamış ve eğitim öğretim sürecinden uzaklaşmıştır.
- Suriyeli bireylerin çoğunluğu mevcut ekonomik yoksunlukları nedeniyle eğitim materyallerini karşılamakta güçlük çekmektedir. Materyal eksikliği çeken öğrenciler okul ortamında yaşadıkları eksiklik nedeniyle derslere motive olamamakta ve ders başarıları düşmektedir.
- Suriyeli ailelerin ekonomik yoksunluk çekmesinin okullaşma üzerindeki bir diğer etkisi ise eğitim çağındaki bireylerin aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla okuldan uzaklaşıp iş hayatına girmesi veya çocuk yaşta evlendirilmesidir.
- Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretime dahil olamaması veya devam edememesinin en önemli sebeplerinden biri de akran zorbalığı ve ayrımcılığa maruz kalmalarıdır.

Çocukların gittikleri okullarda etnik kökenlerinden kaynaklı yaşlıları tarafından uğradıkları ırkçı söylemler öğrenciler arasından gruplaşma ve çeteleşmeye yol açmıştır. Öğrenciler arasında yaşanan gruplaşma sebebiyle birçok öğrenci zorbalığa maruz kalmış ve okuldan uzaklaşmıştır.

- Ailelerin kültürel yapı kaynaklı karma eğitime karşı çıkması nedeniyle özellikle kız çocukları eğitimden uzaklaştırılmış ve çocuk yaşta evliliğe zorlanmıştır (Şimşek, 2019).

1.6.1.2. Suriyeli Bireylerin Sağlık Alanında Karşılaştıkları Sorunlar

İnsanların en temel haklarından biri olan sağlık hakkına erişimde, tüm dünyada yaşanan göç hareketleri sonucunda aksaklıklar yaşanmaktadır. Devletler tarafından bu konuda birçok çalışma ve yasal düzenleme yapılsa da günümüzde göçmen grupların sağlık hakkına erişimlerinde halen ciddi problemler bulunmaktadır. Uluslararası normlar çerçevesinde tüm bireylerin en ideal ve adil koşullarda fiziksel ve ruhsal tedavi hakkına erişme hakları bulunmaktadır.

Türkiye tarafından 2011 yılından bu yana yaşanan göç hareketliliğinde bireylerin temel sağlık hakkına erişebilmesi adına gelen Suriyeli bireyler geçici koruma altına almış ve bu sayede yapılan yasal düzenlemeler ile geçici koruma statüsündeki bireylerin temel sağlık hakkına erişiminin önünü açılmıştır. Yapılan yasal düzenlemeler ve çeşitli AB projesi ile desteklenen hastanelere rağmen yoğun göç maalesef sağlık alanında da ciddi aksaklıklara neden olmuştur.

Türkiye’de göç hareketinin sıklıkla yaşandığı yerlerde çeşitli salgın hastalıklar ile birlikte anne ve bebek sağlığı hizmetleriyle ilgili birçok gösterge açısından sorunlar yaşanmaktadır. Kişi başına düşen sağlık kurumu, hekim ve hemşire sayıları Türkiye ortalamasının altındadır. Savaş ortamından ayrılan ve göç yolunda ciddi sağlık problemleri ve salgınlar ile mücadele eden göçmenler bölgede var olan sağlık hizmetlerinin de yetersizliği ile ciddi salgın hastalıklara maruz kalmıştır. Bu nedenle bölgede sağlık hizmetlerinde olağanüstü bir durum söz konusudur.

Suriyeli bireylerin sağlık alanında karşılaştıkları zorluklara yönelik en temel sorunun kayıt olduğu söylenebilir. Türkiye’ye geldikten sonra kişilerin temel sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi için kayıt altına alınmış olmaları zorunludur aksi takdirde kişiler birinci basamak sağlık hizmetlerinden dahi faydalanamamaktadır. Kayıt konusu kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanması açısından hayati önem taşımaktadır. Bu konuda kayıt noktasında yaşanan aksilikler kişilerin tam teşekküllü bir sağlık hizmeti almalarının önündeki en büyük engeldir.

Sağlık alanında yaşanan bir diğer sorun ise Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki kapasite sorunudur. Yaşanan göç yoğunluğu nedeniyle hastanelerde tedavi imkanı bulmak için kişiler uzun süre beklemek zorunda kalmaktadır. Ayrıca Suriyeli bireyler tam manasıyla detaylı bir sağlık hizmeti alınması konusunda zorluk yaşamaktadır.

Sığınmacıların temel sağlık haklarına erişiminde en önemli engellerden biri de dil bariyeridir. Suriyeli bireyler hastaneye gittiklerinde hastane personellerinin Arapça bilmemesi nedeniyle tercüman eşliğinde şikayetlerini dile getirmektedir. Bu konuda özellikle kültürel yapıdan kaynaklı kadın doğum hastalıkları ve psikiyatri servislerinde tercüman ile beraber yapılan muayenelerde birçok hasta şikayetini tam anlamıyla ifade edememekte ve buna bağlı olarak tedavi süreçleri sağlıklı ilerleyememektedir. Hastanelerde tercüman yetersizliği nedeniyle Arapça bilen bazı kişiler bu durumu bir kazanç kapısı haline getirip hastalardan tercüme ücreti almaktadır.

Geçici koruma statüsünde bulunan kişilerin sağlık hizmetlerini kayıtlı bulundukları ikamet ilinde almaları esas olarak kabul edilmiştir. Kayıtlı olunan ilde tedavinin yapılamaması durumunda, bireylerin tedaviye erişebilmesi için en yakın mesafedeki ilden başlamak üzere diğer sağlık kuruluşlarına yönlendirme ve sevk işlemi yapılır. Kayıtsız kişiler acil sağlık hizmetlerinden sadece acil haller olması halinde yararlanabilir. Bu noktada yaşanan en büyük sorun kişinin istediği ilde tedavi hizmetine erişememesidir. Geçici koruma statüsü gereği kişi bulunduğu ilin dışına sevk edilmediği sürece farklı bir ilde tedavi olmak için gidememektedir. Bulunulan ilde ise sevk en yakın hastaneye yapılmaktadır. Kişi Kilis ilinde yaşıyor ise İstanbul'da bir doktora muayene olmasının tek şartı bulunduğu ilden o ile sevk alabilmesidir.

Suriyeli bireyler aynı il içinde ya da il dışında ikinci veya üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına sevk edilebilir, bu sevkın geçerlilik süresi ayakta yapılan tedaviler için beş iş günüdür. Dolayısıyla, ayakta tedaviler için sevk edilen tarihten itibaren en geç beş iş günü içinde sevk formu ile sevk edinilen kuruluşa başvurulması gerekmektedir. Suriyeli bireyler sevk aldıktan sonra yol izin belgesi almak için İl Göç İdarelerine başvurarak yol izin belgesi almaktadır.

Hastanelerde yaşanan aşırı yoğunluk ve personel yetersizliği nedeniyle hastane personelinin de Suriyeli bireylere yönelik tutumu, yaşanan iş yoğunluğu ve psikolojik yıpranmışlık nedeniyle olumsuz bir hal almaktadır (Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu, 2014).

1.6.1.3. Suriyeli Bireylerin İstihdam Alanında Karşılaştıkları Sorunlar

Türkiye 2011 yılından bu yana sürdürdüğü açık kapı politikasını sürdürmeye çalışırken bir yandan da kayıt altına alınarak ülkeye kabul edilen Suriyeli bireylerin, kendi ekonomik yetkinliklerini sağlamak ve geçici koruma statüsündeki nüfusun üretkenliğini sağlamak için çeşitli istihdam politikaları sürdürmektedir. Bu politikalar uygulanırken yereldeki iş gücü piyasasında dengeyi bozmadan ilerlenmesi hedeflenmektedir. Ancak maalesef göçmen nüfusun tahmin edilenden fazla olması ve Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınan Suriyeli bireylerin ilk etapta ülkede geçici olarak görülmesi nedeniyle iş gücü piyasasındaki denge korunamamıştır.

Suriyeli bireylerin geçimini sağlamak amacıyla iş hayatına dahil olmuştur. Göç akının ilk zamanlarında bazı Suriyeli bireyler Türkiye'yi transit ülke olarak görmüş ve Avrupa ülkelerine gitmeyi amaçlamıştır. Bu amaca sahip olan bireyler çok düşük ücretlerle temel ihtiyaçlarını karşılayacak ücrete çalışmaya başlamıştır. Türkiye'yi transit geçiş alanı görenlerin yanı sıra Suriye'deki iç çatışmaları 'geçici bir süreç' olarak gören sığınmacıların da içinde bulundukları süreç içerisinde bulabildikleri işlerde mevcut piyasa koşullarının altında ücretlerle çalışması ile beraber Suriyeli bireyler 'ucuz iş gücü' olarak görülmeye başlandı ve piyasada var olan ortalama ücret skalasının bozulmasına neden olmuştur.

Ucuz iş gücü olarak görülen sığınmacılar zamanla piyasada kayıtsız ve sigortasız olarak çalıştırılmıştır. Bu durum yerel halkın iş kaybına ve dolayısıyla yerel halkın sığınmacılara yönelik öfke birikimine sebep olmuştur.

Sermaye sahipleri, piyasada var olan ucuz ve kayıtsız iş gücünü en zor işlerde çalıştırıp çoğu zaman asgari ücretin çok altında ücretler ödemektedir. Çalışma izni olmayan kayıtsız sığınmacılar çoğunlukla mevsimlik tarım işleri, inşaat işçiliği ve beden gücü gerektiren ağır işlerde çalıştırılıp çok düşük ücretleri kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Suriyeli bireylerin kayıtsız çalıştırılmasının en büyük dezavantajlarından biri de kişilerin hak kaybına uğraması sonucunda hak iddia edememesidir. Kişiler çalıştırıldıkları iş yerlerinde kimi zaman haksız yere işten çıkarılmalarına maruz kalıp hak ettikleri ücreti alamama riski ile de karşı karşıya kalmaktadırlar. Bütün bunların yanı sıra Türkiye'de çeşitli alanlarda (restoran, market, manav, pastane, berber vb.) iş yeri açan Suriyeli bireyler de bulunmaktadır. İş yeri açan bireylerin Türkiye'deki yasal düzenlemeleri bilmemesi ve/veya konu ile ilgili süreçleri usulüne uygun yürütmemesi nedeniyle açmış oldukları iş yerleri kaçak iş yeri konumuna düşebilmektedir. Mevcut yasal prosedürlerin yerine getirilmemesi sonucunda kişiler açtıkları iş yerlerinin işletme ruhsatını alamamaktadır.

Ruhsatsız ve vergi mükellefi olmayan iş yerleri haksız rekabete sebep olması nedeniyle denetim esnasında tespit edilip iş yerlerinin mühürlenebilmektedir (Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, 2014).

1.6.2 Sosyal Hizmetin Tanımlanması

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlara da ihtiyaç duyar. İnsanların birbirleriyle olan iletişimi ve ilişkisi sosyal hizmetin dayanağını oluşturmaktadır. İnsanlar arasındaki etkileşimi, ilişkilerin kalitesini ve etkinliğini arttırmak amacıyla sosyal hizmet insanlara yardım etmektedir. Bir başka ifadeyle, insanların sosyal işlevselliğini arttırmaya çalışmaktadır (Güzel, 2016). Sheafor ve Herejsi (2002)'ye göre tüm insanların işlevselliği ile ilgilenen sosyal hizmetin önceliklendirdiği dezavantajlı gruplar vardır. Bu dezavantajlı gruplar arasında toplumun en savunmasız bireyleri olan çocuklar, kadınlar, mülteciler, sığınmacılar, LGBTİ bireyler, yaşlılar, engelliler ve insan ticareti mağdurları yer almaktadır.

IFSW tarafından 2014 yılında sosyal hizmet tanımı;

“...toplumsal bağlılığı destekleyen, insanları yetkilendiren ve özgürleştiren uygulamaya dayalı ve bir akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, müşterek sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin merkezindedir. Sosyal hizmet teorileri, sosyal bilimler, beşerî bilimler ve yerel bilgi ile desteklenir, sosyal hizmet yaşam zorlukları ile baş etme ve iyilik halini geliştirmede yapılar ve insanlarla yürütülmektedir” şeklinde yapılmıştır.

Sosyal hizmet müdahalelerinin doğru bir şekilde bireye, aileye, gruba ve topluma yansımaları için sosyal hizmet uzmanlarına büyük sorumluluk düşmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının görevleri Thompson (2013) tarafından;

- Sosyal hizmete erişim sağlayan bireylerin sorunlarının değerlendirmesini yapmak,
- Toplumun gereksinimleri doğrultusunda uygulamalar gerçekleştirmek,
- Mikro, mezzo ve makro boyutta çalışmalar yürütmek,
- Koruyucu ve önleyici çalışmalar planlamak,
- Disiplinler arası çalışmalara önem vererek alandaki farklı meslek gruplarının bilgisinden yararlanmak,
- Savunucu ve arabulucu rollerini yerine getirmek,
- Sosyal sorunları en aza indirmek ya da ortadan kaldırmak için çok düzeyli çalışmalar yapmak,

1.6.3 Göç ve Sosyal Hizmet

Göç alanında gerçekleştirilen sosyal hizmet çalışmaları, göç eden bireylerin göç ettikleri toplumlara sosyal uyumunun sağlanmasına yönelik mesleki ve akademik çalışmaları içermektedir (Balgopal, 2000). Küreselleşmeyle birlikte göçmen ve sığınmacıların sosyal entegrasyonlarının sağlanmasını ve topluma sosyal, ekonomik, kültürel katılımlarının desteklenmesini vurgulayan sosyal hizmet mesleği göç alanındaki çalışmalarına ağırlık vermeye başlamıştır. (International Federation of Social Workers, 2012).

IFSW (1998), sosyal hizmet uzmanlarının göç alanında çalışırken sahip olması gereken bilgi kaynaklarını şu şekilde belirtmiştir:

- Köklerinden ayrılmaları ve yaşadıkları kayıp,
- Yaşadıkları zorlu travmalar ile alakalı bilgiler,
- Yerinden edilmeye neden olan koşullar hakkında bilgi,
- Kültürel faktörlerle ilgili bilgi,
- Ev sahibi topluluğun yabancı düşmanlığına dair bilgi,
- Mültecilere yönelik politika oluşturma, sosyal hizmet müdahalesi geliştirmede gerekli olan bilgi ve etik değerler şeklinde sıralanmaktadır.

Göçmen ve sığınmacılarla sosyal hizmet müdahalesi, genellikle göçmen ve sığınmacıların yeniden yerleşimlerini odaklanmaktadır. Bu müdahaleler göçmen ve sığınmacıların, ev sahibi toplumdaki doğrudan ve acil yerleşim ihtiyaçlarını karşılamaları noktasında kaynaklarla buluşturmayı amaçlamaktadır. Göçmen ve sığınmacılarla çalışan sosyal hizmet uzmanları, genellikle göçmenlere dolaylı ve doğrudan olmak üzere iki tür hizmet sunmaktadır. Bireylerin yerleşim ihtiyaçlarıyla ilgili bilgi, yönlendirme ve danışmanlık doğrudan hizmetler arasında yer almaktadır. Sığınmacı ve mülteciler için ise, bilgi sağlamanın yanı sıra sosyal hizmet uzmanları, uygun insani yardım hizmeti müdahalesi yoluyla yaşanan travmanın yoğunluğunu azaltmada rol oynamaktadır (Drumm ve ark. 2003). 2010 yılı itibariyle Ortadoğu’da başlayan halk ayaklanmaları, Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir gibi ülkelerde silahlı çatışma ve iç savaş gibi büyük çaplı toplumsal hareketlere dönüşmüştür. Bu sürecin devamında, Türkiye’ye çoğunluğu Suriye’deki savaş ortamından kaçan pek çok sığınmacı sığınmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından bu yer değiştirme hareketi II. Dünya Savaşı’ndan sonra görülen en büyük göç dalgası şeklinde nitelendirilmektedir (BMMYK, 2014).

Suriye'deki iç savaş neticesinde Türkiye'ye gelen kişiler hem psikolojik hem de sosyolojik olarak bu göç sürecinden olumsuz olarak etkilenmektedir. Suriyeli bireyler göç yolunda karşılaştıkları zorluklar neticesinde psiko-sosyal anlamda sorun yaşamakta ve bulundukları ülkeye uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Bütün bu durumlardan dolayı sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları tarafından Suriyeli bireylere yönelik yürütülen önleyici ve koruyucu faaliyetler içerisinde danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri de yer almaktadır. Suriye'den Türkiye'ye gelen bireyler ilk geldiklerinde öncelikle nereye başvuracaklarını, statü sahibi olmak için ne şekilde yol izleyeceklerini, hangi belgeler ile başvuru yapacaklarını ve haklarını bilmemektedirler. Bu anlamda sosyal hizmet mesleğine önemli sorumluluklar düşmektedir. Öncelikle kişilerin hukuki anlamda ihtiyaçlarının sağlanması ve sorunlarının çözülmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bulundukları ülkenin hukuki durumları ile ilgili bilgi sahibi olmayan kişilerin sorun yaşamamaları için bu ihtiyaçlarının karşılanması son derece önem arz etmektedir. Bu çerçevede, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının, Suriyeli bireylere yönelik hukuki, sağlık ve barınma ve eğitim konularında hizmetleri içeren çalışmalar yapması gerekmektedir.

1.6.4 Geçici Koruma Statüsü ve Sosyal Hizmet Uygulamalarına Dair Roller

Sosyal hizmet sosyal sorunlarla ilişkisi olan uygulamalı bir meslektir. Sosyal hizmet müdahaleleri bilgi, beceri ve değer temeline dayanır. Sosyal hizmet uygulamaları mikro, mezzo ve makro olmak üzere üç boyuta sahiptir. Sosyal hizmet uygulaması için meslek elemanları gerekli yeterlilik seviyesine sahip olmalıdır. Sığınmacı ve göçmenler kırılgan birey, grup ve topluluklardır. Bu hassasiyeti gözeterek sığınmacı ve göçmenlerle çalışan sosyal hizmet uzmanları gerekli bilgi, beceri ve değer temelinde donanımına ihtiyaç duymaktadır (Güzel, 2019). Sosyal hizmet tüm insanların onurunu düşünerek hareket eden ırk, milliyet, etnik köken ve kültür farklılıklarına saygı duyan bir bilim dalıdır. Göçmen ve sığınmacılara karşı sosyal adaleti sağlamaya ve ayrımcılığın önüne geçmeye çalışan sosyal hizmet uzmanları kaynaklara ulaşmada bağlantı kurucu rollerini üstlenir.

Sheafor ve Horejsi (2014) tarafından sosyal hizmetin rol ve işlevleri şu şekilde sıralanmıştır:

Aracı olarak; müracaatçıların güçlü ve güçsüz yönlerini, kaynakların durumlarını değerlendirerek müracaatçıyı kaynağa yönlendirirken kaynakların yer aldığı sistemleri de hizmete yönlendirmek için sistem koordinasyonunu sağlar.

Savunucu olarak; müracaatçıların ihtiyaçları olan kaynaktan yararlanmaları ve kaynakların eşit, adil ve hak temelli dağıtılmasını sağlamak amacıyla müracaatçıların ve dezavantajlı grupların savunuculuğunu yapar.

Eğitici olarak; müracaatçıların günlük ve sosyal yaşam becerilerini öğretmeye ve davranışlarını değiştirmelerine yardım etmeye çalışır. Aynı zamanda önleyici, koruyucu önlemlerle ilgili eğitici faaliyetler gerçekleştirir.

Danışman olarak; psikososyal değerlendirme, teşhis, değişmeyecek zor durumlarda devam eden dengelemeyi ve sosyal tedaviyi gerçekleştirir.

Vaka yöneticisi olarak; müracaatçının tanımlanmasını, değerlendirilmesini, hizmetlerin planlamasını ve kaynak durumunu koordine eder. Ayrıca müracaatçıların haklarını kullanım durumlarını takip ederken hizmetin izler ve değerlendirir.

İş yükü yöneticisi olarak; hizmet koşullarının etkililiğinin değerlendirmesini, iş planlanması ve zaman yönetimini gerçekleştirir.

Süpervizör/personel geliştirici olarak; personel oryantasyonlarını ve eğitimlerini, çalışan yönetimini gerçekleştirir.

Yönetici olarak; koordinasyon, yönetim, politika ve program geliştirme faaliyetlerini yürütür.

Sosyal değişimde aktör olarak; sosyal sorunlar ve politika analizi yaparken destek sistemlerinin güncel şartlara uygun olarak hak temelli bir şekilde sunulmasını sağlar.

Araştırmacı olarak; araştırma planlaması ve niteliksel, niceliksel araştırmalar gerçekleştirir.

Profesyonel olarak; mesleki dayanışmaya destek vererek sosyal hizmet mesleğinin güçlendirilmesini sağlar. Ayrıca mesleki ve kişisel gelişimi önemser (Sheafer, Horejsi 2012).

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireyler için etkili ve doğru bir sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştirebilmek için öncelikle bireylerin geçmişi, travmaları ve göç etmelerine sebep olan faktörlerin öğrenilmesi gerekmektedir. Bunların yanı sıra Suriyeli bireylerin kültürleri, değerleri ve güçlü yönleri iyi öğrenilmelidir. Yerel halkın Suriyeli bireylere karşı tutumlarının bilinmesi sosyal uyumun sağlanmasına yönelik planlanacak sosyal hizmet uygulamaları açısından son derece önemlidir. Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerin karşılaştığı zorluklara ve sorunlarına karşı geliştirilen çözümlerin kalıcı olabilmesi için çeşitli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Suriyeli bireylerin haklarının güvence altına alınması da makro sosyal hizmet uygulamalarını kapsamaktadır.

1.6.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Hizmet Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar

2011 yılında Suriye’de meydana gelen savaş sonrasında bu alanda ulusal ve uluslararası kuruluşlar artmaya başlamış, birçok kurum ve kuruluş farklı hizmet modelleriyle Suriyeli bireylere yönelik faaliyetler gerçekleştirmeye başlamıştır. Sosyal hizmetlerin sunulması açısından bu kurum ve kuruluşlar önemli sorumluluklar üstlenmiştir. Bu bölümde geçici koruma statüsünde bulunan bireylere hizmet sunan kurum ve kuruluşların sunduğu hizmetlere yer verilecektir.

1.6.5.1. Göç İdaresi Başkanlığı

Göç İdaresi Başkanlığı, 11/04/2013 tarihinde 28615 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Genel Müdürlük statüsünde kurulmuştur. İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Göç İdaresi Başkanlığı’nın 81 il, 148 ilçe ve yurtdışında teşkilatlanma hedefi bulunmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından çalışma alanı kapsamında güncel politikalar takip edilmekte göç alanına dair çeşitli çalışmalar yürütülmekte ve alana ilişkin bilimsel analizler ve mevcut duruma ilişkin bilgiler yayımlanmaktadır.

- Göç İdaresi Başkanlığı’nın görev ve sorumlulukları;
- Göç alanına dair politika ve stratejileri uygulanması,
 - Göçle bağlantılı kurum ve kuruluşların koordineli bir şekilde çalışmanın sağlanması,
 - Yabancı bireylerin Türkiye’ye giriş, Türkiye’de kalış, Türkiye’den çıkış ve sınır dışı edilmeleri işlemlerinin yürütülmesi,
 - Mülteci, göçmen, uluslararası koruma, ikincil koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasına yönelik iş ve işlemlerin yürütülmesi şeklinde sıralanabilir (Adıgüzel, 2018).

1.6.5.2. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Göç alanında hizmet sunan ve bu alanda önde gelen uluslararası kuruluşlardan biri olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) 1951 yılında kurulmuş olup Birleşmiş Milletler sisteminin bir parçası olarak hizmet sunmaktadır. IOM, düzenli ve insani göçün toplumlara fayda sağladığı ilkesinden hareketle göç yönetimi üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kapsamda göçün değişen dinamiklerine yanıt arayarak göçmenleri desteklemekte ve aynı zamanda ülkelerin etkili göç politikaları gerçekleştirmesi için hükümetlerin göç yönetimi konusundaki kapasitelerini arttıracak uygulamalar geliştirmektedir.

IOM, göç alanında uluslararası iş birliğini teşvik ederek göçmenler, mülteciler ve zorla yerinden edilmiş bireylere insani yardım sunmakta ve göç yönetiminin insancıl bir şekilde yönetilmesine destek sağlamaktadır. Bu bağlamda göç yönetiminin dört alanında faaliyetlerini sürdürmektedir:

- Göç ve kalkınma
- Göçü kolaylaştırma
- Göçün düzenlenmesi
- Zorunlu göç

Herkes için insani ve düzenli göçü önceleyen IOM bünyesinde 175 üye ülke ve 8 gözlemci ülke yer almaktadır. Bununla birlikte 100’den fazla ülkede ofisi bulunmaktadır (IOM, 2023).

IOM, Türkiye’deki ilk ofisini 1991 yılında açmış olup 2004 yılında Türkiye’nin IOM üye ülkelerinden biri olması ile Türkiye- IOM ortaklığı resmileşmiştir. IOM Türkiye, 2011 yılında gerçekleşen Van depreminde acil müdahale programları ile deprem çalışmalarına dahil olan IOM böylece Türkiye’deki faaliyet alanını genişletmiştir. Suriye krizi ve ardından gelişen kitlesel göçler ile birlikte IOM, Türkiye’deki etkililiğini arttırmıştır. Merkez ofisi Ankara’da bulunmaktadır. Ayrıca İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay ve İzmir’de alt ofisleriyle de hizmet sunan IOM’in 1200 üzerinde çalışanı bulunmaktadır (IOM Türkiye, 2023).

1.6.5.3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

II. Dünya Savaşı’ndan sonra oluşan insani krizi çözmek, mültecilerin sorunlarına çözüm bulmak ve uluslararası yürütülen mücadelelere liderlik etmek amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), kurulmuştur. Avrupa’daki insani çalışmalarından dolayı UNHCR 1954 yılında Nobel Barış Ödülünü kazanmıştır. Kurulduğunda üç yıl görev yapması beklenen kurum insani krizlerin, savaşların ve göç hareketlerinin devamlılığı nedeniyle çalışmalarını sonlandırmamış ve günümüzde göç alanında hizmet sunan en yetkin uluslararası kuruluş olmuştur. UNHCR, 1981 yılında dünya genelinde mültecilere sağlanan yardım sebebiyle ikinci kez Nobel Barış Ödülüne layık görülmüştür.

Temel amacı mültecilerin haklarını ve refahlarını korumak olan ve 16.765’ten fazla personeli bulunan UNHCR şu anda 138 ülkede faaliyet göstermektedir. Yerel entegrasyon, gönüllü geri

dönüş, insani yardım, göç yönetimi, üçüncü ülkeye yerleştirme gibi faaliyetlerinin yanına vatansız kişilere hukuki desteği de ekleyerek etkinlik alanını genişletmiştir (UNHCR, 2023).

UNHCR ve Türkiye arasındaki ilişkiye baktığımızda ise 1960'lı yıllardan itibaren sığınma ve mülteci konularında yakın ilişkilerin kurulduğu görülmekle birlikte bu iş birliğine 2016 yılında imzalanan Ev Sahibi Ülke Anlaşması ile resmiyet kazandırılmıştır. UNHCR'nin merkez ofisi Ankara'da bulunmakta olup İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Van gibi illerde saha çalışmalarıyla varlığını sürdürmektedir. Bu yönüyle Türkiye UNHCR'nin dünyadaki en büyük operasyon alanlarını oluşturmaktadır. UNHCR'nin Türkiye'deki temel faaliyet alanları;

- Yaşanan Suriye krizinde Türkiye'ye destek sunmak için yapılan çalışmaları koordine etmek,
- Türkiye'de uluslararası koruma statüsüne sahip bireyler için koruma ve sosyal destek sistemlerini güçlendirmek,
- Mültecilere insani yardım sağlamak için Türk kuruluşları ile koordineli bir şekilde çalışmak,
- Göç alanında hizmet sunan kurumlara destek sağlayarak ulusal koruma sistemini daha etkili hale getirmek şeklindedir (UNHCR,2023).

1.6.5.4. Türk Kızılay Toplum Merkezleri

Türk Kızılay, kar amacı gütmeyen, tüzel kişiliğe sahip, yardım ve hizmetleri karşılıksız olan kamu yararına çalışan gönüllü bir sosyal yardım kuruluşudur.

Türk Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü, göç alanında hizmet veren tüm kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içerisinde ve koordineli bir şekilde çalışmalarını yürütmektedir. Türk Kızılay tarafından Türkiye'de kayıtlı bulunan ve yardıma muhtaç durumda olan tüm yabancılara geliştirilen proje ve programlar aracılığıyla acil yardım, sosyal uyum hizmetleri, ayni ve nakdi yardım desteği sağlanmaktadır. Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü hizmetleri kapsamında ayni ve nakdi yardım amacıyla akıllı kartlar (Kızılay Kart) dağıtılmakta, 4-18 yaş grubu için psikososyal destek ve beceri geliştirici faaliyetler (Çocuk Koruma) yürütülmekte ve bağışlanan insani yardımlar Suriye'ye ulaştırılmaktadır. Ayrıca Toplum Merkezleri ile kamp bölgelerinin dışında yaşayan yetişkin ve çocuklara yönelik meslek ve dil kursları verilmekte, sosyal uyum çalışmaları, psikososyal destek, koruma ve yönlendirme ve yürütülmektedir (Türk Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri, 2023).

Sosyal sorunları en aza indirmek ve toplumun gereksinimlerini sağlamak için hizmet sunan Toplum Merkezleri sosyal uyum ve koruma faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Toplum Merkezleri ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda birey veya grupların tarafından kurulabilmektedir.

İlk Toplum Merkezini 20 Ocak 2015 tarihinde Şanlıurfa’da kurmuştur. Mevcut durumda Şanlıurfa, İstanbul (Anadolu ve Avrupa yakası), Konya, Ankara, Kilis, Bursa, İzmir, Adana, Mersin, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş, Kocaeli, Malatya, Zonguldak, Adıyaman ve Mardin’de olmak üzere 19 toplum merkezi ile hem yerel nüfusa hem de sığınmacı nüfusa hizmet sağlamaktadır.

Toplum Merkezleri tarafından sosyal uyumun desteklenmesi için bilgilendirme çalışmaları, dil öğrenimi, mesleki kurslar, psikososyal destek çalışmaları sunulmaktadır. Aynı zamanda çocuklar için drama, müzik ve atölye çalışmaları, çocuk ve genç dostu alan faaliyetleri yürütülmektedir. Bununla birlikte kadınlar için el sanatları, giyim, kuaförlük, üretim, sanat ve tasarım eğitimleri verilmektedir. Ek olarak dezavantajlı bireyler için işe yönlendirme, saha çalışmaları, vaka takibi, koruma gibi faaliyetler yürütülmektedir (Türk Kızılay Toplum Merkezleri, 2023).

1.6.5.5. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM)

1995 yılında Ankara’da kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir sivil toplum örgütü olan SGDD-ASAM kâr amacı gütmeyerek ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi amaçlamaktadır. SGDD-ASAM’ın Türkiye’nin 30 ilinde 55 ofisi bulunmaktadır. Dernek tarafından dil, din, cinsiyet, ırk ve siyasi görüş ayrımı gözetmeksizin çalışmalar yürütülmektedir. İhtiyacı olan herkesle dayanışma içinde” ilkesini benimseyen SGDD-ASAM bu ilkedan hareketle; inancı, milliyeti, siyasi düşüncesi, belli bir gruba mensubiyeti, cinsiyeti veya hukuki statüsü fark etmeksizin yardıma ihtiyaç duyan tüm bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya ve destek olmaya yönelik çalışmalar sürdürmektedir (SGDD, 2023).

SGDD-ASAM’ın çalışmalarının odağında özel ihtiyaç sahibi mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve risklere karşı geliştirilen koruma faaliyetleri yer almaktadır. SGDD-ASAM toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi, özel ihtiyaç sahibi kişilerin mevcut sosyal hizmet ve koruma mekanizmalarına erişimlerinin güçlendirilmesi, kadınlar ve risk altındaki çocuklar için güvenli alanların oluşturulması ve bu kişilere psiko-sosyal destek sağlanması amacıyla ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir.

Mültecilerin toplumsal hayata katılımlarının sağlanması için ev sahibi halk ile kültürel etkileşimlerinin artırılması ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması noktasında sosyal uyum önem arz etmektedir. Bu bağlamda SGDD-ASAM da sosyal uyumu desteklemek için tüm paydaşlarla koordineli bir şekilde çalışmalar yürütmektedir (SGDD,2023).

1.6.5.6 Hayata Destek Derneği

2005 yılında kurulan ve insani yardım kuruluşu olan Hayata Destek Derneği afetlerden etkilenmiş toplulukların temel hak ve ihtiyaçlarına erişimlerini sağlamayı amaçlamaktadır. Kurulduğu günden itibaren insanlık, ayırım gözetmeme, tarafsızlık, bağımsızlık ve hesap verebilirlik ilkeleriyle acil yardım, mülteci destek, çocuk koruma, sivil toplumu güçlendirme ve koordinasyon çalışmaları yürütmektedir.

Hayata Destek Derneği:

Koruma faaliyetleri kapsamında; göç krizinin mağduru olan bireylere sahip oldukları haklar konusunda bilgilendirme yapmakta, psikososyal sağaltımları sağlamak amacıyla çalışmalar yapmaktadır.

Acil Yardım faaliyetleri kapsamında; krizden etkilenen kişilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bununla birlikte yiyecek, içecek, ısınma ve hijyen için gerekli malzemelerin dağıtımını yapmaktadır.

Farkındalık Geliştirme faaliyetleri kapsamında; dezavantajlı grupların temel haklarının korunması ve bu alanda yapılacak hukuki düzenlemeler için kamuoyu ve farkındalık oluşturma çalışmaları yürütmektedir (Hayata Destek Derneği,2023).

1.6.5.7 Göçmen Sağlığı Merkezi

Göçmen Sağlığı Merkezleri ülkemizdeki Suriyelilerin temel ve koruyucu sağlık hizmetlerine daha hızlı bir şekilde ulaşabilmesi, dil ve kültür bariyerinden kaynaklanan sorunların aşılabilmesi, sağlık hizmetlerine erişimin artırılması amacıyla Suriyeli bireylerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde, ilçe toplum sağlığı merkezlerine bağlı birimler olarak oluşturulmuştur.

GSM’lerde ülkemizdeki aile hekimliği uygulamasına benzer şekilde bir hekim ile bir yardımcı sağlık personeli tarafından sağlık hizmetleri sunulmaktadır. GSM’ler aile hekimliklerinin sahip olduğu fiziki ve teknik şartlara sahip olacak şekilde tasarlanmıştır.

Tam teşekküllü bir kamu hastanesine uzak mesafede bulunan geçici barınma merkezlerinde ve nüfusu diğerlerine kıyasla daha yüksek olan bölgelerde Güçlendirilmiş GSM'ler oluşturulmuştur. Güçlendirilmiş GSM'lerde birinci basamak sağlık hizmetlerinin yanında uzman hekimler tarafından kadın doğum, çocuk, dahiliye hizmetleri ve psikososyal destek (sosyal hizmet uzmanı, psikolog) hizmetleri verilmektedir. Ayrıca Güçlendirilmiş GSM'lerde sunulan hizmetler tıbbi görüntüleme ve laboratuvarlar ile desteklenmektedir. Bu hizmetlerle Suriyeli bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması, artırılması ve hastanelerin yükünün azaltılması amaçlanmaktadır.

Suriyeli sağlık personeline ilave olarak, Arapça ve Türkçe dillerini bilen hasta yönlendirme personelleri, sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar da GSM'lerde görev yapmaktadır. SIHHAT Projesi tarafından GSM'lerin yaygın hale getirilmesine, işletilmesine ve personel istihdamına dair giderler karşılanmaktadır. (Sağlık Bakanlığı,2023).

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler detaylı olarak açıklanmıştır. İlk olarak araştırmanın konusu, amacı ve problemlerine yer verilmiştir. Ardından araştırmanın örneklem seçimi ile ilgili bilgiler, veri toplama aracının hazırlanma aşaması ve toplanan bu verilerin analizine ilişkin bilgiler detaylı olarak anlatılmıştır. Son olarak araştırmanın literatüre katkısı ile araştırmanın kapsam ve önemine değinilmiştir.

2.1. Araştırmanın Konusu

İnsanlar dünyada var olmaya başladığı andan bu yana savaş, işkence, açlık, inanç, işsizlik, yoksulluk gibi çeşitli sebeplere bağlı olarak bulundukları yerlerden farklı yerlere göç etmek zorunda kalmıştır. İnsanlar ölüm korkularından, gelecek endişelerinden ya da daha iyi yaşam şartlarına erişebilme arzularından ötürü göç etmektedirler. Bu yer değiştirme hareketleri bireysel olarak yapılabildiği gibi grup halinde ya da kitlesel olarak da yapılabilmektedir.

Türkiye coğrafi konumu itibarıyla göç süreçlerinde hedef, kaynak ve transit ülke konumunda yer almaktadır. 2011 yılında baş gösteren Suriye insani krizi ile kısa bir zaman diliminde milyonlarca Suriyeli ülkesini terk ederek farklı ülkelere sığınmıştır. Suriye ile uzun bir sınır hattına sahip olan Türkiye Suriye krizinin ilk günlerinden itibaren insani değerleri ön planda tutarak uyguladığı “açık kapı” politikasıyla savaştan kaçan ve sınıra gelen Suriye vatandaşlarına ev sahipliği yapmıştır. Türkiye’de 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yasal düzenlemede yabancıların Türkiye’ye yasal olarak gerçekleştirdiği düzenli göç ile yabancıların yasal olmayan yöntemlerle Türkiye’ye gelişini, kalışını ve çıkışını ifade eden uluslararası koruma ve düzensiz göç ele alınmaktadır (YUKK, 2013). Türkiye yürürlüğe giren YUKK ile birlikte 22 Ekim 2014 tarihinde Suriye vatandaşlarına fiilen geçici koruma sağlanan bu kişilerin yasal statülerini netleştiren bir Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarmıştır.

Öngörülemeyen bir nedenden dolayı ve hızlı olarak göç etmek durumunda kalan kişilerin korunmasını sağlayabilmek amacıyla geçici koruma statüsü geliştirilmiştir. Diğer bir ifadeyle geçici koruma statüsü yaşamakta olduğu ülkeden ayrılmak zorunda kalan, ülkesine tekrar dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla toplu halde göç eden yabancılara sağlanan bir koruma statüsüdür. Bu statünün temel amacı yabancıların acil bir şekilde güvenli bir yere

yerleştirilmesini gerçekleştirmek ve geri gönderilmeme ilkesini esas alarak temel insani haklarını güvence altına alabilmektir (Kaya ve Eren, 2015: 33).

Türkiye Kasım 2023 tarihi itibarıyla 3.237.585 Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Bu doğrultuda Suriye savaşı ve Suriye halkı Türkiye için önemli, güncel ve çok boyutlu bir sorun haline gelmiştir. Türkiye; savaş, dil bariyeri, ekonomik sorunlar ve kültürel farklılıklar gibi zorluklarla karşılaşan Suriyeli bireyleri kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleriyle desteklemeye çalışmıştır. Kurum ve kuruluşlar tarafından Suriyeli bireylerin iyilik hallerini desteklemeye yönelik yürütülen faaliyetler sosyal hizmet mesleğini de yakından ilgilendirmiştir. Sosyal hizmet, savaş, göç ve sığınma sürecinde kalıcı veya geçici olarak ülkelerinden ayrılmaya zorlanmış bireylerin topluma tekrar kazandırılması, zamanla değişimi ve gelişimi için çaba gösteren bir disiplin ve meslektir.

Araştırmanın konusu geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerinin incelenmesini kapsamaktadır. Araştırmada alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları perspektifinden geçici koruma statüsünde olan Suriyeli bireylere sağlanan hizmetlere, gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarına, kullanılan rol ve yaklaşımlara odaklanılmıştır. Ayrıca sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda üstlendiği sorumluluk, diğer kurum ve kuruluşlar ile geliştirdiği ilişkiler, yürütülen faaliyetlerde sosyal hizmet uzmanlarının görev ve sorumlulukları, karşılaştıkları kolaylık ve zorluklar gibi konulara da yer verilmiştir. Çalışmanın hem geçici koruma altındaki Suriyeli bireylere hizmet sunan kurum ve kuruluşların çalışmalarına hem de sosyal hizmet uzmanlarının alandaki durumunu, ihtiyaçlarını, karşılaştıkları güçlükleri ve motivasyonlarını ele alarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerin göç alanında kırılgan gruplardan birini oluşturduğu ve içinde bulundukları durum çerçevesinde zarar görmeye açık olan bir grup oldukları düşünülmektedir. Ülkemizde geçici koruma altındaki Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması noktasında birçok kurum ve kuruluş önemli sorumluluklar almıştır. Suriyeli bireylere yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlar çalışmalarını hak temelli ya da ihtiyaç temelli olarak gerçekleştirmektedirler. Bu kurum ve kuruluşların çalışmalarında sosyal hizmet uzmanları önemli görevler üstlenmektedirler.

Geçici koruma statüsünde bulunan bireyler, bu bireylere yönelik hizmetler ve bu alandaki politikalar birçok çalışmada farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Ancak ulusal literatürde saha faaliyetlerinin en önemli yürütücülerinden olan sosyal hizmet uzmanlarının sorunları, ihtiyaçları, alan deneyimleri ve motivasyonları üzerine yapılan çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmada, geçici koruma statüsünde bulunan bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının göç içerikli derslerin sosyal hizmet eğitiminde yer almasının gerekliliğiyle ilgili düşüncelerini araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının lisans eğitiminde edinmiş oldukları kazanımları (bilgi, beceri ve değer temelli) çalışma hayatlarında kullanma durumlarını araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının danışanların ihtiyaç ve taleplerine yönelik bu alanda çalışan diğer kurum ve kuruluşlarla yapmakta resmi kuruluşlarla geliştirdiği ilişkileri araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışma deneyimine sahip sosyal hizmet uzmanlarının kullanmakta oldukları rolleri araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının vaka yönetim ve müdahalelerinde sıklıkla kullanmakta oldukları kuram ve yaklaşımları araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının danışanlarının çalışmakta oldukları kurumların hizmetlerine erişim durumlarını araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yürütmekte oldukları çalışmaları araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının çalışma deneyimleri içinde en çok çalıştıkları hedef grupları ve sorunlarına çözüm bulmakta en çok zorlandıkları hedef grubu araştırmak,
- Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bu alandaki çalışma motivasyonlarını araştırmak.

2.3. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma 01/01/2022- 31/12/2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi amacı ile nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Güvenilirliği ve tekrarlanabilirliği vurgulayan nicel verilerin aksine nitel veriler, filtrelenmemiş verilerin ve belirli bağlamlarda katılımcıların farklı bakış açılarının önemini ortaya koymaktadır (Taylor ve ark. 2015). Göç, Suriye krizi ve geçici koruma statüsünde bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının çok boyutlu bir yapıya sahip olması ve araştırmanın derinlikli bir kavrayış ortaya çıkarmayı amaçlaması nedeniyle nitel bir çalışma ile ele alınmasının doğru bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Ayrıca araştırmacının göç alanında deneyim sahibi olması nedeni ile nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Fenomenolojik yaklaşım, yaşam tecrübelerinin özünü veya anlamını, ya da bireyin dünyadaki varoluşuna dair algısını anlamayı amaçlar. İnsan davranışı olaylar, şeyler, insanlar ve durumlar ile ilişkisi içinde değerlendirilir (Krysik ve Finn, 2015). Yapılan araştırmada geçici koruma altında bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerini irdelemek amaçlanmıştır. Bundan dolayı sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerinden yola çıkarak sosyal hizmet uygulamalarını anlamak, kişisel deneyimlerini irdelemek için fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinde güçlü bir yere sahip olan derinlemesine görüşme tekniği açık uçlu sorular ile araştırılan konu hakkında detaylı bilgilerin temini için ilgili kişilerden birebir, yüz yüze alınabildiği sık kullanılan veri toplama tekniğidir (Tekin, 2006: 101-102). Derinlemesine görüşme yöntemi nitel araştırma tekniğinde sıklıkla tercih edilen ve kullanılan yöntemlerden birisidir. Ayrıca derinlemesine görüşme tekniğine kişilerin deneyimleri, düşünce ve görüşleriyle ilgili bilgi toplamak amacıyla başvurulur. Bu araştırma kapsamında derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

2.4. Araştırmanın Örneklem Seçimi

Araştırma Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarına yapılmak üzere tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerle çalışan, yeterli deneyime sahip ve araştırmaya katılmayı kabul eden 20 sosyal hizmet uzmanı oluşturmuştur. Araştırmanın katılımcıları belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminde geliştirilen örnekleme yöntemlerinden biri amaçlı örnekleme yöntemidir. Nicel araştırmalarda verinin genişliği ve istatistiksel olarak genellenebilir olması önem kazanırken, nitel araştırma yöntemlerinde bu durum bireylerin deneyimlerinin ve verinin derinliğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, nicel araştırmalar olasılıklı olmayan daha geniş örneklemlerle yürütülürken, nitel araştırmalar daha çok amaçlı örneklem yoluyla daha az sayıda örneklem, birey ya da daha küçük gruplara odaklanmaktadır (Patton 2005; Neuman ve Robson 2014). Bu yöntem ile geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan ve bu alanda deneyim sahibi olan sosyal hizmet uzmanları belirlenmiş ve bu grupla görüşmeler tamamlanmıştır.

Araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplanırken veri doygunluğu ilkesinden yararlanılmıştır. Veri doygunluğu, araştırmada yeni bilgi ve temanın elde edilemediği noktayı ifade etmektedir. Araştırmaya katılan 20 sosyal hizmet uzmanı ile yapılan görüşmelerde elde edilen verilerin araştırmanın amacına ulaşmasında yeterli olduğu düşünüldüğü için katılımcı sayısı arttırılmamış ve 20 kişi ile sınırlı kalmıştır.

Araştırma verileri 05/09/2023 – 31/12/2023 tarihleri arasında yaklaşık üç (3) aylık sürede toplanmıştır. Çalışmanın tamamlanma süresi ise Ocak 2022 – Aralık 2023 tarihleri arasında 24 aylık zaman zarfında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan yüz yüze görüşmeler sosyal hizmet uzmanlarının kendilerini rahatça ifade edebileceği, gizliliğin sağlanacağı ve araştırmanın güvenilirliğini sağlayacak görüşme odalarında gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi yapılan görüşmelerde ise sosyal hizmet uzmanlarının sorulara rahatlıkla cevap verebilecekleri ve araştırmanın güvenilirliğinin sağlanacağını düşündükleri ortamları seçmeleri istenmiştir.

Tablo 2.4.1 Araştırma Örneklemine İlişkin Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu
SHU 1	Kadın	28	Lisans
SHU 2	Kadın	28	Doktora
SHU 3	Erkek	27	Yüksek Lisans
SHU 4	Erkek	27	Yüksek Lisans
SHU 5	Erkek	32	Doktora
SHU 6	Erkek	32	Lisans
SHU 7	Kadın	29	Yüksek Lisans
SHU 8	Erkek	25	Yüksek Lisans
SHU 9	Kadın	28	Yüksek Lisans
SHU 10	Erkek	29	Lisans
SHU 11	Kadın	27	Yüksek Lisans
SHU 12	Erkek	31	Yüksek Lisans
SHU 13	Kadın	30	Yüksek Lisans
SHU 14	Erkek	30	Yüksek Lisans
SHU 15	Erkek	29	Lisans
SHU 16	Kadın	27	Lisans
SHU 17	Kadın	25	Yüksek Lisans
SHU 18	Erkek	32	Yüksek Lisans

SHU 19	Kadın	27	Yüksek Lisans
SHU 20	Kadın	28	Lisans

Bu araştırma nitel araştırma desenine uygun olarak gerçekleştirildiğinden araştırmaya katılım sağlayan bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin ortaya konması, katılımcıların deneyimlerinin derinlemesine incelenmesinde fayda sağlayacaktır. Araştırma kapsamında katılımcıların kişisel bilgilerini saklama yükümlülüğü bulunmasından ötürü katılımcıların gerçek adı kullanılmamış olup kısaltmalara yer verilmiştir. Katılımcılar görüşme sırasına göre numara almışlardır. Sosyal hizmet uzmanları “SHU” olarak kodlanmış olup “SHU1” görüşme gerçekleştirilen birinci sosyal hizmet uzmanını ifade etmektedir.

2.5. Verilerin Toplanması ve Veri Analizi

Veri toplama süreci gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Çalışmayı kabul eden katılımcılar ile yüz yüze veya çevrimiçi ortamda Eylül 2023 – Aralık 2023 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılım sağlamak isteyen sosyal hizmet uzmanları ile iletişime geçilmiş olup görüşmenin gerçekleşeceği saat ve tarih belirlenmiş olup görüşmelerin herhangi bir süre kısıtlamasına tabii olmadan sürdürülebilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın nitel bir araştırma yöntemine sahip olması sebebiyle veriler derinlemesine görüşme yoluyla elde edilmiştir. Derinlemesine görüşmeler katılımcıların deneyimlerini en iyi şekilde aktarılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde araştırmacı tarafından yapılan alan yazın taraması neticesinde elde edilen bilgiler çerçevesinde oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmış görüşmelerin aksine katılımcılara yeni fikirler sunma, duygularını sınırsızca beyan etme ve sohbeti yönlendirme fırsatı sunarken, tipik olarak görüşmeye rehberlik etmek için açık uçlu soruların dâhil edilmesini içeren bir veri toplama yöntemidir (Crabtree ve Cohen 2006). Oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öncelikle geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan bir sosyal hizmet uzmanı ile pilot görüşme yapılmış olup görüşme neticesinde görüşme formu güncellenerek son halini almıştır.

Hazırlanan görüşme formu iki bölümden ve toplamda 18 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunun ilk bölümünde yer alan 5 soru katılımcıların tanıtıcı bilgilerini içermektedir. İkinci

bölümde yer alan 13 soru ise geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yürütmekte oldukları çalışmaların, sorumluluklarının, kurum ve kuruluşlarla iş birliklerinin, kullanmış oldukları kuram ve yaklaşımların, çalışmakta oldukları müracaatçı gruplarının ve alan deneyimlerinin anlaşılmasına yöneliktir.

John W. Creswell (2007, s. 197-200) nitel araştırmada veri analizinin 6 basamaktan oluştuğunu ifade etmektedir. Bu altı basamak:

1. Verilerin analiz için hazırlanması ve düzenlenmesi,
2. Araştırma verilerinin tamamının okunması ve incelenmesi,
3. Araştırma verilerinin kodlanmaya başlanması,
4. Analiz için tema ya da kategorilere ek olarak, insan ve ortamların da betimlenmesi için kodlama ve tema belirleme süreci,
5. Elde edilen temaların ve betimlemelerin sunum şeklinin geliştirilmesi,
6. Araştırma sonunda varılan sonuçların ve bulguların yorumlanması şeklindedir.

Araştırmaya katılmayı kabul eden bireylerden görüşme öncesinde aydınlatılmış onam alınmıştır. Görüşmelerde katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler kısa süre içerisinde bilgisayar ortamında kaydedilmiş ve ses kayıtları silinmiştir. Araştırmaya katılım sağlayan her bir sosyal hizmet uzmanı ile ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler ortalama yarım saatte tamamlanmıştır.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtlarının dökümü kayıtlarda araştırmacının herhangi bir müdahalesi olmaksızın oluşturulmuş ve araştırmacı tarafından tekrar kontrolü sağlanmıştır. Görüşme verileri MAXQDA 2022 nitel veri analiz programıyla kodlanmış, temalara ayrılmış ve temalar altında analiz edilmiştir. Görüşmeden elde edilecek olan verilerin niteliğini artırmak için görüşme esnasında araştırmacı tarafından tutulan notlar da değerlendirilmiştir.

2.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırma süresince araştırmayı sınırlayan bazı faktörler bulunmaktadır. Araştırma sürecinde sınırlılıklar araştırmanın belirli bir zaman diliminde ve belirli bir yerde yapılmasından kaynaklanabilmektedir. Bunlar:

- Araştırmaya katılan 5 sosyal hizmet uzmanı ile görüşmeler yüz yüze şekilde gerçekleştirilmiştir. Geriye kalan 15 katılımcının araştırmacıyla farklı şehirlerde

yaşamaları ve mesafelerin araştırmacıya uzak olması sebebiyle görüşmeler çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş olup araştırmayı sınırlandırmıştır.

- Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanları ile gerçekleştirilen görüşmeler katılımcıların yoğun iş temposu nedeniyle beklenenden kısa sürmüştür.
- Araştırma kapsamında geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle çalışan tüm sosyal hizmet uzmanlarına ulaşamamak da çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.
- Görüşme yapmayı kabul eden bireylerin deneyimleri ve yanıtları araştırmayı sınırlayan faktörlerden biridir.
- Araştırmanın belli bir zaman içinde tamamlanması zorunluluğu araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

Araştırma Türkiye’de üniversitelerin sosyal hizmet lisans programlarından mezun olan ve aynı zamanda Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle aktif olarak çalışan sosyal hizmet uzmanlarından oluşmaktadır.

2.7. Araştırmanın Sayıltıları

- Araştırmanın yapıldığı tarihler arasında, araştırmaya katkı sağlayacak geçici koruma alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarından toplanan verilerin geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmektedir.
- Görüşmeye katılan bireylerin gönüllü kişilerden oluştuğu düşünülmektedir.
- Araştırmada kullanılan, literatür taraması esas alınarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunun görüşme yönergesine uygun olduğu kabul edilmektedir.
- Araştırmanın örnekleminin, evreni temsil edecek nitelikte olduğu ve veri toplama araçlarının araştırmanın amacına ulaşmasında yeterli olduğu düşünülmektedir.
- Araştırmanın katılımcılarının sorulara verdikleri yanıtların gerçek görüş ve düşüncelerini yansıttığı varsayılmaktadır.

2.8. Araştırmanın Önemi

Suriye’de yaşayan bireyler 2011 yılında yaşanan iç karışıklık ve çatışma ortamından ötürü ülkesini terk etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye Suriyeli bireyleri en fazla kabul eden ülke olmuştur. Suriye krizi ve geçici koruma statüsü akademik çalışmalarda sıklıkla işlenen konular arasında yer almıştır.

Türkiye'nin Suriye kriziyle birlikte milyonlarca Suriyeli bireye ev sahipliği yapması ve Suriyeli bireylere yönelik yapılan çalışmalar sosyal hizmet mesleğini de yakından ilgilendirmiştir. Birçok kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşu geçici koruma statüsünde bulunan bireylere yönelik çalışmalarını sürdürebilmek için sosyal hizmet uzmanı istihdamı sağlamıştır. Bu çalışma ülkesini terk etmek zorunda kalan ve Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerini ve geçici koruma statüsünde olan kişilere sağlanan sosyal hizmet uygulamaların içermektedir. Çalışmanın uygulamadaki eksiklikleri gün yüzüne çıkarması ve mevcut sosyal hizmet uygulamaları derlemesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın hem geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylere hizmet sunan kurum ve kuruluşların çalışmalarına hem de sosyal hizmet literatürüne katkı sağlaması hedeflenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın örneklemini geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanları oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları kapsamında 9 temel tema belirlenmiş ve bu temalar fenomenolojik yaklaşımla çeşitli anlam birimlerine indirgenerek değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular; “sosyal hizmet eğitiminde müfredat güncelleme ihtiyacı, teori ve uygulamada birlik, sosyal hizmet uygulamalarında paydaşlar, göç uygulamalarında mesleki roller, sosyal hizmete erişimde başvuru mekanizmaları, göç alanındaki mesleki uygulama, göç alanındaki müracaatçı grupları, göç alanında yetkin SHU olmak ve mesleki doyum” temaları altında analiz edilmiştir. Veri değerlendirilmesi sonucunda elde edilen temalar ve anlam birimleri aşağıda Şekil 3.1’de görsel olarak ifade edilmiştir.

Tema 1: Sosyal Hizmet Eğitiminde Müfredat Güncelleme İhtiyacı

- ❖ Güncel sorunlara hitap etme
- ❖ Farklılıklara saygı duyma ve ayırım gözetmeme
- ❖ Göç hareketlerinde Türkiye’nin konumu

Tema 2: Teori ve Uygulamada Birlik

- ❖ Sosyal hizmet eğitiminin rolü
- ❖ Kuram ve yaklaşımlar
- ❖ Bilgi, beceri ve değer temeli

Tema 3: Sosyal Hizmet Uygulamalarında İş Birlikleri

- ❖ **Kamu kurumu**
- ❖ **STK'lar**
- ❖ **Servis haritası**

Tema 4: Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Mesleki Roller

- ❖ **Vaka yöneticisi**
- ❖ **Savunucu**
- ❖ **Bağlantı kurucu**
- ❖ **Danışmanlık**

Tema 5: Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları

- ❖ **Bireysel başvuru**
- ❖ **Yönlendirme**
- ❖ **Sahada tespit**

Tema 6: Göç Alanındaki Mesleki Uygulama

- ❖ **Vaka yönetimi**
- ❖ **Saha çalışması**
- ❖ **Hukuki danışmanlık**
- ❖ **Eğitim**

Şekil 3.1 Temalar / Anlam Birimleri (Nitel Karar Ağacı)

3.1. Sosyal Hizmet Uzmanlarına Ait Demografik Özellikler

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyetlerinin, yaşlarının, görev yaptıkları illerin, farklı çalışma alanı deneyimine sahip olma durumlarının ve göç alanındaki mesleki deneyimlerinin görüşlerine etki edebileceği düşünüldüğünden sosyal hizmet uzmanlarına ilişkin özelliklere bu kısımda yer verilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyetlerine, yaşlarına, farklı alan deneyimine sahip olma durumlarına, çalışmakta oldukları illere ve göç alanındaki mesleki deneyimlerine ilişkin özellikler şu şekildedir:

SHU1: Kadın. Engellilik alanında sosyal hizmet deneyimine sahip. Kilis ilinde görev yapıyor.

Göç alanındaki mesleki deneyimi 3 yıl.

SHU2: Kadın. Çocuk alanında sosyal hizmet deneyimine sahip. Gaziantep ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 4 yıl.

SHU3: Erkek. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Kahramanmaraş ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 2 yıl.

SHU4: Erkek. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Ankara ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 4 yıl.

SHU5: Erkek. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Kocaeli ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 5 yıl.

SHU6: Erkek. Tıbbi sosyal hizmet alanı deneyimine sahip. Ankara ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 6 yıl.

SHU7: Kadın. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Gaziantep ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 4 yıl.

SHU8: Erkek. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Kilis ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 2 yıl.

SHU9: Kadın. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Ankara ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 4 yıl.

SHU10: Erkek. Engellilik alanında sosyal hizmet deneyimine sahip. Şanlıurfa ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 7 yıl.

SHU11: Kadın. Bağımlılık alanında sosyal hizmet deneyimine sahip. Kilis ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 3 yıl.

SHU12: Erkek. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Gaziantep ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 5 yıl.

SHU13: Kadın. Tıbbi sosyal hizmet alan deneyimine sahip. Mardin ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 7 yıl.

SHU14: Erkek. Afet alanında sosyal hizmet deneyimine sahip. Ankara ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 7 yıl.

SHU15: Erkek. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Kilis ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 5 yıl.

SHU16: Kadın. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Kilis ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 1 yıl.

SHU17: Kadın. Afet alanında sosyal hizmet deneyimine sahip. Ankara ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 4 yıl.

SHU18: Erkek. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. İstanbul ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 6 yıl.

SHU19: Kadın. Çocuk alanında sosyal hizmet deneyimine sahip. Şanlıurfa ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 5 yıl.

SHU20: Kadın. Farklı bir alan deneyimine sahip değil. Gaziantep ilinde görev yapıyor. Göç alanındaki mesleki deneyimi 5 yıl.

Tablo 3.1 Sosyal Hizmet Uzmanlarına Ait Sosyodemografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Farklı Alan Deneyimi	Çalışılan Şehir	Mesleki Deneyim
SHU 1	Kadın	28	Engellilik alanında sosyal hizmet deneyimine sahip	Kilis	3 yıl
SHU 2	Kadın	28	Çocuk alanında sosyal hizmet deneyimine sahip	Gaziantep	4 yıl
SHU 3	Erkek	27	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Kahramanmaraş	2 yıl
SHU 4	Erkek	27	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Ankara	4 yıl
SHU 5	Erkek	32	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Kocaeli	5 yıl
SHU 6	Erkek	32	Tıbbi sosyal hizmet alan deneyimine sahip	Ankara	6 yıl
SHU 7	Kadın	29	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Gaziantep	4 yıl
SHU 8	Erkek	25	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Kilis	2 yıl
SHU 9	Kadın	28	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Ankara	4 yıl
SHU 10	Erkek	29	Engellilik alanında sosyal hizmet deneyimine sahip	Şanlıurfa	7 yıl
SHU 11	Kadın	27	Bağımlılık alanında sosyal hizmet deneyimine sahip	Kilis	3 yıl

SHU 12	Erkek	31	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Gaziantep	5 yıl
SHU 13	Kadın	30	Tıbbi sosyal hizmet alan deneyimine sahip	Mardin	7 yıl
SHU 14	Erkek	30	Afet alanında sosyal hizmet deneyimine sahip	Ankara	7 yıl
SHU 15	Erkek	29	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Kilis	5 yıl
SHU 16	Kadın	27	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Kilis	1 yıl
SHU 17	Kadın	25	Afet alanında sosyal hizmet deneyimine sahip	Ankara	4 yıl
SHU 18	Erkek	32	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Şanlıurfa	6 yıl
SHU 19	Kadın	27	Çocuk alanında sosyal hizmet deneyimine sahip	İstanbul	5 yıl
SHU 20	Kadın	28	Farklı bir alan deneyimine sahip değil	Gaziantep	5 yıl

Tablo 3.1’de yer aldığı üzere araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanı sayısı 20’dir. Sosyal hizmet uzmanlarının %50’si (n=10) kadın, %50’si (n=10) erkektir. Bu bağlamda araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaşları 25 ile 32 arasında değişmekte olup ortalama yaş $\bar{x}=28,55\pm2.1144$ ’tür. Katılımcıların ortalama yaşını referans alarak katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşamlarının genç yetişkinlik dönemlerinde bulundukları söylenebilir.

Katılımcıların %45’i (n=9) göç alanı dışında farklı alan deneyimine sahiptir. Bunlardan %10’u (n=2) engellilik alanında sosyal hizmet deneyimine, %10’u (n=2) çocuk alanında sosyal hizmet deneyimine, %10’u (n=2) afet alanında sosyal hizmet deneyimine, %10’u (n=2) tıbbi sosyal hizmet

alan deneyimine ve %5'i (n=1) bağımlılık alanında sosyal hizmet deneyimine sahiptir. Katılımcıların %55'i (n=11) ise sadece göç alanında deneyim sahibidir. Sosyal hizmet uzmanlarının göç alanındaki mesleki deneyimleri 1 yıl ile 7 yıl aralığında olup ortalama deneyim süresi $\bar{x}=4,45\pm1,6973$ 'tür. Ayrıca katılımcılar Ankara, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kilis, Kocaeli, Mardin ve Şanlıurfa gibi 8 farklı ilde görev yapmaktadır. Katılımcılardan %25'i (n=5) Ankara'da, %20'si (n=4) Gaziantep'te, %5'i (n=1) İstanbul'da, %5'i (n=1) Kahramanmaraş'ta, %25'i (n=5) Kilis'te, %5'i (n=1) Kocaeli'nde, %5'i (n=1) Mardin'de ve %10'u (n=2) Şanlıurfa'da görev yapmaktadır.

3.2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Hizmet Eğitiminde Müfredat Güncelleme İhtiyacına İlişkin Görüşleri

Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmet eğitiminde müfredat güncelleme ihtiyacına ilişkin görüşleri; güncel sorunlara hitap etme, farklılıklara saygı duyma ve ayırım gözetmeme, göç hareketlerinde Türkiye'nin konumu başlıkları altında verilmiştir.

3.2.1. Güncel Sorunlara Hitap Etme

Sosyal hizmet uzmanları, küreselleşen dünya ve göç hareketliliklerinde sosyal hizmet uzmanlarının farklı müracaatçı grupları ile karşılaştıklarını ve sosyal hizmet eğitim süreçlerinde göç içerikli derslerin sayısının artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanlarının bu konudaki görüşleri aşağıdaki örneklerdeki gibidir:

“Sosyal Hizmet eğitimi süresince “Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet” ve “Toplumsal Hareketler ve Sosyal Hizmet” derslerini aldım... Küreselleşen dünya ile beraber göç hareketlerinin artması nedeniyle çeşitli insani krizler ortaya çıktı. Bu krizlerin çözümlenmesi ve yönetilmesinde sosyal hizmet etik ilke ve kurallarının diğer disiplinlere oranla çok daha insani olması nedeniyle önemli rol oynamaktadır. Bu sebeple göç ile ilgili derslerin bu alanda yer almasının zorunluluk haline gelmesi kanaatindeyim.” (SHU15,E,29)

“Sosyal hizmet eğitimim sürecinde “Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet”, “Sosyal Sorunlar” ve “Kültürlerarası İletişim” derslerini aldım... Bu derslerin sosyal hizmet müfredatında kesinlikle yer alması gerektiği kanaatindeyim çünkü bugün küreselleşen dünya ve göç hareketleri ile birlikte çok farklı müracaatçı grupları ile karşılaşabiliyoruz. Bu

müracaatçı gruplarının ihtiyaçlarına cevap verebilmek ve doğru müdahale planı uygulayabilmek için göç içerikli derslere ağırlıklı olarak yer verilmelidir. (SHU2,K,28)

“Göç ve İnsani yardım dersini yüksek lisansta aldım... Göç ve sınır geçişleri, globalleşen dünyada artık rutin ve her zaman karşılaşılabılır bir sorun olmuştur. Ruh sağlığı ve vaka yönetimi süreçlerinde görev alacak bölümlerin mutlaka göç, sınır geçişleri, iklim mülteciliği, genç nüfus kayması ve ucuz iş gücü odaklı taşınmalarla ilgili dersler ve eğitimler almaları gerekmektedir” (SHU14,E,30)

Katılımcılar sosyal hizmet eğitim programlarında göç içerikli derslerin seçmeli ders olarak yer aldığını ancak göç alanındaki deneyimleri neticesinde göç içerikli derslerin zorunlu ders olarak alınması gerektiğine dikkat çekmektedir.

“Göç alanında çalışan her sosyal hizmet uzmanının lisans eğitiminde göç ve göçe dair ders içeriklerinin almasının zaruri olduğunu düşünüyorum. Sosyal hizmet müfredatında göç ve göçe dair içeriklerin gerekliliği her ne kadar çok önemsense de bazı okullarda seçmeli ders olarak verildiğini duydum. Ben göç içerikli derslerin zorunlu ders olması gerektiğini düşünüyorum. Bizim için yol haritası ve gerekli araç/gereçlerin zorunluğu gibi görünüyor. Sahaya girmeden saha hakkında bilgi sahibi olmak sosyal hizmet uzmanı için avantaj olduğu gibi, hedef kitlenin iyilik durumlarının desteklenmesi açısından da önemli olduğunu düşünüyorum.” (SHU19,E,32)

“Lisans eğitimim boyunca seçmeli olarak göç içerikli dersler almıştım. Sosyal hizmet uzmanlarının önemli çalışma alanlarından birinin de göç alanı olduğunu ve müracaatçı gruplarının önemli kısmının göçmenler olduğu düşüncesindeyim. Bu sebeple göç ve göçmenlerle ilgili derslerin sosyal hizmet müfredatında zorunlu olarak yer alması gerektiğini savunmaktayım.” (SHU16,K,27)

“... göçle bağlantılı ders aldım. Lisans ve yüksek lisans ders döneminde göç ve göçle bağlantılı kuram dersleri aldık. Üniversite müfredatında göçle ilgili dersler muhakkak konulmalıdır. Seçmeli dersten daha çok zorunlu ders haline gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Sosyal hizmet uzmanı arkadaşlarımız bu alanda istihdam edilmektedir ve edilmeye devam edecektir. Mesleki hayatta geçmeden önce mutlak suretle göçle ilgili kendilerini geliştirmelidir. Dolayısıyla üniversitelerde göçle bağlantılı derslerin olması zaruridir.” (SHU5,E,32)

3.2.2. Farklılıklara Saygı Duyma ve Ayrım Gözetmeme

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanları göç alanında çalışmalar yürütürken ayrım gözetmeme, farklılıklara saygı duyma ve farklılıkları tanıyarak müdahalelerde bulunulması gerektiğini ve ders içeriklerinde bu konuların da çok önemli olduğunu vurgulamaktadır.

“Temelinde insan hakları ve sosyal adalet misyonu bulunan mesleğimizin farklı müracaatçı gruplarına saygı duyarak, farklılıklarını tanıyarak ve müracaatçı gruplarına özgü sorunları doğru bir şekilde tanımlayarak etkili bir mesleki müdahale bulunabilmesi için o müracaatçı grubuna özgü (mülteci, sığınmacı, geçici/uluslararası koruma sahibi gibi.) derslerin ve içeriklerin sosyal hizmet eğitimi müfredatında yer alması gerekiyor.” (SHU2,K,28)

“Sosyal hizmet uygulamaları içerisinde özellikle sivil toplum alanındaki çalışmalarda göç alanı ön plana çıkmaktadır. Alanda eğitim alan birçok öğrenci ile görüştüğümde sosyal hizmet alanına ait etik değerlerden olan ayrım gözetmeksizin hizmet verme başlığı ile ilgili önemli düzeyde eksikliklerin bulunduğunu gözleme şansım oldu. İnsanla çalışma ve yerinden zorla edinmiş insanla çalışırken sosyal hizmet uzmanlarının ayrım gözetmeme ve ön yargı ile hareket ederek hizmet sunmaması için göçün kavramsal olarak, tarihi olarak geçmişinin bilinmesi farkındalık seviyesini artırarak hizmet sağlayıcıların tarafsız olmasını sağlayacaktır.” (SHU12,E,31)

Katılımcılar sosyal hizmet eğitiminin sosyal hizmet uygulamalarında mevcut koşullar altında tüm müracaatçı grupları için kapsayıcı nitelikte olması gerektiğini dolayısıyla göç içerikli derslerin eğitim müfredatında yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

“NASW tarafından belirlenen mesleki yetkinliklere ulaşmanın bir yolu da eğitim müfredatının tüm müracaatçı gruplarını kapsayıcı nitelikte olmasından geçiyor.” (SHU2,K,28)

“Göç içerikli derslerin kesinlikle sosyal hizmet örgün eğitim ders müfredatına dahil edilmesinin şimdinin öğrencileri ve ileride sosyal hizmet uzmanı olacak kişilerin sosyal adalet ve eşitlik anlayışlarını benimsemesine yardımcı olacağını düşünüyorum. Sosyal hizmet lisans eğitiminin dezavantajlı bireylerin tamamını kapsayıcı nitelikte olması için göç içerikli derslere gereken önemin verilmesi gerektiği kanaatindeyim.” (SHU8,E,25)

3.2.3. Göç Hareketlerinde Türkiye'nin Konumu

Sosyal hizmet uzmanları Türkiye'nin konumu itibariyle göç alan ve göç veren bir ülke olduğunu, göçmen ve mültecilerle çalışma ihtimallerinin çok yüksek olduğunu bu nedenle sosyal hizmet eğitiminde göç konulu derslerin sayısının artırılmasının ve içeriğinin geliştirilmesinin gerekliliğini şu sözlerle açıklamaktadır:

“... Türkiye'nin konumu ve politikaları sebebiyle göç açısından oldukça önemli olduğunu biliyoruz bunun yanı sıra ilerleyen süreçte de birçok göç dalgasına hedef olabileceğini tahmin ediyoruz. Bunu göz önüne aldığımızda birçok göçmen, sığınmacı, mültecinin Türkiye'de yasal/yasadişı kalmaları eğitim, sağlık, koruma, hukuk, beslenme gibi birçok alanda sorunlara neden olmaktadır. Sosyal hizmet eğitim sürecinde insan hak ve onurunu vurgulayan, hak temelli yaklaşımın bahsettiğimiz göçmen gruplarıyla çalışma, sosyal uyumu artırma ve çevresi içinde bireyi değerlendirme, toplumsal refahı destekleme alanında anahtar rolü oynayan meslek grubu olduğunu söylemek mümkündür. Eğitim alan sosyal hizmet uzmanlarının uygun yaklaşım ve prensipleri benimseyerek sahadaki gruplarla çalışma becerisini geliştirmesi gerektiğini bu sebepten göç içerikli derslerin sosyal hizmet eğitiminde vazgeçilmez olduğunu ve artırılması gerektiği kanaatindeyim.” (SHU17,K,25)

“Türkiye'nin coğrafi yapısı, kurumların çalışma alanları ve toplum yapısı göz önüne alındığında göç derslerinin eğitim sürecinde yer almasını gerektiğini düşünüyorum.” (SHU11,K,27)

“... Yaşamış olduğumuz yüzyılda gerek zorunlu gerekse isteğe bağlı göç hareketliliği artmakta ve göç olayından etkilenen bireylerin sayısında yükseliş olmaktadır. Türkiye de konumu gereği göç alan ve göç veren bir ülke olup Suriye krizinden de ciddi anlamda etkilenmiştir. Bu nedenle sosyal hizmet eğitiminde göç ile ilgili eğitimlerin sayısının artırılması, genişletilmesinin ve yaygınlaştırılmasının iyi olacağı kanaatindeyim.” (SHU3,E,27)

3.3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Teori ve Uygulamada Birlik Konusuna İlişkin Görüşleri

Sosyal hizmet uzmanlarının teori ve uygulamada birlik konusuna ilişkin görüşlerine; sosyal hizmet eğitiminin rolü, kuram ve yaklaşımlar ve bilgi, beceri ve değer temeli olarak üç başlık şeklinde yer verilmiştir.

3.3.1. Sosyal Hizmet Eğitiminin Rolü

Katılımcılar genellikle sosyal hizmet lisans eğitimiyle birlikte kültürel farklılıklara bakış açılarının olumlu yönde değiştiğini, lisans eğitiminde birçok kazanım elde ettiklerini ancak bu kazanımları uygulamada kullanırken fark ettiklerini ifade etmişlerdir.

SHU11 ve SHU7 sosyal hizmet eğitiminin mesleki uygulamalardaki önemini şu şekilde açıklamıştır:

“Lisans eğitiminde bizler genelci sosyal hizmet eğitimi almaktayız. Her türlü çalışma alanında sahaya girdiğimizde temel sosyal hizmet bilgi ve becerisine sahip olarak mezun oluyoruz ki bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyorum şimdilerde. Bu konuda eğitilmiş olmanın ne kadar önemli olduğunu da aslında aynı işi yaptığım meslektaşlarım ve farklı disiplinlerden göç alanında çalışan diğer iş arkadaşlarımdan görüşme tekniklerini gördüğümde daha da iyi anladım. Aldığımız dersler öğrenciyken bize yeterli gelmiyor gibi olsa da sahada okulumun ve aldığım eğitimin bana fark yarattığını çok rahat hissettim diyebilirim. Ama daha önce de dediğim gibi örneğin göç engellilik kadın çocuk LGBTQİA+ bireylerle çalışabilmek için de daha kapsamlı dersleri alabilmeyi dilerdim.” (SHU11,K,27)

“Dört yıllık eğitim hayatımda mesleğimi icra edebilecek mesleki yeterlilik ve donanıma sahip olmaya çalıştım. Mesleğimi sahaya çıkıp icra ederken çok hassas bir meslek olduğunu ve öncelikle insan hakları ve sosyal adalet ilkelerinin temel alarak bireyin onurunu kırmadan mesleki etik ilke ve değerlerle bireyi fonksiyonel hale getirip değişimin bir bütün halinde nasıl sağlanabileceğini öğrendim. Mesleğimin zor ama bir o kadar da mükafatı olan bir meslek dalı olduğunu ve sosyal hizmet uzmanlarının insanların hayatlarına dokunarak sosyal değişimi ve gelişimini, insanların ve özgürleşmelerini destekleyen uygulamaya dayalı bir disiplin olduğunun bilincinde yetişmiş bir Sosyal Hizmet Uzmanıyım. Eğitim sürecim içerisinde araştırma, öz motivasyon, girişimcilik ve farklı yetenekler edinme noktasında kendimi geliştirdim.” (SHU7,K,29)

SHU19 ise sosyal hizmet eğitiminde uygulamalı derslerin önemli bir yerinin olduğunu ve uygulamalı derslere ağırlık verilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“... Özellikle lisans eğitimi sürecinin bir kısmının uygulama ve staja ayrılmış olmasının resmi olarak sahaya inmeden de süreci anlamamızı desteklediğine inanıyorum. Vaka müdahale yaklaşımları, sosyal hizmet uzmanının rolü, karşılaşılabilecek riskler ve vaka türleri gibi konularda stajda aldığımız eğitimler saha ve vaka yönetim süreçlerimizde kolaylaştırıcı oluyor

diyebilirim. Lisans eğitimi teorik bilgilerin yanında staj gibi uygulama dersleriyle pekiştirilmelidir diye düşünüyorum.” (SHU19,K,27)

3.3.2. Kuram ve Yaklaşımlar

Katılımcılar genellikle gerçekleştirdikleri vaka yönetim ve müdahalelerinde güçlendirme yaklaşımını kullandıklarını ifade etmişlerdir.

“Vaka yönetiminde sıklıkla güçlendirme yaklaşımını kullandığımı söyleyebilirim. Güçlendirme yaklaşımıyla bireylerin kendi kaynakları ile yaşamlarını devam ettirebilmeleri amacıyla çalıştığım kurum içerisinde ve farklı kurum ve kuruluşlara yönlendirerek destekler almasını sağlamaya çalışıyorum. Güçlendirme yaklaşımını sadece ayni ve nakdi yardımlar ile değil mesleki eğitim için yönlendirmeleri gerçekleştirerek de yoğun olarak kullanıyorum. Sivil toplum örgütlerinde kaynakların sınırlı olması nedeniyle bireyin kendi baş etme kapasitelerini geliştirerek sorunların çözümüne ve yaşamlarına devam etmelerini ön planda tutuyorum.” (SHU6,E,32)

“Türkiye’de yaşamakta olan Suriyeli kişilerin kaçak yollardan ülkeye gelmiş olmaları, burada geçici koruma statüsünde olmaları, dil bariyeri, toplumsal dışlanma ve savaş mağduru olmalarından kaynaklı psiko-sosyal ve ekonomik iyilik hallerinin yükseltilmesi bu süreçte bireyin kendi kaderini tayin hakkının kendi ellerinde olabilmesi adına bireylerin güçlendirilmesi ve hiçbir kurum veya kuruluşun ayni ve maddi yardımına ihtiyaç duymaksızın hayatını idame ettirmesine yönelik müdahalelerde bulunmaya çalışıyorum ve güçlendirme yaklaşımı bu müdahalelerimde ön plana çıkıyor.” (SHU1,K,28).

Katılımcılar güçlendirme yaklaşımının yanı sıra ekolojik yaklaşım ve sistem kuramlarının önemine de vurgu yapmışlardır. SHU12 ve SHU8’ in ekolojik yaklaşım ve sistem kuramının önemine ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Ekolojik yaklaşım ve sistem kuramı da bireyleri değerlendirme, sınırları, güçlü yönleri, çevresel etmenleri ve kültürel arka planı belirleme; vaka yönetim modelini bu çerçevede şekillendirme konusunda oldukça yararlı oluyor.” (SHU12,E,31)

“Ayrıca sosyal hizmet müdahaleleri içinde bulunan çevrenin etkilerini göre şekilleniyor bunun için ekolojik yaklaşım ve sistem kuramına da sıklıkla başvuruyorum. Her bireyi çevresi içinde değerlendirmek vaka müdahalelerinde daha etkin ve hızlı sonuç almamızı sağlıyor diyebilirim.” (SHU8,E,25)

3.3.3. Bilgi, Beceri ve Değer Temeli

Sosyal hizmet uzmanları bilgi, beceri ve değer temelinin birlikte kullanılmasının etkili ve doğru bir sosyal hizmet müdahalesi için son derece önemli olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanlarının bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

“Bu mesleği belli bir profesyonellikle olmazsa yapabileceğimi düşünmüyorum. Gelişigüzel bir vaka müdahalesinin olası risklerinin asla bitemeyeceğini düşünüyorum. Ayrıca her an ihlal edilmiş etik değer ve kuralların olabileceğini düşünüyorum. Bunun önlenmesi için belli bir değer bilgi ve beceri temelli çalışılmasının zorunlu olduğunu düşünüyorum. Elbette edindiğimiz bilgi, beceri ve değer temellerini tamamen gerçekleştirdiğimi söyleyemem fakat bunun gerçekleştirmek için de sosyal hizmet teorisine dair literatürü de yakından takip ediyorum. Böylece hem uygulama hem de teoriyi beraber yürütmüş oluyorum. Bu da beni alana dair güncel tutuyor. Çok da verim alıyorum.” (SHU14,E,30)

“Sosyal hizmetin üç temel sac ayağını oluşturan bilgi, beceri ve değer temelini sosyal hizmet müdahalelerinde kullandığımı belirtebilirim. Örnek verecek olursam iletişim alanında almış olduğum dersler ve uygulamaları çalışma hayatımda etkili olarak kullanıyorum. İletişime yönelik becerilerimin gelişmesinde üniversite derslerimizde olan drama atölyeleri önemli seviyede etkili olduğunu düşünüyorum. İnsan davranışı ve sosyal çevre dersi ile bireylerin sosyal çevreyle kurdukları bağın içsel ve çevresel dinamikleri noktasında bilgi sahibi oldum. Bu bilgiler; incelemeler sırasında ve raporlama yaparken bireylerin davranışlarının çıkış noktasındaki temeli nedenlerin tespitini kolaylaştırıyor.” (SHU17,K,25)

3.4. Sosyal Hizmet Uygulamalarında İş Birlikleri

Çalışmanın üçüncü ana teması “Sosyal Hizmet Uygulamalarında İş Birlikleri” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Kamu Kurumu” birinci alt tema olarak belirlenmiştir.

3.4.1. Kamu Kurumu

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışmalar yürüten sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların sağlık, eğitim, istihdam ve psikososyal destek gibi birçok ihtiyacının olabildiğini ve çalışmakta oldukları kurumların tek başına müracaatçı grubunun ihtiyaçlarını karşılamasının mümkün olmadığını bu sebeple birçok kurum ve kuruluşla iş birlikleri yaptıklarını belirtmişlerdir.

“Buna hayır dersem büyük bir yanılgıya girmiş olurum. Aslında özellikle göç alanında diğer kurum ve kuruluşlarla çalışmanın bir zorunluluk olduğunu düşünüyorum. Çünkü belki de dezavantajlı gruplardan en hassas olan gruplardan biri olan sığınmacı veya mültecilerle çalışmak aynı zamanda birden fazla dezavantajı beraberinde yaşamak olduğunu düşünüyorum. Her ne kadar çok kapsamlı bir şekilde sosyal yardım veya psikososyal destek sunsak da kesinlikle bir kurumun veya kuruluşun kendi kaynaklarıyla yeterli olabileceğini düşünmüyorum. Özellikle de sığınmacı/mülteci nüfusunun çok olduğu bir yerde çalışıyorsanız. Hem diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak meslek elemanlarına da çok faydası oluyor, hem de vakaların sorunları daha hızlı çözülüyor.” (SHU18,E,32)

“Danışanların ihtiyaçları doğal olarak çoğu zaman sınırsız ve limitsizdir. Kişilerin ihtiyaçlarının tek bir kurum ya da kaynak yoluyla karşılanması çoğu zaman mümkün olmadığı gibi vaka yönetim sürecinde multidisipliner yaklaşım birey ve grupların gereksinimlerine karşılama ve refahı destekleme sürecinde önemli olduğuna inanıyorum.” (SHU17,K,25)

“...İnsani yardım çalışmalarında kollektif bir çalışma her zaman ihtiyaç duyulan bir çalışma stilidir çünkü danışanın ihtiyaç duyduğu hizmetlerin tamamının bir alanda karşılanabilmesi imkansızdır. Bu sebeple gelen taleplere yönelik diğer kurum ve kuruluşlar ile sürekli iletişim halinde çalışmaktayız.” (SHU15,E,29)

Sosyal hizmet uzmanları kamu kurumlarıyla iyi ilişkiler içerisinde olduklarını, müracaatçı gruplarına yönelik hizmet sunan İl Göç İdareleri, İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezi gibi kurumlarla iş birliği halinde olduklarını aktarmışlardır.

“Sahada görev yapmaya başladığımdan beri hemen her kurum ve kuruluş ile irtibat halinde olduğumu söyleyebilirim. Sahada çalıştığım sürede hem diğer kurum ve kuruluşların faaliyetlerini öğrenme hem onlara yönlendirme yapma hem de onlardan yönlendirme alabilme amacıyla iş birlikleri gerçekleştiriyordum. ASHB'ye bağlı merkezler, MEB'e bağlı merkezler, Belediyeler, İl Göç İdaresi, Adliye, Baro, Hastane, Göçmen Sağlığı Merkezi Bu saydıklarımın çok daha fazlası ile iş birliğim yapıyordum.” (SHU4,E,27)

“... Danışanlarımın birbirinden farklı ihtiyaçları olabiliyor. Bazen aynı danışan için birçok kuruma yönlendirme yapabiliyorum. Yönlendirme yaptığım kurumları düşündüğümde sıklıkla kamu kurumlarına yönlendirme yaptığımı ifade edebilirim. Örnek verecek olursam geçici koruma kimlik belgesi olmayan danışanlara çok sık rastlayabiliyorum. Bu durumda İl Göç İdaresine yönlendirme yapıyorum. Ya da adres kaydı bulunmayan, geçici koruma kimlik

belgesi pasife alınmış bir danışan için veri güncelleme merkezine başvuruyorum. Okul kaydı yapılamayan bir çocuk için bazen hem okul hem de İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüyle iş birliği yapıyorum” (SHU20,K,28)

Katılımcılardan SHU14 kamu kurumlarının yaptırımlarına dikkat çekerek kamu kurumlarıyla iş birliğinin zorunlu olduğunu şöyle açıklamaktadır:

“ ... Özellikle kamu erkine ve yaptırımına ihtiyaç duyulduğu; çocuk işçiliği/evliliği/ihmal-istismar vb gibi acil durumlarda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıyla yakın çalışılmaktadır. ” (SHU14,E,30)

Araştırmanın katılımcıları Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ile özellikle çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik, istismar gibi vakaları için ile koordinasyon halinde olduklarını belirtmişlerdir.

“... Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına riskli vakalar (ihmal, istismar ve çocuk işçiliğinin en ağır biçimleri vb.) yönlendirilmekte olup tedbir kararlarının alınmasının sağlanmasını noktasında iş birliği yapmaktayız. ” (SHU12,E,31)

“... Şiddet, istismar, çocuk işçiliği gibi konularda genel olarak Aile ve Sosyal Hizmetler ile koordinasyonu sağlamaktayız. ” (SHU2,K,28)

3.4.2. STK'lar

Çalışmanın üçüncü ana teması “Sosyal Hizmet Uygulamalarında İş Birlikleri” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “STK'lar” ikinci alt tema olarak belirlenmiştir.

Sivil Toplum Kuruluşları devlet tarafından sağlanan hizmetlerin eksik ve yetersiz kaldığı durumlarda tamamlayıcı olarak ve devletin yüklerini hafifletme noktasında önemli rol oynamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları uygulamalarını gerçekleştirirken kamu kurumlarının yanı sıra geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik hizmet sağlayıcılardan olan STK'lara da ciddi oranda yönlendirmeler yaptıklarını ifade etmişlerdir.

“... Göç alanında çalışırken Gaziantep sahasında ve hatta diğer illerdeki kurum ve kuruluşlara dahi çok fazla vaka yönlendirmesi yaptım. Örneğin Türk Kızılay, SGDD-ASAM, CARE, MSYD, WHH, GOAL gibi ve adını sayamadığım diğer tüm ulusal ve uluslararası STK'lara büyük ve küçük ölçekli olarak sahada hizmet veren pek çok sivil toplum kuruluşlarıyla çok sık birbirimize vaka yönlendirmesi yapmaktayız. ” (SHU9,K,28)

“... Gaziantep ilinde faaliyet gösteren birçok ulusal ve uluslararası STK'lar ile aynı destek noktasında yönlendirme yaparak kurumumuza da yönlendirme almaktayız. ” (SHU12,E,31)

“Sosyoekonomik destek, gıda, kira vb. destekler için STK’lar ve yerel yönetimler ile iletişime geçiyoruz. IOM, Asam, UNHCR, WHH, Kızılay, IBC gibi göç alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşları ile genel olarak vaka takibi ve yönetimi gerçekleştiriyoruz.” (SHU2,K,28)

Sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların ihtiyaç ve risk durumuna göre STK’larla yönlendirme faaliyetlerine maliyet paylaşımı konusunda da koordineli bir çalışma yürüttüklerini aktarmışlardır.

“ ... Örneğin medikal malzeme talebi olan müracaatçının ihtiyacı olan malzeme fiyatının yüksek olması durumunda ulusal ve uluslararası STK’larla iletişime geçilip koordineli bir şekilde malzeme ücretinin karşılanması sağlanmaktadır.” (SHU10,E,29)

“Bazı yüksek hassasiyetli ve maliyetli vakalar özelinde diğer kurumlarla maliyet paylaşımı konusunda da iş birliği yapabilmekteyiz. Benzer şekilde bazı vakaları birden fazla kurumla birden takip ettiğimiz durumlar da söz konusu olabiliyor. Bu durumda vakanın ihtiyaçları doğrultusunda bir iş birliği ve diyalog kurmak zorunda kalabiliyorsunuz.” (SHU9,K,28)

3.4.3. Servis Haritası

Çalışmanın üçüncü ana teması “Sosyal Hizmet Uygulamalarında İş Birlikleri” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Servis Haritası” üçüncü alt tema olarak belirlenmiştir.

Sosyal hizmet uzmanları görev yaptıkları illerde geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik hizmet veren kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının hizmetleri ve projeleri hakkında bilgi sahibi olmalarının müracaatçıların ihtiyaç ve taleplerine yönelik yönlendirmeler yapabilmeleri açısından önemli olduğunu bunun için bir servis haritalarının bulunduğunu ifade etmişlerdir.

“Kendi kurumsal hizmetlerimiz ve imkanlarımız tıkanıp süreçte vakaları sonuca ulaştırmak adına en uygun yönlendirmeyi gerçekleştirme çabası içerisinde oluyorum. Bu süreçte elimizde hali hazırda hizmet veren kurum ve kuruluşlar ile ilgili servis haritalandırması yaparak ilerliyoruz.”(SHU8,E,25)

“Çalıştığım pozisyonun en önemli kısmı kurumsal iş birlikleri oluşturuyor. Tüm kurumlarla aktif ve süreklilik sağlayan iş birliklerim ve ilişkilerim var. İletişim halinde olduğum ve yerelde hizmet veren kurum ve kuruluşlara ait hizmetlerin ve irtibat kişilerinin yer aldığı bir sosyal

servis haritası oluşturdum. Sosyal servis haritamı kurumların güncel hizmetlerine göre revize ediyorum.” (SHU7,K,29)

“... Geçici koruma statüsündeki bireylere hizmet veren kurum ve kuruluşlarla ciddi anlamda iş birliği yapıyorum. Koruma alanına yönelik hizmet veren kamu kurumlar, STK’lar ve derneklerin hizmet alanlarına yönelik haritalandırma çalışmam yer almaktadır.” (SHU13,K,30)

Sosyal hizmet uzmanları gerek kurum ziyaretleriyle gerek koordinasyon toplantılarıyla kurum ve kuruluşların faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduklarını vurgulamışlardır.

“ ... Hangi kurum ve kuruluşlar ne gibi yardım veya çalışma yürüttüğünü bilmek büyük avantaj oluyor. Biz tam olarak bunu sağlamak için de her hafta bir kurum veya kuruluşu tanışma ve iş birliği sağlama açısında ziyaret ediyoruz. Gaziantep ilinde de uluslararası kuruluşlar ön planda olmak üzere “vaka tartışmaları” veya “durum değerlendirme” toplantıları gerçekleşmektedir. Bu toplantılar hemen hemen ilde bulunan ve bu alanda hizmet veren tüm kurum ve kuruluşlardan çalışanlar gelmektedir. Bu esnada biz de tanışmış ve networkümüzü geliştirmiş oluyoruz.” (SHU18,E,32)

“... Danışanların ihtiyaçlarına binaen çalışmış olduğumuz il sınırları içerisinde hizmet veren gerek kamu kurumları gerekse Sivil Toplum Kuruluşları ile 15 günde bir araya geliyoruz. Bu koordinasyon toplantılarında hem kurum ve kuruluşların güncel faaliyetleri hakkında bilgi paylaşımı yapılıyor hem de danışanların ihtiyaçlarını konuşarak makro düzeyde çözüm önerilerinde bulunuyoruz.” (SHU3,E,27)

3.5. Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Mesleki Roller

Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarında mesleki roller; vaka yöneticisi, savunucu, bağlantı kurucu ve danışmanlık alt başlıkları ile birlikte ortaya koyulmuştur.

3.5.1. Vaka Yöneticisi

Sosyal hizmet uzmanlarının önemli bir bölümü geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarında vaka yöneticisi rolünü kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca iş yüklerinin ve vaka sayılarının fazla olması sebebiyle müracaatçının değerlendirilmesi, hizmet

planlanması, bağlantılandırma, takip ve hizmet sunumu gözleme aşamalarının çoğu zaman uzun süreli ve eksiksiz yapılamadığını bu durumun kendilerinin mesleki doyumu açısından problem yarattığını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan SHU20 ve SHU18, sosyal hizmet uygulamalarında birçok rolü beraber kullandıklarına vurgu yapmaktadır. SHU20 yürütmekte oldukları vaka sayısının ve görüştükleri müracaatçı sayısının fazla olduğunu bu nedenle vaka yönetim süreçlerinde müdahale planını aşamalarının tamamını eksiksiz gerçekleştiremediklerini ve müracaatçıların ihtiyaçlarına uygun hizmetleri karşılamakta yaşadıkları güçlükleri şu sözlerle ifade etmektedir:

“Karşılaştığım vakalarda sosyal hizmet uzmanı olarak birçok rolümü birlikte kullandığımı söyleyebilirim aslında. Sıralayacak olursam en başta vaka yöneticisi rolümü kullandığımı söyleyebilirim. Müracaatçılarım ile görüşüp talep ve ihtiyaçlarını belirleyerek bir değerlendirme yapıyorum. Sonrasında müracaatçım ile birlikte bir müdahale planı oluşturup planı uygulamaya ve müracaatçımın ihtiyacı karşılandıktan sonra hizmeti sonlandırıyorum. Çalıştığım kurumda çok fazla sosyal hizmet uzmanı yok ya da şöyle ifade edebilirim müracaatçı sayımıza ve iş yükümüze uygun sayıda sosyal hizmet uzmanı yok bu nedenle her personel çok fazla sayıda vaka yönetmek durumunda kalıyor. Bu durumda müdahale planını eksiksiz uygulayamıyorum mesela vakayı kapattıktan sonra tekrar görüşüp takip yapamıyorum hizmeti gözlemleyemiyorum” (SHU20,K,28)

“Ya aslında bizim birçok rolü beraber yürüttüğümüzü düşünüyorum. Çünkü bir vaka müdahalesinde bulunurken birden çok sorunla karşılaşıyoruz. Ben en çok kullandığım rolün vaka yöneticisi rolü olduğunu düşünüyorum. Danışanla görüşmeye başladıktan sonra danışanla birlikte danışanın ihtiyaç ve taleplerine yönelik müdahale planlayıp müdahale basamaklarını uyguluyoruz.” (SHU18,E,32)

3.5.2. Savunucu

Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerin müdahale ya da güçlendirme yoluyla haklarının desteklenmesine ihtiyaç duyduklarını ve bu bireylerle çalışırken sıklıkla savunuculuk rolünü kullandıklarını şu şekilde dile getirmiştir:

“... Bireylerin sağlık ve eğitim başta olmak üzere temel haklara erişimde güçlük yaşadıklarını söyleyebilirim. Bunun birçok sebebi var aslında Suriyeli bireylerin kendi haklarının bilincinde olmaması, kurum ve kuruluşların hizmetleri hakkında bilgi sahibi

olmaması ya da Suriyeli bireylere karşı önyargılı tutum vb. Sosyal hizmet uzmanı olarak sosyal adalet ve eşitlik çerçevesinde daha çok danışanların hak ve hizmetlere erişimini desteklemeye çalışıyoruz. Örneğin; Suriyeli bireyler geçici koruma kimlik belgesini almakta güçlük çekiyorlar. İl Göç İdaresine başvurduklarını ve taleplerinin olumsuz değerlendirildiğini belirtiyorlar. Bu durumda danışanlara eşlik ederek savunuculuk yapıyoruz ve geçici koruma kimlik belgesini temin etmeye çalışıyoruz” (SHU10,E,29)

SHU16, geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerin dil bariyeri ve toplumsal dışlanmayla karşı karşıya kaldıklarını ve hak ve hizmetlerin erişimde güçlük çektiklerini bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk rolünün önemine dikkat çekmektedir.

“... Geçici koruma statüsündeki bireyler en çok dil bariyeri ve toplumsal dışlanmayla karşılaşılıyorlar. Bunlardan kaynaklı olarak hak ve hizmetlere erişimleri sınırlı oluyor. Bu durumlarda danışanların ulaşmakta güçlük çektikleri hak ve hizmetlere ulaşabilmeleri için savunuculuk rolü sosyal hizmet uzmanları tarafından fazlaca gerçekleştiriliyor. Çalışmakta olduğum alan ve müracaatçı gruplarını düşündüğümde fazlaca kullanmış olduğum rollerin başında savunuculuğun geldiğini söyleyebilirim.” (SHU16,K,27)

3.5.3. Bağlantı Kurucu

Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerin hak ve hizmetlere erişiminin desteklenmesi amacıyla kullanmakta oldukları rollerden birinin de bağlantı kurucu rolün olduğunu ve bu rolleriyle müracaatçıların durumlarını ve kaynakları değerlendirdiklerini, yönlendirme faaliyetlerinde bulunarak bağlantı kurmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

“... Geçici koruma altındaki Suriyeliler özellikle ilk yer değişimi zamanında yeterince bilgi sahibi olmadıkları için ciddi hak kayıplarına maruz kalmışlardır. Bunun yanı sıra kurumların hizmetlerinden de yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları için ihtiyaçları doğrultusunda hangi kuruma başvurmaları gerektiğini de bilmiyorlar. Sosyal hizmet uzmanı olarak bu süreçte bağlantı kurucu rolü üstlenerek kişileri kaynaklara yönlendirme konusunda çalışmalar yaptığımı söyleyebilirim.” (SHU15,E,29)

“Suriyeli bireyler sağlık, eğitim, barınma gibi hizmetlere erişimde zorluk yaşıyorlar. Bunun sebeplerinden biri de kurumların hizmetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Kurumumuza başvuran ya da bizim tespit ettiğimiz danışanlarımızın ihtiyaçlarını tespit ediyoruz. Tespit ettiğimiz ihtiyaçlar doğrultusunda danışanlarımızın uygun kaynaklara

erişimini destekliyoruz. Burada da bağlantı kurucu rolümüzü sıklıkla kullandığımı söyleyebilirim.” (SHU17,K,25)

Sosyal hizmet uzmanlarından SHU1 ve SHU3, sıklıkla kullandıkları bağlantı kurucu ve danışanları kaynakla buluşturma rolü için diğer kurum ve kuruluşların güncel hizmetlerinin sosyal hizmet uzmanları tarafından biliniyor olmasının önemli olduğunu dile getirmektedir.

3.5.4. Danışmanlık

Sosyal hizmet uzmanları Suriyeli bireylerin genel olarak haklarını bilmediklerini Suriyelilere haklarını hatırlatmak amacıyla sıklıkla danışmanlık rolünü kullandıklarını ifade etmişlerdir.

“... Öncelik sırasına göre ilerleyecek olursak danışmanlık, vaka yöneticisi ve savunuculuk en önemli rollerimiz diyebilirim. Bize bireysel olarak ulaşan, bizim ulaştığımız ya da yönlendirme üzerine merkezimize gelen müracaatçılara öncelikle danışmanlık veriyoruz ve risk seviyesi orta ya da yüksek bir vaka değilse bilgilendirme ile müracaatçının problem çözümü için kendi adımını atmasını destekliyoruz. Müracaatçıyı güçlendirmek ve bağımlı kılmamak için sorumluluk almasını sağlamak önemli bir nokta.” (SHU2,K,28)

“En temel rolümüzün danışmanlık olduğunu düşünüyorum. Çalıştığımız grup haklarını bilmiyor ya da hakları konusunda yetersiz bilgiye sahip oluyor. Danışanlarla yaptığım görüşmelerde sıklıkla bu durumla karşılaşıyorum bu durumları göz önünde bulundurduğumda en sık kullandığım mesleki rollerimden birinin danışmanlık olduğunu ifade edebilirim.” (SHU9,K,28)

Katılımcı sosyal hizmet uzmanlarından SHU11, aynı il içerisinde farklı ilçelerde çalıştığını ve Suriyeli bireylerin ilçelere göre ihtiyaç ve motivasyonlarının farklılık gösterdiğini buna bağlı olarak kullanmakta olduğu mesleki rollerin de farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Geçici Barınma Merkezindeki Suriyeli bireylerin hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve ağırlıklı olarak danışmanlık rolünü kullandığını dile getirmiştir.

3.6. Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları

Çalışmanın beşinci ana teması “Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Bireysel Başvuru” birinci alt tema olarak belirlenmiştir.

3.6.1. Bireysel Başvuru

Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylere birçok farklı kanaldan ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanları daha çok kurumlarının hizmetleri hakkında bilgi sahibi olan Suriyeli bireylerin bireysel başvuruda bulunduğunu vurgulamışlardır.

“Kurumda özellikle geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerin hak ve hizmetlere erişimini sağlayıcı faaliyetler yürütülmektedir. Bu kapsamda hak ve hizmetlere erişimde güçlük çeken kişiler kuruma başvurmakta ve onlara kurum kaynaklarından hizmet verilebiliyorsa kurum kaynakları aracılığıyla, kurum kaynakları ile hizmet verilemiyorsa yönlendirme yaparak hakka erişiminin sağlanması hedeflenmektedir. Suriyeli bireyler arasında inanılmaz bir haberleşme ağı var bu ağ sayesinde kurumumuzda verilen hizmetler hızlı bir şekilde yayılıyor. Mesela ihtiyaç sahibi Suriyeliler için gıda kartı dağıtımı yapıyoruz ya da gıda kolisi dağıtımı yapıyoruz bu bir şekilde diğer bireyler tarafından duyuluyor ve hemen kuruma gelip bireysel başvuruda bulunuyorlar.” (SHU4,E,27)

“Danışanlar kurumumuza bireysel başvuru, telefon veya başka bir kurumun yönlendirmesi ile başvuruda bulunabiliyor. Danışanlara ulaşma yöntemlerimizi düşündüğümde bireysel başvurunun ilk sırada yer aldığını söyleyebilirim. Çünkü danışanlar kurumumuzdan bir hizmet aldıysa hemen yakınlarıyla ve akrabalarıyla bu bilgiyi paylaşıyorlar. Bilgiyi alan kişiler kurumumuza gelerek aynı hizmetten faydalanmak istiyorlar. Gelen başvurunun ardından danışan ile görüşme sağlanır. Yapılan görüşmenin ardından tespit edilen koruma riski ile ilgili değerlendirme sürecinin ardından müdahale ve izleme süreci ile devam eder.” (SHU15,E,29)

“Bireysel başvuru sürecinde ilk olarak danışmada tercüman arkadaşlar vakayı karşılar ve kişinin sosyodemografik bilgilerini alır sonrasında sosyal hizmet uzmanı eşliğinde bireysel görüşme odasında detaylı görüşme gerçekleştirilir. Danışanın durumu değerlendirildikten sonra kurumumuzun imkanları çerçevesinde uygun müdahale yöntemleri bulunmaya çalışılır ve danışana süreç ile ilgili bilgilendirme yapılır, eğer müdahale edemeyeceğimiz bir vaka ise uygun kurum ve kanallara yönlendirilir, son olarak kurumumuzun genel hizmetleri hakkında bilgilendirme yapılır.” (SHU8,E,25)

Geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylere hizmet sunan ve daha çok bireysel başvuru ile Suriyeli bireylere ulaştığını belirten sosyal hizmet uzmanlarının görev yaptıkları kurum ve kuruluşların uzun süredir sahada aktif oldukları ve Suriyeli bireyler tarafından tanındıkları anlaşılmıştır.

3.6.2. Yönlendirme

Çalışmanın beşinci ana teması “Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Yönlendirme” ikinci alt tema olarak belirlenmiştir.

Sosyal hizmet uzmanlarının bir bölümü geçici koruma statüsündeki bireylerin sorunlarının çok boyutlu olduğunu sadece bir kurum tarafından bireylerin ihtiyaçlarının sağlanmasının mümkün olmadığını diğer kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetlere de ihtiyaç duyulduğuna bu nedenle yönlendirmeler yapıldığını ve müracaatçılara bu şekilde de ulaştıklarını belirtmişlerdir.

“Danışanlarımız bize yardım danışmanlık hattı yoluyla veya aracı diğer kurumların yönlendirmesiyle ulaşabiliyor. Bunlar sahada koruma ve danışmanlık hizmeti sunan tüm sivil toplum ve devlet kurumları oluyor çoğunlukla. Kurumlararası yönlendirme formu olarak adlandırılan bir formumuz var. Tüm sivil toplum kuruluşlarınca sahada bir kuruma vaka yönlendirmek istediğimiz zaman aktif olarak kullandığımız bir form bu. Kurumlar yararlanıcılarla yaptıkları görüşme detaylarını yani vaka özetini ve taleplerini bu form aracılığıyla bizim ortak mail grubumuza iletiyor. Bizler de taleplerini değerlendirip onlara geri dönüş sağlıyoruz. Ayrıca sahada kurumumuza bağlı hizmet veren saha ofislerimiz de mevcut. Onlardan gelen vaka yönlendirmelerini de aynı şekilde değerlendirip dönüş sağlıyoruz. Talep edilen destek eğer projemiz kapsamında değilse de iç ve dış yönlendirme yaparak vaka yönetimini sağlıyoruz. Yönlendirme yapılması çok normal çünkü tek başına bir kurumun danışanlarının ihtiyaçlarını karşılaması mümkün değil. Kurumların birbirinden farklı hizmetleri oluyor ihtiyaçlar doğrultusunda yönlendirme yapıyoruz ya da bize yönlendirme yapılıyor.” (SHU9,K,28)

“Yine ESSN projesi kapsamında çağrı merkezimize ya da Kızılay Kart merkezimize ulaşan müracaatçıların da yönlendirmesi kurumumuza yapılıyor ve vaka ile bu şekilde karşılıyoruz. Aynı şekilde alandaki diğer STK’ların yönlendirmeleri sonucu da müracaatçılarımız bize ulaşabiliyor.” (SHU2,K,28)

Kurumlararası yönlendirme faaliyetleri geçici koruma statüsündeki bireylere hizmet sağlayan kurumlar arasında iş birliğinin gelişmiş olduğunun ve birbirlerini desteklediklerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

3.6.3. Sahada Tespit

Çalışmanın beşinci ana teması “Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Sahada Tespit” üçüncü alt tema olarak belirlenmiştir

Geçici koruma statüsündeki bireylere sosyal hizmet uzmanları sahada yaptıkları tespit ve bilgilendirme çalışmaları ile de ulaşabildiklerini belirtmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanları kurumlarının faaliyetleri hakkında bilgi vermek için geçici koruma statüsündeki bireylere ulaşmaya çalıştıklarını bunun için belirli zaman aralıklarıyla hane ziyaretleri düzenlediklerini ve yaptıkları görüşmelerle müracaatçıların sorunlarını da tespit ettiklerini dile getirmişlerdir.

“Deprem bölgelerinde yaşayan ve afetten etkilenmiş Suriyeli bireylerin de kaldıkları konteyner alanlarında saha personelinin ziyaretleri, duyuruları, odak grup görüşme çağrıları, sosyal medya, yardım hattı ve farklı kanallardan da yapılan bilgilendirmeler sonucunda müracaatçılar hizmete erişim sağlamaya çalışmaktadır.” (SHU17,K,25)

“Kişiler okullaştırma kapsamında yapılan saha çalışmasında da tespit edilebilmektedirler. Saha çalışmalarında danışanlara bilgilendirme yapılıyor. Yapılan bilgilendirme sonrasında danışanlar kendisi için sorun teşkil eden durumla ilgili sosyal hizmet uzmanı ile detaylı görüşme yapmak istediklerini de belirtebiliyorlar. Yapılan hane ziyaretinde danışanla görüşme gerçekleştiriliyor ve sonrasında vaka müdahale ve izleme süreci başlatılmaktadır.” (SHU16,K,27)

SHU20 sahada tespit çalışmalarının bazı projelerin hedefleri arasında yer aldığını vurgulamakta ve bu çalışmalarla danışanların bilgilendirilmesinin önemine dikkat çekmektedir.

“... Kurumumuz bünyesinde birçok proje yürütülüyor bu projelerden birisinin amacı da sahada bilgilendirme ve tespit çalışmaları yapmak. Bu projenin amacına ulaşmak için geçici koruma statüsündeki bireylerin yoğunluklu yaşadıkları bölgelerde bilgilendirme çalışmaları yapıyoruz. Örneğin; dezavantajlı grubun yaşamakta olduğu bilgisini aldığımız çadırkentlerde saha çalışması yapıyoruz. Bu çadırkentlerde çok fazla Suriyeli bireye ulaşıyoruz. Aslında bu çalışmayla kurumumuz ve hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmayan veya kendi imkanları ile kurumumuza başvuramayan bireylere de ulaşmış oluyoruz. Sahada gerçekleştirdiğimiz bilgilendirme faaliyetleri sadece bireysel görüşmelerle değil bu bölgelerde çeşitli konularda gerçekleştirdiğimiz eğitim ve seminer çalışmalarıyla da oluyor. Burada kurumumuz ve hizmetlerimiz hakkında bilgi sahibi olan ve birtakım ihtiyaçları bulunan danışanlar bireysel

görüşmeler de talep edebiliyor. Bireysel görüşmeler neticesinde danışanla birlikte müdahale planı belirliyoruz ve uygulamaya başlıyoruz.” (SHU20,K,28)

3.7. Göç Alanındaki Mesleki Uygulama

Göç alanındaki mesleki uygulama; vaka yönetimi, ayni destek, hukuki danışmanlık ve eğitim alt başlıkları ile birlikte ortaya koyulmuştur.

3.7.1. Vaka Yönetimi

Geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanları çeşitli mikro, mezo ve makro boyutta çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ağırlıklı olarak mikro boyutta çalışmalar yaptıklarını ifade eden sosyal hizmet uzmanları müracaatçılarla görüşmeler sonrasında müdahale planı oluşturma ve uygulama şeklinde vaka yönetimi yaptıklarını belirtmişlerdir.

“Koruma Programı ile insani kriz içeren durumlarda kişilere, gruplara yönelik şiddet, zorlama ve istismar durumları; insanlığın insancıl ilkeleri, tarafsızlık, bağımsızlık ve uluslararası hukuk ve özellikle uluslararası insan hakları çerçevesinde ele alınarak kişilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek ve farkındalığı arttırmak amacıyla kapsayıcı çalışmalar yapılıyor. Koruma Programı kapsamında faydalanicıların temel hak ve hizmetlere ulaşmalarını desteklemek amacı ile görüşmeler akabinde müdahale planı oluşturup müdahale planını uygulayarak vaka yönetimi gerçekleştiriyoruz.” (SHU15,E,29)

“Çalıştığım kurumda koruma adı altında pek çok proje gerçekleştiriliyor... Tüm bunlar ile beraber müracaatçıların başvurusu üzerine danışmanlık ve vaka yönetimi gerçekleştiriyoruz. Ekonomik yoksunluk içinde olan müracaatçıların kira yardımı, gıda desteği gibi ayni ve nakdi olarak desteklenmesi, geçici kimlik belgesi çıkarımı, temel hak ve hizmetlere erişimin desteklenmesi, şiddet, istismar gibi konularda koruma ve savunuculuk faaliyetleri de vaka yönetiminde yürüttüğümüz diğer çalışmalar arasında yer alıyor.” (SHU2,K,28)

SHU2 ve SHU15 sıklıkla vaka yönetimi yaptıklarını bu mesleki uygulamayla danışanların temel hak ve hizmetlerine erişiminin desteklemeye çalıştıklarını dile getirmektedir.

3.7.2. Ayni Destek

Sosyal hizmet uzmanları Suriyeli bireylere yönelik hak temelli çalışmaların yanı sıra ihtiyaç temelli çalışmalar da yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu ihtiyaç temelli çalışmaların genel olarak ayni yardımları içerdiğini ifade etmişlerdir.

“Genelde her kapsamda çalışıyoruz aslında. Özelde çocuk koruma alanında çalışıyoruz... Diğer her türlü dezavantajlı bir duruma sahip Suriyeli bireylerle çalışıyoruz: engelli, kadın, yaşlı olduğu için sorun yaşayanlarla. Yoksul olduğu için sorunlar yaşayanlar veya maddi yetersizliklerden dolayı sağlık hizmetine erişemeyen, medikal malzeme gerekli olduğu durumlarda hızlı bir müdahalede bulunuyoruz.” (SHU18,E,32)

“Kurum tarafından belirlenen kriterlere istinaden ayni destekler sunuyoruz. Sağlık sorunu nedeniyle eğitim, sağlık başta olmak üzere temel ihtiyaçlarına ulaşamayan bireylerin desteklenmesi için ayni destek sağlıyoruz. Örnek verecek olursam işitme cihazına ihtiyaç duyan ancak ekonomik yoksunluk sebebiyle temin edemeyen bireyler için gerekli evraklarının bulunması şartıyla işitme cihazı desteği sağlıyoruz. Ameliyat olması gereken ancak ücretini karşılayamadığı için ihtiyaç duyduğu ameliyatı olamadığını ifade eden birey için görüşmeler neticesinde dosya hazırlayarak ve bu dosyaya gerekli belgeleri ekleyerek ameliyat ücretinin karşılanması hususunda destek sağlıyoruz.” (SHU16,K,27)

“Geçici koruma altındaki Suriyeli ve diğer tüm yabancı uyruklu bireyler projemiz kapsamında yer alıyor. Onlara medikal malzeme, cihaz, ilaç desteği, konaklama desteği, kira desteği ve legal doküman çeviri desteği konusunda destek sağlayabiliyoruz. Çoğunlukla bu bahsettiğim acil ihtiyaçların karşılanması noktasında proje kapsamında destek sağlıyoruz.” (SHU9,K,28)

3.7.3. Hukuki Danışmanlık

İhtiyaç temelli çalışmalar yaptıklarını ifade eden sosyal hizmet uzmanları danışanlarının hukuki danışmanlık konusunda da ihtiyaçları olabildiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar kurumları bünyesinde çalışan ya da belirli sözleşmeler doğrultusunda hukuki danışmanlık verebilen avukatlar aracılığıyla hukuki danışmanlık çalışmaları da yapabildiklerini açıklamışlardır.

“Boşanma, velayet, ihbar, evlilik, vatandaşlık vb. birçok hukuki konuda hukuki danışmanlığa ihtiyaç duyan müracaatçılar için hukuki danışmanlık hizmeti de sağlıyoruz. Danışanları ifadelerinden bu bireylerin haklarını bilmediğini net bir şekilde anlayabiliyoruz.

Hukuki danışmanlık kapsamında müracaatçıların birebir avukatla görüşmesi ve ihtiyacına yönelik olarak hukuki süreçlerle ilgili bilgilendirilmesi sağlanıyor. Bu avukatlar kurumumuzda sürekli olarak görev yapmıyorlar. Birkaç avukatla sözleşmemiz var müracaatçının ihtiyacına göre kurumumuzun sözleşmeli avukatlarıyla görüşme planlıyoruz. Ayrıca danışanlar bu destek sonunda Adli Yardım Bürosuna ya da Hukuk Kliniklerine yönlendirilebiliyor. Hukuki danışmanlık hizmeti verdiğimiz” (SHU10,E,29)

“Şiddet, boşanma, geri gönderme yasağı, evlilik gibi konularda ihtiyacı olan müracaatçılara avukatlar aracılığı ile hukuki danışmanlık hizmeti sunuyoruz. Hukuki danışmanlık hizmeti ile danışanlara ihtiyaçlarına yönelik hukuki süreçlerle ilgili avukatımız aracılığıyla bilgilendirme ve gerekli görülmesi halinde yönlendirme yapılıyor. Müracaatçı için dava açma ya da dava takibi yapma gibi hizmetimiz bulunmadığı için bunlara ihtiyaç duyulması halinde yönlendirme yapıyoruz.” (SHU14,E,30)

Sosyal hizmet uzmanlarının hukuki danışmanlık hizmeti ile ilgili verdikleri bilgiler ışığında genel olarak hukuki danışmanlık hizmeti veren kurum ve kuruluşların avukatları aracılığıyla hukuki süreçlerle ilgili bilgilendirme yapıldığı ancak bir hukuki süreç başlatma ya da hukuki sürecin takibi gibi hizmetlerinin bulunmadığı görülmektedir.

3.7.4. Eğitim

Sosyal hizmet uzmanları zaman zaman Suriyeli bireylerin bir araya getirildiği gruplara yönelik eğitim, seminer gibi çalışmalar da yaptıklarını ifade etmişlerdir. Suriyeli bireyleri bir araya getirmekte güçlük yaşadıklarını ifade eden sosyal hizmet uzmanları çoğu zaman farklı sebeplerle bir araya gelmiş bireylerin oluşturduğu gruplara eğitim düzenlediklerini belirtmişlerdir.

“Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylere yönelik Sağlık Okuryazarlığı, Kadın Hakları, Çocuk Hakları ve Hijyen konularında eğitimler düzenliyoruz. Bu eğitim gruplarını oluşturmakta çoğu zaman güçlük yaşıyoruz ancak bu da bizim projemizin asıl hedeflerinden birisi olduğu için yapmamız da şart. Okullarda çocuklara yönelik de eğitim düzenliyoruz. Ancak yetişkin grubu bir araya getirmek zor oluyor. Herkese uygun saat bulmakta, herkesin ilgisini çekecek konu bulmakta zorlanıyoruz açıkçası. Bundan dolayı Sosyal Hizmet Merkezi ile Belediyenin Sosyal Tesisleriyle iş birliği yapıyoruz böyle olunca kitle hazır oluyor bize sadece eğitimin içeriğini belirlemek kalıyor. (SHU1,K,28)

Katılımcılardan SHU4, Suriyeli bireylere yönelik Türkçe eğitimleri de düzenlediklerini ve bu eğitimlerin bireylerin istihdam edilmesinin önündeki dil engelini de kaldırdığını şu sözlerle açıklamaktadır:

“Şu anda çalışmakta olduğum geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için çocukların okul derslerine katkı, Türkçe dil kursları, öğretici ve geliştirici etkinlikler, psikososyal destek faaliyetleri gerçekleştiriyoruz. Türkçe bilmeyen yetişkinlere yönelik Türkçe eğitimlerinin yanı sıra okuma yazma eğitimi de veriyoruz bu eğitimler sayesinde dil öğrenip sertifika alan kişiler de oluyor. Bu sertifikalardan dolayı istihdam edilenler de oluyor bunun diğer kişilerle paylaşılmasından sonra eğitimler için başvurular da artıyor” (SHU4,E,27)

Sosyal hizmet uzmanlarının açıklamaları bir konuda farkındalığı artırmaya yönelik eğitimler düzenleyebildiği gibi öğretici ve geliştirici eğitimler de düzenlendiğini de ortaya koymaktadır.

3.8. Geçici Koruma Statüsündeki Müracaatçı Grupları

Çalışmanın yedinci ana teması “Geçici Koruma Statüsündeki Müracaatçı Grupları” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Sıklıkla Karşılaşılan Müracaatçı Grupları” birinci alt tema olarak belirlenmiştir.

3.8.1. Sıklıkla Karşılaşılan Müracaatçı Grupları

Sosyal hizmet uzmanları sıklıkla eğitim, sağlık ve sosyal yardımlara ulaşamayan çocuk, engelli ve kadınlarla çalıştıklarını, bu bireylerin hak ve hizmetlere erişimini desteklemeye, ihtiyaçlarına cevap vermeye çalıştıklarını dile getirmişlerdir.

3.8.1.1. Çocuk

Katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireyler içerisinde en çok karşılaşılan grup içerisinde çocukların olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının bu konudaki açıklamaları şu şekildedir:

“En çok hak ve hizmetlere erişmekte zorluk çeken grupta çalışma gerçekleştiriyoruz. Bu grubun başında çocukların geldiğini söyleyebilirim. Çocukların kimlik, sağlık hakkı, eğitim hakkı, temel barınma ve beslenme ihtiyaçlarına erişmekte zorluk çeken bir grup olması nedeniyle çok yönlü bir vaka müdahale planı oluşturuyoruz. Çünkü aynı çocuğun kimlik problemi ile birlikte eğitim ve sağlık hakkına erişimde de problemi olabiliyor. Çocukların

eğitime kazandırılması için ve çocuk yaşta zorla evlendirilme ve çocuk işçiliğinin önlenmesi konularında yoğun çalışmalar gerçekleştiriyoruz.” (SHU7,K,29)

“En çok 18 yaş altı bireylerle yani çocuklarla daha sık çalışıyorum. Çocukların birçok sorunu oluyor eğitime erişememe, sağlık haklarına ve hizmetlere erişememe bunlar arasında yer alıyor. Çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik ve çocuk gebeler de sıklıkla karşılaştığımız vakalar arasında yer alıyor. Örneğin çocuklar gelir getirici işlerde çalıştırıldığı için ya da geçici koruma kimlik belgesindeki sorun sebebiyle okula kaydolamıyor ya da okula devam edemeyebiliyor.” (SHU3,E,27)

Katılımcılardan SHU7 ve SHU3, sıklıkla Suriyeli çocuklarla çalıştıklarını çocukların da eğitim hakkına erişememe, çocuk işçiliği ve çocuk yaşta evlilik sorunlarıyla karşılaştıklarını dile getirmektedir.

3.8.1.2. Kadın

Göç sürecinden en fazla olumsuz etkilenenlerin kadınlar ve çocuklar olduğunu, Suriye krizinden de en çok etkilenenlerin bu grup olduğunu ve kadın müracaatçılarla sıklıkla karşılaştıklarını ifade eden SHU6 ve SHU13 düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Göç hareketlerinden her birey olumsuz etkileniyor aslında. Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında ülkemize sığınan ve şu anda çalışmakta olduğum müracaatçılardan olan Suriyeli bireylere baktığımızda en fazla olumsuz etkilenenlerin kadınlar ve çocuklar olduğunu söyleyebilirim. Kadınlar savaş ortamında daha fazla ayrımcılığa, şiddet ve istismara maruz kalıyor. Ayrıca eşlerinin Suriye’de kalması ya da savaşta hayatlarını kaybetmesinden dolayı yalnız ebeveyn de olarak da birçok zorluk yaşıyorlar. Yalnız ebeveyn olan kadınlar hem çalışmak hem de çocuklarının bakımını sağlamak zorunda kalıyor. Şu anda çalıştığım müracaatçı grupları arasında büyük bir oranı kadınlar oluşturuyor diyebilirim.” (SHU6,E,32)

“Toplumsal cinsiyete dayalı mağduru kadınlar ve kız çocukları en çok çalıştığım hedef grubu arasında yer alıyor. Kültürel normlar, ekonomik yoksunluk ve hanede yaşayan insan sayısının fazla olması nedeniyle kadın ve kız çocuklara yüklenen sorumluluklar artıyor. Dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadınlar savaş mağduru olmaları sebebiyle daha da dezavantajlı duruma düşüyor.” (SHU13,K,30)

Katılımcıların geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışırken kadın müracaatçılarla sıklıkla karşılaştıkları ve kadınların hizmetlere ve haklara erişiminin desteklenmesi yönünde çalışmalar yaptıkları görülmüştür.

3.8.1.3. Engelli

Sosyal hizmet uzmanları daha önceden engelli durumda olan ya da savaş dolayısıyla fiziksel engelli durumuna gelmiş çok fazla Suriyeli bireyin de ülkemize göç etmiş olduğunu, çalışmakta oldukları müracaatçı grubunun önemli bir kısmını engelli bireylerin oluşturduğunu dile getirmiştir.

“Suriye’deki iç savaştan dolayı çok fazla insan yaralanmış ya da fiziksel engelli haline gelmiş ve Türkiye’ye göç etmiştir. Savaş öncesinde engelli olan bireyler de ülkemize göç etmiştir. Engelli bireyler risklere açık ve korunmaya muhtaç olan hassas gruplar arasında yer alıyor. Çalışma alanında da engelli danışanlarla sıklıkla karşılaşıyorum. Yanında bomba patlaması sebebiyle işitme engelli haline ya da işitme kaybı yaşayan yine savaş sebebiyle uzuv kaybı yaşayan yürüyemez hale gelen çok fazla Suriyeli birey var ve bu insanlar çeşitli şekillerle tarafımıza ulaşıyor” (SHU19,K,27)

“... En çok karşılaştığım müracaatçı gruplarından birisi de engelli bireyler. Çalıştığım engelli bireylerin büyük çoğunluğu savaştan dolayı fiziksel engelli haline gelmiş diyebilirim. Görüşmeler esnasında sürekli “yanımda bomba patladı ve ondan sonra duymamaya başladım” gibi ifadeler kullanılıyor. Savaş dolayısıyla fiziksel engelli hale gelen bireylerin tekerlekli sandalye, işitme cihazı gibi ihtiyaçları oluyor. Bu taleplerle çok fazla başvuru alıyoruz.” (SHU20,K,28)

Katılımcılar engelli bireylerin daha çok savaş esnasında fiziksel engelli hale geldiklerini, savaş esnasında engelli hale gelen bireylerin tekerlekli sandalye ve işitme cihazı gibi medikal malzemelere ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir.

3.8.2. Baskı Altındaki Müracaatçı Grupları

Çalışmanın yedinci ana teması “Geçici Koruma Statüsündeki Müracaatçı Grupları” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Baskı Altındaki Müracaatçı Grupları” ikinci alt tema olarak belirlenmiştir.

Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle sosyal hizmet uygulaması yaparken bazı müracaatçı gruplarının sorunlarını çözmekte birtakım güçlüklerle

karşılaştıklarını dile getirmişlerdir. Sorunlarını çözmekte zorluk yaşadıklarını ifade ettikleri müracaatçı gruplarını ise genel olarak LGBTQİA+ bireyler, kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır.

3.8.2.1. LGBTQİA+ Bireyler

Geçici koruma statüsünde bulunan LGBTQİA+ bireylere yönelik olumsuz tutumlar ve bu bireylere yönelik hizmetlerin yetersiz olması sebebiyle sosyal hizmet uzmanları bu müracaatçı grubu ile çalışmakta zorluk yaşadıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“LGBTQİA+ bireyler ise çözüm bulmakta en zorlandığımız hedef grup. Bu alanda sağlanan hizmetlerin ve çalışan sivil toplum kuruluşlarının sınırlı olması, kamu kurumlarının olumsuz bakış açısı ve savunuculuk faaliyetlerin yetersiz olması nedeniyle çözüm bulmakta zorlanılıyor.” (SHU2,K,28)

“Her hedef grubun kendine has zorlukları mevcut tabi ki ama sanırım en zorlandığım dezavantajlı grup LGBTQİA+ bireyler sanırım. Çünkü bu gruba hizmet verirken vaka yönetimini etkili bir biçimde sağlamak ve ilgili kamu veya özel kurum kaynaklarını harekete geçirmek daha zor olabiliyor maalesef. Hele bir de kimlikleriyle ilgili bir problem varsa kamu kurumlarında LGBTQİA+ bireylerin hassasiyetleri doğrultusunda diğer bireylere nazaran daha fazla savunuculuk yapmak zorunda kalabiliyorsunuz. Kimlik olmadan bireyler herhangi bir hizmete erişim sağlayamadığı için de bu durum sizin vaka yönetimi yapmanızı çok zorlaştırıyor. Alanda bu bireyler için özelleşmiş hizmet veren sınırlı sayıda kurumun bulunması, ayrımcılığın hem sosyal hem de kamusal alanda kendini fazlasıyla hissettirmesi nedeniyle bir uzman olarak yönlendirme ve iş birliği ağıңыз oldukça daralıyor. Bazen doğrudan bu gruptaki bireylerin isteksizliği de vaka yönetim sürecini olumsuz etkileyebiliyor. Sizinle iş birliğine açık olmayabiliyorlar, ortaklaşa karar verip uygulamaya koyacağınız müdahale planının tam tersi aksiyon alabiliyorlar bazen. Bu nedenle de genel olarak bu gruplarla çalışmanın zor olduğunu söyleyebilirim. Bu tabi ki herkes için böyle olmayabilir ben kendi deneyimlerim doğrultusunda bunu söyleyebilirim.” (SHU9,K,28)

Sosyal hizmet uzmanları LGBTQİA+ bireyler için hizmet veren kurumların sınırlı olduğunu, kamu kurumlarının LGBTQİA+ bireylere olumsuz bakış açısının bulunduğunu ve bu bireylerle çalışmakta, bu bireylerin sorunlarına ve ihtiyaçlarına çözüm bulmakta zorluk yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Bu durum LGBTQİA+ bireylerin yaşamış oldukları ayrımcılığa karşı sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk rolünün önemini ortaya çıkarmaktadır.

3.8.2.2. Kadın

Katılımcı sosyal hizmet uzmanları sıklıkla politikalar, Suriyeli bireylerin geleneksel kalıpları, kadınların müdahaleyi kabul etmemesi gibi sebeplerden ötürü Suriyeli kadınlarla çalışmakta, sorunlarına çözüm bulmakta zorlandıklarını dile getirmişlerdir.

“Sorunlarının çözüme kavuşturulması en zor olan kesimler, şiddet mağduru fakat kadın sığınma evinde kalmak istemeyen yetişkin kadınlara yönelik herhangi bir alternatif barınma sisteminin olmaması ve kamunun bu süreci tamamıyla sivil toplum kuruluşlarına bırakmasıdır.” (SHU14,E,30)

“... Deneyimlerime dayanarak şunu söyleyebilirim ki şiddet mağduru kadınlarla çalışmak oldukça zor. Kadınların kötü şartlarda da olsa oluşturduğu konfor alanını bozmak, yeni bir yaşam için tüm koşulları oluştursak da psikolojik olarak güçlendirmek, geleneksel kalıplarından kurtarmak ve desteklemek çok büyük bir sabır ve çaba istiyor. Tüm girişimler maalesef bazen yararlanıcının kararıyla bozulabiliyor ya da ekonomik yoksunluk, aile geçmişi, politikalar sürecin başarılı tamamlanmasında yetersiz kalabiliyor.” (SHU17,K,25)

Sosyal hizmet uzmanları Suriyeli kadınlar ile sosyal hizmet uygulamalarında daha etkili sonuçlar alınabilmesi için Suriyeli kadınların şiddet, istismar vb. konularında geleneksel kalıplarının değiştirilmesi ve politikaların geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

3.8.2.3. Çocuk

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanları en çok çalıştıklarını belirttikleri çocuk müracaatçı grubuyla gerçekleştirdikleri sosyal hizmet uygulamalarında da zaman zaman zorlandıklarını aktarmışlardır. Sosyal hizmet uzmanları çocuk müracaatçı grubuyla çalışmalarında özellikle çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik sorunlarının çözümünde güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“En çok çalıştığımız hedef grup çocuklar ve sorunlarının çözülmesinde en çok zorlandığımız hedef grup yine çocuklar. Özellikle geleceğe dair belirsizlik söz konusu olduğundan çocuklar eğitime dahil edilmesi yerine çalıştırılmaktadır. Bu da çocuk işçiliğini artırıyor ve bu çocukların eğitime dahil etmeye çalışırken çok zorlanıyoruz. Çocuk işçiliğinin engellenmesi konusunda aileleri çocuk hakları, yasal sorumluluklar hakkında bilgilendiriyoruz. Ancak cezai sorumlulukları anlatıp ilgili kamu kurumlarına ihbarda

bulunsak ve hatta ebeveynlerin istihdamı için çalışmalar yürütsek bile bu tür vakalarda çözüme ulaşmakta çok zorlanıyoruz.” (SHU5,E,32)

“Suriyeli çocuklar da çalıştığımız müracaatçı gruplarının büyük kısmını oluşturuyor. Ailelerin geçim sıkıntıları ve bilinç düzeylerinin yetersiz olmasından kaynaklı yeniliklere direnç göstermeleri ve çocukların ekonomik olarak gelir getirici olarak görülmeleri sebebiyle çocukların okullaştırılmasında, eğitim haklarına erişimin sağlanmasında zorluk yaşıyoruz. Buna ek olarak çocuk gebe ve çocuk yaşta evlilik vakalarının çözümünde de oldukça güçlük yaşıyorum Çocuk işçiliği, çocuk gebe ve çocuk yaşta evlilik ile karşılaştığımızda bildirim yapmak bizim sorumluluklarımızdan birisi doğal olarak bu vakaların bildirimini yapıyoruz. Ancak bu bildirimler neticesinde yeterli yaptırımlar uygulanmadığı için çocuk işçiliğinin ve çocuk yaşta evliliğin önüne geçemiyoruz. Bu gibi sebeplerden ötürü çocuk müracaatçı grubuyla çalışmalar yaparken zorluk yaşadığımı söyleyebilirim.” (SHU1,K,28)

Katılımcıların belirttiği yasal yaptırımlar, çocuk işçiliği ve çocuk yaşta evlilik konularında geleneksel yargıların değiştirilmesi bu sorunların çözüme kavuşturulması için kamu otoriteleri ve toplumun içinde bulunduğu bir çalışmanın yürütülmesi gerektiğinin önemini tekrar ortaya koymaktadır.

3.9. Göç Alanında Yetkin SHU Olmak

Göç alanında yetkin SHU olmak; iletişim becerileri, kültürel farkındalık, birden fazla dil bilmek ve mevzuata hakim olma alt başlıkları ile birlikte ortaya konulmuştur.

3.9.1. İletişim Becerileri

Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylere sunulan hizmetlerde sosyal hizmet uzmanlarının önemli sorumluluklar üstlendiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar bu alanda çalışan yetkin sosyal hizmet uzmanı olmak için iletişim becerilerinin güçlü olması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Sosyal hizmet uzmanlarının iletişim becerilerinin kuvvetli olması bu alandaki çalışmalarda önemli avantaj oluşturacağını düşünüyorum. İletişim becerilerinin gelişmiş olması aynı dili kullanmadan da iletişim kurmayı kolaylaştırabilir. Bizler bu alanda genelde tercüman aracılığıyla çalışıyoruz danışanın jest, mimik ve vücut halinden sorunun ve kısıtlılıklarının farkına vararak daha etkili sosyal hizmet uygulaması yapabileceğimize inanıyorum.” (SHU11,K,27)

“Sadece geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışmada değil sosyal hizmetin tüm uygulama alanlarında yetkin bir sosyal hizmet uzmanı olmak için iletişim becerilerinin iyi olması gerektiği kanaatindeyim. Tabi Suriyeli bireylerle çalışırken iletişim becerileri biraz daha ön plana çıkıyor diyebilirim. Çünkü danışanlarla iletişimi çoğu zaman tercümanlar aracılığıyla sağlıyoruz. Tercümanla çalışmanın oluşturduğu dezavantajlarda oluyor danışanın söylediklerinin tamamını öğrenemeyebiliyoruz. Bu sorunun önüne geçebilmek için iletişim ve gözlem becerilerimizin güçlü olması gerektiğini düşünüyorum” (SHU6,E,32)

Katılımcıların yetkin bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için iletişim becerilerinin yanında gözlem becerilerinin de kuvvetli olmasının son derece önemli olduğunu düşündükleri görülmüştür.

3.9.2. Kültürel Farkındalık

Sosyal hizmet uygulamalarında farklılıkların tanınması ve kültürel yeterliliğin son derece önemli olduğunu vurgulayan sosyal hizmet uzmanları bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“... Bununla birlikte farklı etnik gruplara yönelik uyum anlayışı içinde olma kültürel olarak yetkin bir sosyal hizmet uzmanı olmak için çok önemli. Geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yetkin olabilmesi için farklı kültürleri tanınması, farklı kültürlerle saygı duyması, yerinden edilmiş kişileri anlayabilmesi ve onlarla empati kuruyor olabilmesi gerekiyor diye düşünüyorum” (SHU19,K,27)

“... Kültürel farklılıklara saygı duymanın ötesinde bunu gerçekten özümseyebilmek ve gerçek bir mücadeleyle çalışmak gerekiyor. Aksi halde vaka yönetim süreci yarıda kalmaya, engellenmeye, bireylerin hizmetlere erişimi aksamaya çok müsait. Duygusallığı bir kenara bırakıp gerçekten profesyonel olabilmek ve her insan, her grup için aynı özveriyi gösterebilmek çok önemli bence.” (SHU5,E,32)

“Göç alanında çalışmak isteyen her uzmanın aktif bir dinleyici olması, empati kurabilme yeteneğine sahip olması, kapsayıcı bir tutuma sahip olması, ayrımcılıktan uzak bir dil kullanmaya özen göstermesi, sahada yaşanabilecek olası olumsuzluklara ve zorluklara karşı dayanıklı olabilmesi, çözüm üretebilme becerisine sahip olması ve iş birliğine açık bir tutuma sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün tabi. Ama en basitinden hangi grupta çalıştığınızı, kültürel kodlarını, yaşam tarzlarını, gelenek göreneklerini de bilmeniz gerekiyor. Onları anlayabilmek ve sorunlarına çözüm üretebilmek

istiyorsanız içinde bulundukları durumu anlayabilmeli ve onların bulunduğu yerden başlamalı ve sorunlarına inmелisiniz.” (SHU13,K,30)

Sosyal hizmet uzmanlarının görüşleri incelendiğinde kültürel farklılıklara saygı duyma ve farklı kültürleri tanımanın sosyal hizmet uzmanlarının mesleki müdahalelerini kolaylaştıracağı görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıyı kabul etme ilkesini uygulayabilmesinde kültürel farkındalık son derece önemli ve üzerinde durulması gereken bir konudur.

3.9.3. Birden Fazla Dil Bilmek

Sosyal hizmet uzmanları tarafından geçici koruma statüsünde çalışırken müracaatçı grubuyla tercümana ihtiyaç duymaksızın iletişim kurulabilmesinin çok önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanları özellikle Arapça, Kürtçe dillerinin sosyal hizmet uzmanları tarafından biliniyor olmasının geçici koruma altındaki bireylere yönelik mesleki müdahalelerde bir avantaj oluşturacağını belirtmişlerdir.

“... Arapça, Kürtçe gibi Suriye’de konuşulan dillerin bilinmesi bu alanda çalışmak için büyük avantaj sağlayabilecek bir konu iş verimliliği açısından. Çünkü görüşmelerin tercüman aracılığıyla gerçekleşiyor olması biz sosyal hizmet uzmanları açısından dezavantaj oluşturuyor. Tercüman danışanın aktardığı tüm bilgileri bizlere çeviriyor mu bunu bilemiyoruz ya da aynı şekilde bizim ifadelerimizin çevirisi danışana eksiksiz yapılıyor mu bunu bilemiyoruz. Tercümanla çalışmak bu alanda belki de en büyük zorluklarımızdan birisi. Müracaatçılarımızın dillerini bilmek hem müdahalelerimizi kolaylaştıracak hem de daha etkili müdahalelerde bulunmamızı sağlayacak diye düşünüyorum.” (SHU4,E,27)

“... Bir sosyal hizmet uzmanı için en iyi görüşmenin birebirde yaptığı yani tercüme desteği almadan yaptığı görüşmedir diye düşünüyorum. Çünkü tercümanlarla çalışmak bazen çok zor olabiliyor, ifade etmek istediğiniz şeyin hassasiyetini karşıya ne kadar istediğiniz şekilde aktarılıp aktarılmadığından emin olamıyorsunuz. Ve Tercümanla çalışırken istediğiniz şekilde danışanla göz kontağı kuramıyorsunuz. Bunun için yabancı dil edinmenin büyük bir avantaj sağladığını düşünüyorum.” (SHU1,K,28)

Birden fazla dil bilmenin sosyal hizmet uzmanları açısından işe alımlarda da avantaj oluşturduğunu düşünen SHU8 ise düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“... Sadece mesleki müdahaleler noktasında değil bu alanda çalışabilmek için iş başvurularında ve işe alımlarda da birden çok dil bilmenin ciddi avantaj oluşturacağını

düşünüyorum. Evet çalıştığım kurumda tercümanlar da istihdam ediliyor ancak iş başvurularından Arapça bilmenin tercih sebebi olduğunu da görüyoruz. Şart mı değil ama mesela benimle aynı deneyime sahip kişiyle kıyaslama yapıldığında dil bilen kişi işe alımda benden daha avantajlı oluyor. Ya da bazı kurumlar tercüman istihdamı için daha az bütçe ayırıyor durum böyle olunca da sosyal hizmet uzmanlarının Arapça bilmesi şartı oluyor” (SHU8,E,25)

3.9.4. Mevzuata Hakim Olma

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçı gruplarının temel hak ve hizmetlere erişimi noktasında kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı mesleki müdahalelerde bulunması gerektiğini dolayısıyla bu alandaki güncel mevzuata hakim olunmasının avantaj oluşturacağını katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bu alanda gördüğüm yani bir sosyal hizmet uzmanının en avantajlı olduğu yetkinliğin iyi bir göç mevzuatını bilmek, networkün geniş olması ve yabancı dil biliyor olmak. Mevzuatı ne kadar biliyorsa bir sosyal hizmet uzmanı o kadar hızlı ve doğru bir müdahalede bulunmuş oluyor, hatta bu alanda mevzuat olmaksızın çalışamazsınız diyebilirim. Sorunları çözmek ve yeterlilik sağlamak için de güçlü bir networkünüz olması gerekmektedir.” (SHU18,E,32)

“Öncelikle bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının geçici koruma statüsü ile ilgili yasal düzenlemelere hakim olunması gerektiğini düşünüyorum. Göç alanının dinamiği ve gelişimi ile ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olunabilmesi için güncel mevzuata hakim olmak gerekiyor bunun için çeşitli kaynaklar taranmalı, mevzuat takip edilmeli ve okumalar yapılmalıdır. Bu alanda yeterli bilgi birikimine sahip olan meslek elemanlarının daha hızlı müdahalelerde bulunabildiğini düşünüyorum” (SHU7,K,29)

Sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların hak ve hizmetlere erişiminin sağlanmasında hızlı ve etkili müdahalelerde bulunabilmek için sosyal hizmet uzmanlarının güncel mevzuata ve müracaatçı grubuna ilişkin hizmetlere hakim olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

3.10. Mesleki Doyum

Çalışmanın dokuzuncu ana teması “Mesleki Doyum” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Müracaatçı Çeşitliliği” birinci alt tema olarak belirlenmiştir.

3.10.1. Müracaatçı Çeşitliliği

Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışmalarından memnun olduklarını ve bu alanda çalışırken mesleki doyum elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Sosyal hizmet uzmanlarının cevapları ışığında müracaatçı çeşitliliği, etkili sonuç alabilmek ve ücret memnuniyetinin bu alanda çalışmayı tercih etme motivasyonları arasında yer aldığı söylenebilir. Birden fazla müracaatçı grubuyla çalışıyor olmanın bu alanda çalışırken önemli motivasyon kaynaklarından biri olduğunu belirten sosyal hizmet uzmanlarının bu konudaki açıklamaları şu şekildedir:

“Geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle çalışma motivasyonumu sağlayan faktörlerden birisi bu alanda dezavantajlılık durumuna sahip birçok grupta çalışıyor olmamız. Geçici koruma statüsündeki bireyler zaten ciddi dezavantaja sahip bununla birlikte kadın, çocuk, yaşlı, engelli gibi birçok dezavantajlı grupta çalışma şansına sahip oluyoruz. Bu şekilde mesleğimizin uygulama alanında bulunan tüm gruplarla çalışmayı deneyimlemiş oluyoruz. Sadece kadın ya da çocukla çalışıyor olsaydım aynı mesleki doyumu yakalayacağımı düşünmüyorum.” (SHU6,E,32)

“Bu alanda çalışırken en önemli motivasyon kaynağımın kadın, çocuk, engelli gibi farklı müracaatçı grupları ile çalışmak olduğunu söyleyebilirim. Çok farklı müracaatçı grubuyla çalışmamdan ötürü kendimi sürekli güncel tuttuğuma inanıyorum. Aslında müracaatçılarımla ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda kendimi güncel tutmak durumunda kalıyorum da diyebilirim. Kadınlar için diğer kurum ve kuruluşlarda ne tür hizmetler var bunu öğreniyorum mesela ya da geçici koruma alanında alınan ve uygulanan yeni kararları takip ediyorum. Tek müracaatçı grubuyla çalışsaydım sadece o alanda uzmanlaşırdım ama şimdi öyle değil ve bu da benim motivasyonumu artırıyor.” (SHU19,K,27)

3.10.2. Etkili Sonuç Alabilmek

Çalışmanın dokuzuncu ana teması “Mesleki Doyum” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Etkili Sonuç Alabilmek” ikinci alt tema olarak belirlenmiştir.

Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışma motivasyonlarını sağlayan birçok faktör olduğunu aktarmışlardır. Sosyal hizmet müdahaleleri ile müracaatçıların sorunlarının çözüme kavuşturulmasının bu alanda önemli motivasyon kaynakları arasında yer

aldığını ifade eden sosyal hizmet uzmanlarının bu konuya ilişkin görüşleri aşağıdaki örneklerde yer almaktadır.

“... Vaka müdahalesinin sonundaki olumlu çıktı, kişiler arası iletişimin ve desteklemenin gücü, kadın ve çocukların güçlendiğini izlemek benim en büyük motivasyonumu oluşturdu. Kadınlarla ve çocuklarla çalışmayı çok özel buluyor, içlerindeki ateşe ulaşmayı ve bu fitili yakabilmeyi çok seviyorum.” (SHU13,K,30)

“Çalışmakta olduğumun kurumun yapısı ve kurumlararası geliştirmiş olduğumuz güçlü iş birliği sayesinde müracaatçılarımızın ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışıyoruz. Yaptığım mesleki müdahalelerle insan yaşamına dokunmak benim çalışma alanımda motivasyon kaynaklarımdan birisi. Şiddete maruz kalan bir kadının hayatına dokunmak ve şartlarına iyileştirmek, okul dışı kalmış bir çocuğun eğitime erişimini desteklemek ve sorunları çözüme kavuşturmak benim için mesleki doyum sağlayan faktörler arasında yer alıyor.” (SHU8,E,25)

Sosyal hizmet müdahalesiyle müracaatçının sorununa çözüm bulunamadığı ve vakanın sonucuna varılamamasının çalışma motivasyonunu düşürdüğünü belirten SHU10 ise düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“... Çünkü bazen ciddi bir emek harcadığınız vakanın bir sonuca varamadığını hissettiğinizde ya da sizin elinizde olmayan sebeplerle çözümsüz kalan durumlarda çalışma motivasyonunuz düşebiliyor. Bir sosyal hizmet uzmanı olarak her müracaatçının sorununu çözüme kavuşturamayacağımızın elimizde sihirli bir değnek bulunmadığının tabi ki farkında ve bilincindeyiz ama buna rağmen çözümsüz kalan vakalarda motivasyonum doğal olarak düşüyor.” (SHU10,E,29)

Sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların ihtiyaçlarına cevap bulabilmelerinin, haklarına erişimlerinin sağlanmasının ve müdahalelerinin sonucunu görülmesinin motive edici olduğunu vurgulamaktadır.

3.10.3. Ücret Memnuniyeti

Çalışmanın dokuzuncu ana teması “Mesleki Doyum” olarak belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı olarak “Ücret Memnuniyeti” üçüncü alt tema olarak belirlenmiştir.

Sosyal hizmet uzmanları Suriyeli bireylerle çalışmanın sosyal hizmet uzmanlarına geniş mesleki uygulama imkanı sunmasının motive edici olduğunu bunun yanı sıra motivasyonlarından birinin de ücret memnuniyeti olduğunu düşünmektedir.

SHU12, özellikle geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylere hizmet sunan sivil toplum kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının maaş durumlarının da tatmin edici olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

“Çalıştığımız kurum da dahil olmak üzere özellikle geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylere hizmet veren STK’ların UNHCR, UNICEF gibi fonlayıcıları bulunuyor ve bu fonlayıcılar tarafından ciddi destekler sağlanıyor. Bu destekler müracaatçıları kapsadığı gibi personelleri de kapsıyor. STK’larda çalışan meslek elemanlarının büyük çoğunluğu kamu kurumlarında çalışan sosyal hizmet uzmanlarından fazla maaşlar alıyor. Açık söylemek gerekirse maaş durumunun tatmin edici olması da bu alanda çalışmamda motive edici oluyor.” (SHU12,E,31)

Benzer şekilde SHU6 da yapılan iş karşılığında hak edilen maaşın ve pozisyon değişikliklerinin kolay olmasının da bu alanda çalışmakta motivasyon kaynaklarından biri olduğuna dikkat çekmektedir:

“... Çalışma motivasyonunu yükselten şeylerden birinin yapılan işin karşılığında hak edilen maaşın alınabilmesi ve maaşlarımızın tatmin edici seviyede olduğunu da söyleyebilirim. Sivil toplum kuruluşlarında çalışan meslek elemanlarının maaşlarının diğer kurumlara kıyasla daha iyi olduğunu düşünüyorum. Buna ek olarak sivil toplum kuruluşlarında pozisyon değişikliği ya da farklı bir kuruluşa geçişler de deneyimden ötürü daha kolay oluyor. Kurum içinde pozisyon açıldığında öncelik kurum içinde görev yapan personele tanınıyor. Daha yüksek ücretin alınabileceği pozisyonlara geçme ihtimali de bu alanda motivasyon kaynaklarından biri olabiliyor benim için.” (SHU6,E,32)

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının cevapları göz önünde bulundurulduğunda bu alanda çalışmakta motivasyon kaynaklarının farklılık gösterdiği söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TARTIŞMA

Bu bölümde geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerine ilişkin görüşmeler yapılması sonucu elde edilen bulgular, literatürde daha önce yapılan çalışmalar çerçevesinde beş ana başlık altında tartışılacaktır.

- A. Sosyal hizmet eğitiminde göç içerikli dersler
- B. Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarında mesleki roller
- C. Sosyal hizmete erişimde başvuru mekanizmaları
- D. Geçici koruma statüsündeki müracaatçı grupları
- E. Kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birlikleri

4.1. Sosyal Hizmet Eğitiminde Göç İçerikli Dersler

Çalışılan alan, çalışılan müracaatçı grubu ve sosyal hizmet müdahaleleri açısından sosyal hizmet lisans müfredatında göç ve göçle bağlantılı ders içeriklerine yer verilmesi önem arz etmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle çalışan ve çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının büyük bir çoğunluğu lisans döneminde “göçmen ve sığınmacılarla sosyal hizmet”, “sosyal sorunlar” veya “göç ve sosyal hizmet” gibi göç içerikli dersleri aldıklarını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılar güncel sorunlara hitap edebilmek, farklılıklara saygı duyarak ve ayırım gözetmeden mesleki müdahalelerde bulunabilmek için sosyal hizmet lisans eğitiminde göç ve sosyal hizmet uzantılı ders içeriklerine yer verilmesinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Kırlıoğlu ve Gencer (2020) tarafından göçmen ve sığınmacılarla sosyal hizmet dersinin sosyal hizmet öğrencilerinin Suriyelilere yönelik algısına etkisini ölçmeye yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada sosyal hizmet öğrencilerine, göçmen ve sığınmacılara ilişkin verilen lisans dersinin, öğrencilerin Suriyelilere yönelik algısında olumlu yönde bir etki yarattığı sonucuna varılmıştır.

Sosyal hizmet uzmanı adaylarının Suriyeli bireylere yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada sosyal hizmet uzmanı adaylarının Suriyeli sığınmacılar ile ilgili düşüncelerinin, yerel halkın düşünceleriyle benzerlik gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Araştırmacılar eğitim içeriğinin öğrencilerde sığınmacılara yönelik olumlu bir algı geliştirebilecek nitelikte düzenlenmesi veya güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Kırlıoğlu ve Tekin, 2019). Corry

Azzopardi (2020) yapmış olduğu çalışmada; sosyal hizmet eğitiminin kültürel farklılığa saygı duyacak şekilde verilmesi gerektiğini, öğrencilerin de sosyal dışlanmaya sebep olan nedenleri belirleyerek eleştirel bir bakış açısıyla bu dışlanmayı sona erdirecek bilgi ve beceriyle donatılmış olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu amaçla verilen sosyal hizmet eğitiminin; kültürel farklılığa duyarlı olmayı öğretmek, etik ilkelere bağlı kalarak hareket etmek, tüm sınıflar için kapsayıcı olmayı teşvik etmek, eleştirel düşünceyi ön plana çıkarmak ve kültürel duyarlılığa sahip olmak üzere beş temel içeriğe sahip olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Çiftçi (2023) tarafından göç alanında çalışan profesyonellerden biri olan sosyal hizmet uzmanlarının bu alana yönelik çalışmalarını, motivasyonlarını ve diğer birçok sebebini saptamak ve ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmada Türkiye’de göç alanında aktif bir rol ve sorumluluk alan sosyal hizmet uzmanlarının, göç alanında çalışmadan önce lisans eğitimlerinde “göç ve sosyal hizmet” ile “göçmenler ve sığınmacılarla sosyal hizmet” gibi dersleri almalarının gerekli olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın bulguları arasında yer alan göç ve göç içerikli derslerin sosyal hizmet eğitiminde yer alması gerekliliği literatür ile benzerlik göstermektedir.

4.2. Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Mesleki Roller

Bu bölümde geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarında mesleki roller tartışılacaktır. Çalışmamıza katılan sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsündeki bireylerle gerçekleştirdikleri sosyal hizmet uygulamalarında daha çok vaka yöneticisi, savunucu, bağlantı kurucu ve danışmanlık rollerini kullandıklarını belirtmişlerdir.

Vaka yöneticisi olarak sosyal hizmet uzmanı müracaatçının gereksinimlerini karşılamak için kaynağa ulaşır ve müracaatçı ile kaynağı buluşturmak için tüm süreci koordine eder. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanı vaka yönetiminin en önemli parçasıdır. Vaka yönetimi müracaatçının farklı ihtiyaçlarına çözüm bulmak için gerçekleştirilecek tüm çalışmaların koordineli şekilde yapılması için kullanılan bir tekniktir. Sosyal hizmet vaka yönetimi, müracaatçının sorunlarını biyopsikososyal açılardan ele alarak diğer mesleklerden ayırır. Sosyal hizmet vaka yönetimi çok düzeyli müdahale anlayışına sahiptir. Bunun için sosyal hizmet uzmanı müracaatçı için tüm düzeylerde iyileştirici etki sağlayan çalışmalar gerçekleştirmelidir (Altındağ, 2020). Göç alanında çalışan profesyonellerden biri olan sosyal hizmet uzmanlarının bu alana yönelik çalışmalarını, motivasyonlarını ve diğer birçok sebebini

saptamak ve ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmada yoksulluk ve sosyal yardım çalışmaları, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim sağlamak, uyum ve entegrasyon çalışmaları, istihdam çalışmaları ve boş zaman değerlendirme gibi uygulamalarda bulunurken en çok kullandıkları rolün “vaka yöneticiliği” ve “savunuculuk” veya “hak savunuculuğu” oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Çiftçi, 2023).

Sosyal hizmet uzmanlarının göç alanında üstlendikleri ve rol ve sorumlulukları inceleyen bir çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının daha çok savunuculuk, arabuluculuk, kaynaklarla buluşturma ve danışmanlık rollerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Koç, 2021). Demir (2018) tarafından sosyal hizmet uzmanı bakış açısı ile Türkiye’de mültecilere ve sığınmacılara yönelik sosyal hizmet müdahalesinin incelemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının mülteci ve sığınmacılarla gerçekleştirdikleri yüz yüze görüşmelerde sorun çözücü ve arabulucu olarak rol aldıkları, mülteci ve sığınmacıların hak kaybı yaşadıkları durumlarda soruna müdahil olmaya çalıştıkları görülmüştür. Ayrıca bu çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının temel düzeyde rollerini uyguladıkları sonucuna varılmıştır.

Sosyal hizmet uzmanları dezavantajlı bireylerin ve grupların iyilik hallerinin sağlanmasında, kaynak ve hizmetlerden eşit bir şekilde faydalanmalarında, hak ve hizmetlere erişimlerinde ve insan onuruna yaraşır bir hizmet almalarında önemli sorumluluklar üstlenmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin vatandaşlık haklarından yoksun kalmamaları ve insan hakkı ihlallerini engellemek için savunuculuk rolünü kullanmaktadır. Savunuculuk birey bazında vaka savunuculuğu ve makro boyutta sınıf savunuculuğu olarak ikiye ayrılır (Duyan, 2012: s.22). Çalışmamıza katılım sağlayan sosyal hizmet uzmanlarının geçici koruma statüsündeki bireylerin insan haklarından mahrum kaldığı ve hak ve hizmetlere erişim haklarını kullanamadığı durumlarda savunucu rollünü sıklıkla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal uyumunda Türk Kızılay Toplum Merkezi özelinde sivil toplum kuruluşları tarafından Suriyelilere sağlanan sosyal hizmet uygulamalarını ortaya koymak ve sosyal hizmet temelinde değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının rollerini savunucu, aracı, arabulucu, kaynaklara ulaştırma, güçlendirme ve değişim ajanı oluştururken psikologların rolleri danışmanlık, bilgilendirme, öğretici olduğu ifade edilmiş olup sosyal hizmet uzmanları tarafından en çok ifade edilen rolün savunuculuk

rolü olduğu görülmüştür (Cete,2021). Ulutaş (2020) tarafından Türkiye’de düzensiz göç alanında çalışan STK’ların rollerinin profesyonellerin gözünden incelenmesine yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada mikro, mezzo ve makro düzeyde sosyal hizmet uygulamasında kaynakların müracaatçı grubuna aktarılmasının sosyal hizmetin aracı ve savunucu rollerini ön plana çıkardığı sonucuna varılmıştır. Bu yönüyle katılımcıların görüşleri ile literatür paralellik göstermektedir.

4.3. Sosyal Hizmete Erişimde Başvuru Mekanizmaları

Geçici koruma statüsündeki bireylerin sağlık, eğitim, barınma, ekonomik sorunlar, kayıt ve kimlik gibi birçok konuda ihtiyaçları bulunabilmektedir. Suriyeli bireylerin bu ihtiyaçları çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. Suriyeli bireylerin hak ve hizmetlere erişiminin sağlanması amacıyla çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlarda görev yapan sosyal hizmet uzmanları önemli sorumluluklar üstlenmektedir. Çalışmamıza katılım sağlayan sosyal hizmet uzmanları Suriyeli bireylere bireysel başvuru, yönlendirme ve sahada tespit çalışmalarıyla ulaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Sosyal hizmete erişimde bireysel başvurunun önemli bir yere sahip olduğunu belirten sosyal hizmet uzmanları bu durumu Suriyeli bireylerin yüksek haberleşme becerilerine istinaden kurumların hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmasıyla ve sahada uzun süredir çalışmalar yapan kurum ve kuruluşların Suriyeli bireyler tarafından tanınıyor olmasıyla ilişkilendirmektedir. Çalışmamıza katılan sosyal hizmet uzmanları Suriyeli bireylerin ihtiyaçlarının çok boyutlu olduğunu ve bir kurum tarafından tüm ihtiyaçların karşılanmasının mümkün olmadığını kurumlararası yönlendirmelerle bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığını dolayısıyla yönlendirme faaliyetlerinin de sosyal hizmete erişim mekanizmalarında yer aldığını aktarmışlardır. Ayrıca sosyal hizmet uzmanları saha tespit çalışmaları ile daha önceden kurumlarının hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmayan bireylere ulaşmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Kaya (2020) tarafından İzmir ilinde mülteci ve sığınmacılara sunulan sosyal hizmetlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada mülteci ve sığınmacıların eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve güvenlik konularında sorunlar yaşadığı ve bu konularda ihtiyaçlarının bulunduğu ancak yasal hakları ve faydalanabilecekleri hizmetler hususunda bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada akrabaların, komşuların ve STK’ların mülteci ve sığınmacıların destek

sistemlerini oluşturduğu STK tarafından verilen hizmetlere SHM tarafından verilen hizmetlere göre daha kolay erişebildikleri bu hizmetlerden daha fazla yararlanabildikleri görülmüştür.

Koç (2021), tarafından yapılan bir çalışmada uzun süredir sahada varlığını sürdüren STK'ların Suriyeli bireyler tarafından tanındığı bununla birlikte yeni kurulan STK'ların sağladığı hizmetlerin de Suriyeli bireyler arasında hızlı bir şekilde yayıldığı görülmüştür. Bu durum benzer soruna sahip insanların birbirine destek olmak amacıyla yeni hizmetleri diğer bireylerle paylaştıklarını göstermiştir. Bu bağlamda araştırmamızın bulguları ile literatür uyumluluk göstermektedir.

4.4. Geçici Koruma Statüsündeki Müracaatçı Grupları

Göç süreçlerinden göç eden tüm bireylerin genellikle olumsuz yönde etkilendiği bilinmektedir. İncinebilir grupta yer alan bireyler göç süreçlerinden daha fazla etkilenmektedir. Başta çocuklar olmak üzere kadınlar, yaşlılar ve engelli bireyler bu incinebilir grupta yer almaktadır. Çocuklar göç sürecine kimi zaman aileleri veya yakınları ile dahil olurken kimi zaman da refakatsiz bir şekilde dahil olmaktadır (Düzel ve Alış, 2018). Kadınların göç sürecinde dışlanmaya maruz kalmaları, istismara açık konumda bulunmaları kadınlar için korunma ihtiyacını oluşturmaktadır. Göç eden kadınların birçoğunun statüleri geldikleri ülkede de düşüktür. Bu durum kadınların geldikleri ülkede daha fazla sorun yaşamalarına neden olmaktadır (Özgülnar, 2016: s.52). Engelli sığınmacı bireyler, genellikle hem kendileri hem de aileleri için yıkıcı değişiklikler ve krizlerle karakterize acı çeken özneler olarak betimlenir. Engelliliği tanımak, kabul etmek ve onunla uzlaşmak, sosyal hizmet müdahalesinin hedeflediği sonuçlar arasında yer almaktadır (Hartman ve ark. 1983; Krausz 1988). Araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışırken çocuklar, kadınlar ve engelli bireylerle çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar karşılaştığı ve çalıştığı gruplardan LGBTQİA+ bireyler, çocuklar ve kadınların sorunlarına çözüm bulmakta güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Harunoğulları (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada aile gelirinin düşük olmasının, ailelerin çocuğun emeğine ve gelirine ihtiyaç duymasının, yetişkinlerin iş bulamamış olmasının çocukların çalıştırılmasına neden olduğu saptanmıştır. Ayrıca savaşta babalarını kaybetmiş çocukların kendini aile reisi olarak görmeleri nedeniyle çalışmaya yöneldikleri sonucuna varılmıştır. Aydemir (2018) Suriyeli sığınmacı kadınlarla bir çalışma gerçekleştirmiş olup bu çalışmada kadınların çocuklarının beşte üçünün okula gitmediği, okula gidemeyen çocukların ailelerinin çocuklarını çalıştırarak evin geçimini sağladığı, çocukların okula gitme konusunda

isteksiz olduğu ve okula gitme imkanlarına sahip olamadığı ve dil problemleri yaşadıkları saptanmıştır. Salduz (2021) tarafından yapılan araştırmada geçici koruma statüsünde yaşayan çocuklar için en büyük sorun alanının okul(lu)laşmama ve akabinde çocuk işçilik olduğu tespit edilmiş ve sosyal hizmet uzmanlarının çocuk işçiliği ve erken yaşta birliktelik durumlarında etik ikilem yaşadığı sonucu çıkmıştır. Çalışmamıza katılan sosyal hizmet uzmanları sıklıkla çalıştıkları müracaatçı grubu arasında çocukların yer aldığını çocukların eğitime erişememe, çocuk işçiliği ve çocuk yaşta evlilik sorunlarıyla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar çocuk işçiliği ve çocuk yaşta evlilik sorunlarına çözüm bulmakta güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda araştırmanın bulguları literatür ile benzerlik göstermektedir.

Güneş (2021), tarafından yapılan bir çalışmada savaş mağduru engelli sığınmacıların sağlık hizmetlerinden yararlanmasında ve sosyal hizmetlere erişmelerinde birtakım güçlükler yaşadıkları görülmüştür. Aynı çalışmada engelli sığınmacıların önemli bir kısmının acil sağlık hizmetlerinden yararlanmak için Türkiye'ye giriş yaptığı, kimlik sorunu nedeniyle sağlık hizmetlerine yeterince erişemedikleri, dil farklılıklarının hizmetlere erişim konusunda probleme neden olduğu sorun yaşadıkları saptanmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, hak temelli ve baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamalarının göç ve engellilik alanında önemli bir yere sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır (Güneş,2021). Çalışmamıza katılım sağlayan sosyal hizmet uzmanları karşılaştıkları ve çalıştıkları müracaatçı grubu arasında engelli bireylerin yer aldığını, bu bireylerin daha çok savaş esnasında engelli hale geldiklerini, ihtiyaç ve taleplerinin daha çok medikal malzeme olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmamızın bu konudaki bulguları literatür ile paralellik göstermektedir.

Fiziki olarak güçsüz olmaları ve ekonomik anlamda bağımsız olmamaları sebebiyle kadınların ve çocukların istismarı göç süreçlerinde daha kolaydır. Suriyeli kadınlar erkeklere kıyasla güvenlik, barınma, ulaşım, istihdam, cinsel-fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalma gibi konularda daha savunmasız ve kırılgandır (Çakır ve Karabacak, 2019). Mersin Üniversitesi (2014) tarafından yapılan bir çalışmada kadınlara ilişkin yaygın sorunlar arasında çocuk yaşta evlilik, ikinci eş olma ve fuhuşa sürüklenme konuları vurgulanmıştır. Özellikle ailelerin ekonomik kazanç sağlamak amacıyla kız çocuklarını para karşılığında evlendirdiklerine vurgu yapılmıştır. Coşkun ve Yılmaz (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışma kadın sığınmacıların farklı düzeylerde uğradıkları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimleri açısından, koruma ve destek mekanizmalarının gerekliliğine odaklanmaktadır. Çalışmamızda yer alan sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli kadınlarla sıklıkla çalıştıklarını ve özellikle toplumsal

cinsiyete şiddete maruz kalan Suriyeli kadınların sorunlarının çözümünde zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanlarının söylemleri ile literatür uyumluluk içindedir.

Göçmenler dezavantajlı grup arasında önemli bir alan oluşturmaktadır. Bu dezavantajlı grup içerisinde çeşitli dezavantajlı hassas gruplar da yer almaktadır. Bu hassas gruplar çocuklar, kadınlar ve LGBTQİA+ bireylerden oluşmaktadır. LGBTQİA+ bireyler göç alanında önem verilmesi gereken önemli incinebilir ve dezavantajlı gruplardan biridir. Göçmenler alanında hizmet veren STK'ların LGBTQİA+ bireylere yönelik önemli faaliyetleri bulunmaktadır. Bu faaliyetler arasında birçok STK LGBTQİA+ bireylerin konaklamasına ve dışlanma ihtimalinin azaltılmasına yönelik ayrı yapılar oluşturarak destek sunmaktadır (Çırakoğlu ve Altinel Baysal 2017). LGBTQİA+ bireyler yaşamın her alanında ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmaktadır. LGBTQİA+ bireyler şiddet, sağlık ve yaşam dönemleri konusunda ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmalarından ötürü zorlu bir hayat sürmektedirler. Çalışmamıza katılan sosyal hizmet uzmanları LGBTQİA+ bireylere yönelik hizmetlerin sınırlı olduğunu, kamu kurumlarının LGBTQİA+ bireylere olumsuz bakış açısının bulunduğunu ve bu müracaatçı grubuyla çalışmalarında zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın verileri bu bağlamda literatür ile uyumludur.

4.5. Kurum ve Kuruluşlar Arasındaki İş Birlikleri

Sosyal hizmet uzmanlarının, çalıştıkları alanda yer alan diğer kuruluşlar iş birliği sağlama gibi yetenekleri bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları diğer kurum ve kuruluşlarda görev yapan meslektaşları ile iletişim halinde kalarak iş birliğine destek sağlayabilirler. Farklı kurumlar ile birlikte eğitim çalışmalarına destek sunabilirler. Sosyal hizmet uzmanlarının kendi bölgelerinde ve çalışma alanlarındaki müracaatçı gruplarına hizmet veren kurumları tanınması ve iş birliği içinde olması beklenmektedir (Adams vd 2015: s.408).

Araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanlarının geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle gerçekleştirdikleri sosyal hizmet uygulamalarında kamu kurumları ve STK'larla iş birliği yaptıkları anlatılarına yansımıştır. Sosyal hizmet uzmanları çalışmakta oldukları şehirlerde Suriyeli bireylere yönelik hizmet sunan kurumların faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olunmasının ve sosyal servis haritasının önemine vurgu yapmıştır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ihtiyaç duydukları hizmetleri hızlı ve etkin biçimde alabilmeleri için kurum ve kuruluşlar arasında iş birliklerinin gelişmiş olması gerektiği de sosyal hizmet uzmanlarının dikkat çektikleri bir konudur.

Ülkemizde yapılan bir araştırmada (Dindarik ve Fidan, 2020) Türk Kızılay'ın mültecilere sağladığı insani yardım lojistiği incelenmiştir. Bu çalışmada sahada yer alan tüm STK'ların yardımların doğru bir şekilde dağıtılması için teknolojiye faydalanmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sağlanan desteklerin yerine ulaşması için tüm STK'ların entegre bir şekilde hizmet vermesi gerektiği de belirtilmiştir (Dindarik ve Fidan, 2020: s.152).

Cete (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada hem STK hem kamuda verilen hizmetlerin bilinirliğini arttırmak, kurumlar arası bilgi alışverişinde bulunmak için ayda bir yapılan koordinasyon toplantıları hizmetin geliştirilebilirliği ve alanda çalışanlar ile bağ kurulabilmesi yönünden kıymetli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Koç (2021) tarafından ülkemizde gerçekleştirilen benzer bir çalışmada ise araştırmaya katılan 14 sosyal hizmet uzmanının 11'inin diğer STK'larla iş birliği içerisinde olduğu belirlenmiştir. Aynı araştırma sosyal refahın toplumdaki tüm sınıfların refaha ulaşmasıyla sağlanabileceği bunun için de STK'lar ve resmi kuruluşların ortak çalışmalar yürütmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği noktasında araştırma bulguları ile literatür uyum göstermektedir.

SONUÇ

Araştırma, geçici koruma statüsünde bulunan bireylerle çalışan, saha faaliyetlerinin en önemli yürütücülerinden olan sosyal hizmet uzmanlarının alan deneyimlerinin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır. Belirlenen amaç doğrultusunda katılımcıların geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışma deneyimleri, lisans eğitiminde edinilen kazanımları uygulamada kullanım durumları, gerçekleştirdikleri sosyal hizmet müdahaleleri, kullanmakta oldukları mesleki rollerine dair bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışma deneyimleri, “sosyal hizmet eğitiminde müfredat güncelleme ihtiyacı, teori ve uygulamada birlik, sosyal hizmet uygulamalarında iş birlikleri, geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarında mesleki roller, sosyal hizmete erişimde başvuru mekanizmaları, göç alanındaki mesleki uygulama, geçici koruma statüsündeki müracaatçı grupları, göç alanında yetkin shu olmak ve mesleki doyum” şeklinde 9 ana tema altında çeşitli temalar keşfedilerek değerlendirilmiştir (Bknz. Şekil1). Literatürde yer alan boşluğu kapatmak amacıyla geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan 20 sosyal hizmet uzmanının sıklıkla karşılaştıkları müracaatçı grupları ve müdahaleleri, üstlendikleri roller ve alan deneyimleri detaylı biçimde anlatılmaya çalışılmıştır.

Elde edilen verilerde geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının sosyal hizmet eğitiminde göç içerikli derslere vurgu yaptığı görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun geçici koruma statüsündeki bireylerle çalışmadan önce sosyal hizmet lisans eğitimlerinde zorunlu veya seçmeli ders olarak göç içerikli dersler almış oldukları görülmüştür. Türkiye’nin mevcut konumuna istinaden güncel sorunlara hitap edebilmek, farklılıklara saygı duyarak ve ayırım gözetmeden mesleki müdahaleler gerçekleştirebilmek için sosyal hizmet lisans eğitiminde göç içerikli derslerin sayısının artırılması ve zorunlu ders olarak eğitim müfredatında yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal hizmet uzmanları ile yapılan görüşmelerin analizinde geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının geçici koruma ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat bilgisine sahip olmasının ve geçici koruma statüsündeki kişilerin temel hak ve hizmetlere erişimi noktasında kolaylaştırıcı, hızlandırıcı ve savunucu olmasının önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular sosyal hizmet lisans eğitiminde yer alan bilgi, beceri ve değer temellinin sosyal hizmet uygulamalarında önemli bir yere sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Lisans eğitiminde edinilen kazanımların müracaatçıların sosyal destek ağlarını ve güçlerini belirlemede, sorun ve ihtiyaçları tespit edebilmede, planlı değişim sürecindeki basamakların ve yöntemlerin kullanılmasında ve etkili bir mesleki müdahale oluşturmada önemli olduğu görülmüştür.

Geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yararlandığı çeşitli mesleki rolleri bulunmaktadır. Vaka yöneticisi, savunucu, bağlantı kurucu ve danışmanlık rolleri ise sosyal hizmet uzmanlarının en fazla faydalandıkları rollerdendir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışan sosyal hizmet uzmanları mikro boyuttaki planlı değişim sürecini uygulamaya çalışmaktadır. Tanışma/bağlantı kurma, ön değerlendirme, planlama, uygulama, son değerlendirme, bağlantıyı sonlandırma ve izleme planlı değişim sürecinin yedi basamağını oluşturmaktadır (Duyan, 2012: s.210). Sosyal hizmet uzmanlarının iş yoğunluğunun fazla olmasının planlı değişim sürecinde yer alan basamakların tamamını eksiksiz olarak uygulayamadıklarını ortaya koymuştur.

Bununla birlikte sosyal hizmet uzmanları Suriyeli bireylerin insan onuruna yaraşır bir hayat sürmeleri, yaşam kalitelerini artırmaya yönelik müdahalelerinde savunuculuk rolünü kullanmaktadırlar. Ayrıca Suriyeli bireylere hakları ve hizmetler konusunda bilgilendirmeye çalışan sosyal hizmet uzmanlarının danışmanlık rolünü kullandıkları görülmüştür. Suriyelilerin diğer kurum ve kuruluşlardaki hizmetlere erişimlerinin sağlanması amacıyla ise sosyal hizmet uzmanları bağlantı kurucu rollerinden faydalanmaktadır.

Araştırmamıza katılan sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerin ihtiyaçlarının çok boyutlu olduğunu ve bu ihtiyaçların tamamının bir kurum ve kuruluş tarafından karşılanmasının mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumda geçici koruma statüsündeki bireylere hizmet sunan resmi kurumlar ve STK'larla iş birliklerinin son derece önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Özellikle çocuk işçiliği, erken yaşta evlilik, ihmal ve istismar konularında kamu kurumlarının yaptırımlarına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiş olup bu tür durumların yaygınlaşmasının engellenebilmesi için kamu kurumlarının yaptırımları önem kazanmaktadır.

Çözümlenen veriler sosyal hizmet uzmanlarının sıklıkla çalıştıkları ve karşılaştıkları müracaatçı grubu arasında kadınların, çocukların ve engelli bireylerin yer aldığını ortaya

koymaktadır. LGBTQİA+ bireylere yönelik resmi kuruluşlarca sağlanan bir hizmet şeklinin bulunmamasından ve hizmetlerin yetersiz olmasından dolayı sosyal hizmet uzmanlarının bu müracaatçı grubuyla çalışmakta güçlük yaşadığı görülmüştür. Buna ek olarak sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda çalışırken karşılaştığı ve çözüm bulmakta en çok zorlandıkları sorunlar arasında “çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik ve toplum cinsiyete dayalı şiddet mağduru kadınlar” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamıza katılım sağlayan sosyal hizmet uzmanlarının çoğunluğunun geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle uzun süredir çalıştıkları, bu alanda çalışmanın zorluklarının ve sorunlarının farkında oldukları sonucuna varılmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının bu alanda çalışırken müracaatçı çeşitliliği, etkili sonuç alabilmek ve ücret memnuniyeti gibi motivasyonlara sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerin hizmetlere erişimde birden fazla başvuru mekanizması olduğunu ortaya koymaktadır. Suriye krizinin başlangıcından bugüne kadar sahada çalışmalar yapan kurum ve kuruluşların Suriyeli bireyler tarafından tanınırlığının olduğu görülmüştür. Ayrıca kurum ve kuruluşlar tarafından hizmetlerini tanıtmaya ve Suriyeli bireyleri bilgilendirmeye yönelik sahada tespit çalışmalarının yapıldığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştıkları zorluklar, bu alanda çalışma motivasyonları ve alan deneyimleri ile bağlantılı olarak bu alanda hizmet veren kurum ve kuruluşların desteklenmesi, geliştirilmesi veya kapasitelerinin artırılmasının yanında bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarına katkı sağlayabilmesi amacıyla bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Suriye’de yaşanan savaş sonrası ülkemizde göçmen sayısı artmış ve göç çalışmalarına daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Göç çalışmalarında sosyal hizmet uzmanları aktif bir rol ve sorumluluk almaktadır. Sosyal hizmet lisans eğitiminde kültürel farklılıkların kabul edilmesine, farklı kültürdeki bireylerin bakış açılarına duyarlı olunmasına ve kültürel farklılıkların doğru-yanlış şeklinde değerlendirilmemesine yönelik ve göç içerikli derslere zorunlu ders olarak yer verilmesinin bu alanda çalışacak sosyal hizmet uzmanlarına avantaj oluşturmaları yönünde önemli olacaktır.

- Cinsel yönelimi nedeniyle toplum baskıları ile eğitim, sağlık ve istihdam gibi temel haklarına erişemeyen Suriyeli LGBTQİA+ bireylerin her bir bireyin sahip olduğu temel haklara erişimlerinin desteklenmesi, kolaylaştırılması ve güvence altına alınması hususlarında politikalar üretilebilir.
- Özellikle STK'ların çeşitli fon sağlayıcıların desteğiyle geçici koruma statüsünde bulunan bireylere yönelik projeler yürüttüğü bilinmektedir. Bu projelerin sürdürülebilirliği sağlanmadığı takdirde Suriyeli bireylerin aldıkları hizmetler eksik ve yarım kalacaktır. Suriyeli bireylerin almakta oldukları hizmetlerde süreklilik sağlanması için projeler kalıcı hale getirilmelidir.
- Mezzo düzeyde gerçekleştirilecek uygulamalarla geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerin çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında farkındalık kazanmalarına yönelik eğitim ve seminerler düzenlenerek bu sorunların önlenmesi sağlanabilir.
- Sosyal hizmet uzmanları geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle çalışırken dil bariyerinden dolayı zaman zaman gerçekleştirdikleri görüşmelerde sorun yaşamaktadırlar. Bu sorunun çözülmesi için Suriyeli bireylere yönelik Türkçe dil kurslarının sayısı arttırılabileceği gibi sosyal hizmet uzmanlarına yönelik Arapça kursları da düzenlenebilir.
- Sosyal hizmet uzmanları mesleki müdahalelerinde diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliğine ihtiyaç duymaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının iyi bir iletişim ağına sahip olmaları, etkili ve kolay müdahalede bulunabilmesi için sahada faaliyet gösteren kurumlarla düzenli olarak koordinasyon toplantıları gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adams, R., Dominelli, L. ve Payne, M. (2015). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar*. (Çev. D. B. Çiftçi), Nika Yayınevi, Ankara.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Akman, K. (2019). *Türkiye'deki Sığınmacılara Yönelik Politikalarda Belediyelerin Rolü: Samsun İli Örneği*. Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Aksoy, Z. (2012). "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası Etkileşim". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20): 293-303.
- Aktaş, M. "Türkiye'deki Suriyeliler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1): 129-154.
- Altındağ, Ö. (2020). Vaka Yönetimi ve Sosyal Hizmette Kullanımı. *Tophum ve Sosyal Hizmet*, 31(2): 618-646.
- Aydemir, Y.(2018). *Mülteci Kadınların Karşılaştıkları Güçlükler: Batman Örneği*.Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Azzopardi, C. (2020). Cross-cultural social work: A critical approach to teaching and learning to work effectively across intersectional identities. *The British Journal of Social Work*, 50(2): 464-482.
- Balgopal, P. (2000). Social Work Practice With Immigrants and Refugees. *Columbia University Press*, New York.
- Başel, H. (2003). *Sosyal Politika Açısından İç Göçler Sivas'tan İstanbul'a Göç Örneği*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Birinci, G. (2017) "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin Kısa Tarihi I: Milletler Cemiyeti'nden Birleşmiş Milletler'e". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 7(2): 50-81.
- Castles, S. ve Miller, M.J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (Fifth Edition). Palgrave MacMillian, New York.
- Cete, H. (2021). *Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyal Uyumunda Türk Kızılay'ın Rolü: Ankara ve Mardin Tophum Merkezleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Cohen, D. ve Crabtree, B. (2006). Qualitative Research Guidelines Project.
- Coşkun, E. ve Yılmaz, Ç. (2018). "Sığınmacıların Toplumsal Uyum Sorunları ve Sosyal Hizmetlere Erişimi". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75(1):269–305.

- Coşkun, H. (2019). *Göç ve Bütünleşme(Entegrasyon): Suriyeli Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni; Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. S. Demir), Eğiten Kitap, Ankara.
- Creswell, W. John (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Çakır vd., (2019). “Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadele”. *Kadın Dayanışma Vakfı*, 2:13-46.
- Çelikel, A., Gelgel, G. Ö. (2014). *Yabancılar Hukuku*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Çetinkaya, C., Erbaş, M. ve Özceylan, E. (2016). “Türkiye’deki Suriyeli Geçici Barınma Merkezlerinin Durumu ve Senaryo Analizleri”, *Birey ve Toplum*, 6(12): 5-21.
- Çırakoğlu, O. C. ve Altınel B. G. (2017). “Türkiye’de Nefes Almak (Mı?): Mülteci ve Sığınmacı LGBTİ Bireyler”. A. Onur (Ed), *Direnç, Onur ve Dahası: Disiplinlerarası bakışla LGBTİ*. Fisa Yayınları, Ankara.
- Çiçekli B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Seçkin Yayınları, Ankara.
- Çiftçi, K. (2023). *Göç Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Sorun ve Çözümlerine Yönelik Alan Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, B. (2018). *Sosyal Hizmet Uzmanı Bakış Açısı İle Türkiye’de Mültecilere Ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Deniz, T. (2014). “Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1):175-204.
- Dindarık, N. ve Fidan, Y. (2020). “Türkiye’de Mültecilerin Yaşadıkları Bölgelere Yönelik İnsani Yardım Lojistiği: Kızılay Örneği”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2): 135-154.
- Doğan, A. E. (2002). “Yeni Bir Uluslararası Göç Dalgasının Eşiğinde: Dünya Kentlerine Göç”. A. A. Dikmen (Ed.). *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk İçinde*. İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Dost, S. (2014). “Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu”. *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1): 27-69.
- Dönmez Kara., C. Ö. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye’nin Politikaları*. Doktora Tezi. Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

- Drumm, R.D., Pittman, S.W. ve Perry, S.(2003). “Social Work Interventions in Refugee Camps: An Ecosystem Approach”. *Journal Of Social Service Research*, 30(1): 67– 92.
- Duyan, V.(2012). “Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri”. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi*, 20(1).
- Düzel, B. ve Alış, S. (2018). “Düzensiz Göçle Gelen Suriyeli Mülteci Çocuklar Bağlamında Türkiye’de Refakatsiz Göçmen Çocukların Durumu ve Başlıca Risklerin Değerlendirilmesi”. *Asia Minor Studies*, 6(6): 258-274.
- Erdoğan, M. (2018). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ergüven, N.S. ve Özturanlı, B. (2013). “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4): 1007-1061.
- Güner, C. (2007). “İltica Konusunda Türkiye’nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56(4).
- Güneş, G. (2021). *Gereksinimler, Sorunlar ve Beklentiler Odağında Türkiye’de Engelli Sığınmacı Olmak: Sosyal Hizmet Perspektifiyle Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Güzel, B. (2019). “Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Uzmanların Sahip Olmaları Beklenen Yeterlilikler”. F. Göktuna Yaylacı (Ed.), *Kurumsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler İçinde*. Transnational Press London, London, 193-202.
- Güzel, S. V. (2016). “Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46): 462-463.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2006). *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Harris, J. ve Micheal, T. (1970). “Migration, unemployment and development: A two sector analysis”. *American Economic Review*, 60(1): 126-142.
- Hartman, C., Macintosh, B. ve Englehardt, B. (1983). “The Neglected And Forgotten Sexual Partner Of The Physically Disabled”. *Social Work*, 28: 370-374.
- Harunoğulları, M. (2016). “Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği”. *Göç Dergisi*, 3(1): 29-63.
- Harunoğulları, M. (2019). “Kilis Yerel Halkının Algısında Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Etkileri”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67): 581-600.
- IOM. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (2. bs.). Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, İsviçre.
- Işık, Ş. (2009). “Türkiye’de Eğitim Amaçlı Göçler”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(1).

- İren, A. A. (2018). "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi ve Suriye Krizi". H, H, Aygöl ve E, Eke (Ed.). 21. *Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi içinde*. Nobel Yayınevi, Ankara, 97-122.
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). "Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler". *Türk İdare Dergisi*, 467: 153-162.
- Karpat, K. (2016). *Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kartal, S. K. (1978). *Kentleşme ve İnsan-Kentleşme Sürecinde İnsan Tutum ve Davranışlarında Meydana Gelen Değişmeler*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Yayınları, Ankara.
- Kaya, A. B. (2020). *Türkiye’deki Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan Sosyal Hizmetlerin İncelenmesi: İzmir İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, İ. ve Eren, E. Y. (2015). *Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumu: Arada kalanların hakları ve yükümlülükleri*. SETA Yayınları, İstanbul.
- Keser, İ. (2011). *Göç ve Zor: Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç*. Ütopya Yayınları, Ankara.
- Kırılıoğlu, M. ve Gencer, T.E. (2020). "Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmet Dersinin Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Suriyelilere Yönelik Algısına Etkisi". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3):1127-1152.
- Kırılıoğlu, M. ve Tekin, H. H. (ed.). (2019). *Sosyal Hizmet Uzmanı Adaylarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Düşünceleri*. Gece Akademî, Ankara.
- Koç, F. (2021). *Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşları Aracılığıyla Sunulan Hizmetlerin Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). "Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", *KAÜ İİBF Dergisi*, 3 (3).
- Krysik, J. L. ve Finn, J. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. Nika Yayınevi, Ankara.
- Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu*, Mersin.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Neuman, W.L. ve Robson, K. (2014). *Basics Of Social Research*. Pearson Canada.Toronto.
- Özdemir, E. (2017). "Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri", *ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3): 114-140

- Özdemir, M. (2008). *Türkiye’de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya.
- Özgülnar, N. (2016). “Sığınmacıların Sağlık Sorunları: Kadın Sorunları.” Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara.
- Perruchoud, R. (2009). *Uluslararası Göç Örgütü*. (Çev. Çiçekli, B.), Cenevre.
- Poyraz, Y. (2012). “Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2): 53-69.
- Sağlam, S. (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 5: 33-44.
- Selçuk, O. (2021). “Göç Olgusuna İlişkin Temel Kavramlar. *Göç: Göçmenlerle Çalışma ve Sosyal Hizmet içinde*”. T. E. Gencer ve B. Güzel (Ed.), Nobel Yayınları, Ankara, 349-369.
- Sheafor, B.W. ve Horejsi C. J. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. Nika Yayınevi, Ankara.
- SheaforR, B.W. (2002). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice*
- Sirkeci, İ. ve Yaylacı, F. G. (2019). “Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar”. F.G. Yaylacı (Ed.), *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler*. Transnational Press London Yayınları, London,15-39.
- Sylvie, L.D. (2004). *The Right To Seek Refugee Status In The European Union, Intersentia. Antwerp*. New York.
- Şahin, M. ve Şahin, Ö. U. (2014). “Arap Baharı’nın Türkiye Ekonomisine Etkileri”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 23:171-187.
- Şimşek, D. (2019). “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi: Engeller ve Öneriler”. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 17(65): 10-32.
- Taşçı, F. (2009). “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”. *Kamu-İş Dergisi*, 10(4): 177-204.
- Taylor, S., Bogdan, R. ve Devault, M. (2015). *Introduction To Qualitative Research Methods: A Guidebook And Resource*. Wiley, New Jersey.
- Tekin, H. H. (2006). “Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme”. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13): 101-116.
- Thompson, N. (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak* (Çev. B. Yıldırım ve B. H. Eren vd), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Ulutaş, D. (2020). *Türkiye’de Düzensiz Göç Alanında Çalışan STK’ların Rollerinin Profesyonellerin Gözünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Uzman, N. ve Tösten, R. (2016). “Suriyeli Akademisyenlerin Bakış Açısından Türkiye Suriye İlişkileri ve Sığınmacıların Meselesi”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi*, (24): 251-272.
- Üçer Gürel, Z. A. (2018). “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kente Uyumu: Ankara Siteler’de İstihdama Katılım”. *IBAD Journal*, 3(2): 610-624.
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). (2013). “Resmi Gazete” <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (erişim tarihi: 13.10.2023).
- BMMYK, (2014). “Joint IDMC-UNHCR press release”. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/02/13_may_2014-joint_idmc-unhcr_press_release_en.pdf (erişim tarihi: 10.12.2023).
- Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY). <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf> (erişim tarihi: 03.11.2023).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2023). “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”. <https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati/> (erişim tarihi: 12.10.2023).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2023). “Başkanlık”. <https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri/> (erişim tarihi: 19.12.2023).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2023). “Yabancılar”. <https://www.goc.gov.tr/> (erişim tarihi: 10.10.2023).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2023). “Geçici Koruma”. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (erişim tarihi: 05.12.2023).
- Hayata Destek Derneği (2023). “Hakkımızda”. <https://www.hayatadestek.org/hakkimizda/> (erişim tarihi: 20.12.2023).
- IFSW. (1957). “Sosyal Hizmet Nedir Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu”. <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/> (erişim tarihi: 10.12.2023).
- IOM (2023). “IOM”. <https://www.iom.int/mission/> (erişim tarihi: 21.12.2023).
- IOM (2023). “IOM Türkiye Hakkında”. <https://turkiye.iom.int/tr/iom-turkiye-hakkinda/> (erişim tarihi: 21.12.2023).
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). “Birleşmiş Milletler Genel Kurulu” <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Insan-Haklari-Evrensel-Bildirgesi.pdf> (erişim tarihi: 27.10.2023).
- Mülteciler Derneği (2023). “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı” https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyelisayisi/?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAg9urBhB_EiwAgw88mbIdMskVxi47oc3fLBaNKu5q3sH0mlMHXx3e7PnvUtRy6cjYnanT0RoCYZgQAvD_BwE / (erişim tarihi: 05.12.2023).

- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf> (erişim tarihi:01.11.2023).
- Sağlık Bakanlığı (2023). “Göçmen Sağlığı Merkezleri”. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/gsm.html> / (erişim tarihi: 20.12.2023).
- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (2023). “Çalışma Alanlarımız”. <https://sgdd.org.tr/calisma-alanlarimiz/sosyal-uyum/> (erişim tarihi: 20.12.2023).
- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (2023). “Hakkımızda”. <https://sgdd.org.tr/hakkimizda/> (erişim tarihi: 20.12.2023).
- Türk Kızılay (2023). “Göç ve Mülteci Hizmetleri”.<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri/> (erişim tarihi: 19.12.2023).
- Türk Kızılay Toplum Merkezleri (2023). “Çalışmalarımız”. <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/> (erişim tarihi: 19.12.2023)
- UNHCR (2023). “Türkiye’de UNHCR”. <https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr/> (erişim tarihi:20.12.2023).
- UNHCR (2023). “UNHCR’nin Tarihçesi”. <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi/> (erişim tarihi:20.12.2023).
- United Nations High Commissioner for Refugees (2023). “Situations. United Nations”. <http://data2.unhcr.org/en/situations/syria> (erişim tarihi: 05.12.2023).
- World Economic Forum (2107). “Migration and Its Impact on Cities”. http://www3.weforum.org/docs/Migration_Impact_Cities_report_2017_low.pdf 15- 17/ (erişim tarihi: 01.11.2023).

EKLER

EK-1: Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

A. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ BİREYLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANINA İLİŞKİN BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?

() 1. Kadın () 2. Erkek

2. Doğum tarihiniz?

.../.../.....

3. Üniversiteden mezun olma yılınız?

.....

4. Mezun olduğunuz üniversitenin adı?

.....

5. Eğitim durumunuz nedir?

() 1. Lisans mezunu

() 2. Yüksek lisans yapıyor

() 3. Yüksek lisans mezunu

() 4. Doktora yapıyor

() 5. Doktora mezunu

B. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDE BULUNAN SURİYELİ BİREYLERLE ÇALIŞAN SOSYAL HİZMET UZMANININ ALAN DENEYİMİNE İLİŞKİN BİLGİLER

1. Geçici Koruma Statüsünde bulunan Suriyeli bireylerle ne kadar süredir çalışmaktasınız?
Halihazırda hangi kurumda ve hangi pozisyonda görev yapmaktasınız?

2. Daha önce göç alanı dışında herhangi bir alanda görev aldınız mı? Görev aldıysanız hangi alanda, hangi kurum ve kuruluşlarda görev aldınız?

3. Sosyal hizmet eğitiminiz süresince göç içerikli ders(ler) aldınız mı ve göç içerikli derslerin sosyal hizmet eğitiminde yer almasının gerekliliğiyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

4. Lisans eğitiminizde edindiğiniz kazanımları (bilgi, beceri ve değer temelli) çalışma hayatınızda kullanabildiğinizi düşünüyor musunuz detaylarıyla açıkla mısınız?

5. Danışanlarınızın ihtiyaç ve taleplerine yönelik diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmakta mısınız detaylarıyla açıkla mısınız?

6. Geçici koruma altındaki Suriyelilerle çalışma deneyiminizde sosyal hizmet uzmanı olarak hangi rolleri kullanmaktasınız? En sık kullandığınız rolleri önem derecesine göre açıkla mısınız?

7. Size göre vaka yönetim ve müdahalelerinde sıklıkla kullandığınız kuram ve yaklaşımlar hangileridir açıkla mısınız?

8. Danışanlarınızın kurumunuza başvuru sürecini detaylı şekilde açıkla mısınız?

9. Geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerle yürüttüğünüz çalışmalar nelerdir detaylarıyla açıkla mısınız?

10. Çalıştığınız alan içinde Sosyal hizmet uzmanı olarak en çok hangi hedef gruplarla çalışmaktasınız ve sorunlarına çözüm bulmakta en çok zorlandığınız hedef grup hangileridir nedenleriyle açıkla mısınız?

11. Geçici koruma statüsündeki Suriyeli bireylerle çalışmak isteyen sosyal hizmet uzmanlarının hangi yetkinlik ve yeterliliğe sahip olmalarının bu alanda avantaj oluşturacağını düşünümaktesiniz?

12. Bu alanda çalışma motivasyonunuzu sağlayan faktörler nelerdir açıklayabilir misiniz?

13. Çalıştığınız kurumun sosyal hizmet faaliyetlerini 1 ile 10 arasında değerlendirseniz kaç puan verirsiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Ayşegül ÖTEN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Kilis Hacı Mehmet Koçarslan Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Hacettepe Üniversitesi-Sosyal Hizmet- 3,58
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	-
Dönem Proje Konusu	-
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi-Sosyal Hizmet
Yüksek Lisans Tez Konusu	Geçici Koruma Statüsündeki Bireylerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Alan Deneyimleri
Doktora Diploması	-
Doktora Tez Konusu	-
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Özel Eryaman Pi Okulları
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	Türk Kızılay Gaziantep Toplum Merkezi, Sağlık Bakanlığı SIHHAT Projesi